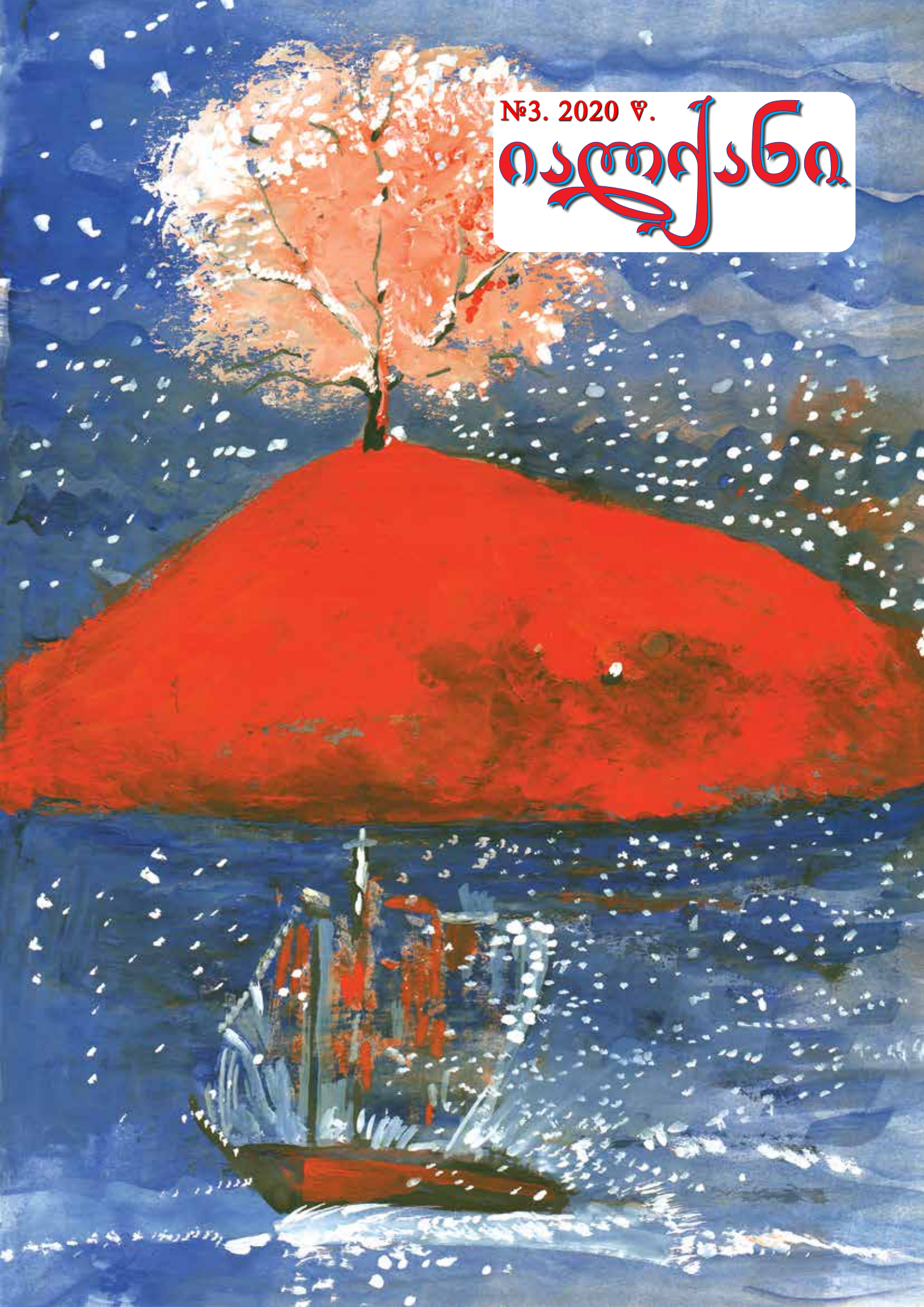

№3. 2020 წ.

იაღვანე

იაჯანი - შამასნაბით-ციხაჩაუხუცი უნივერსიტეტის
დაარსებულია 1996 წელს

აფიკო - ზონა-ხეხუცი ყვანაუ პატახაბისთვის
დაარსებულია 2010 წელს

„სააგენტოს“ დირექტორი **ლიკა კვარაცხელია**

რედაქტორი **ნანა ჭანტურია**

მხატვრული რედაქტორი **ნუნუ ჯანელიძე**

მხატვარი, პასუხისმგებელი მდივანი **დალი მუსაძე**

დიზაინი, დაკაბადონება **პახტანო ზაქარაია**

რას წაიკითხავთ „იალქანში“?!

ვაგრძელებთ ერეკლე II-ის დაბადების 300 წლისთავთან დაკავშირებული პუბლიკაციების გამოქვეყნებას. მკითხველი ამჯერად გვერდზე თეოლოგიის ისტორიული მუზეუმის ღვანდომოსილი მერნეო-მუშაკის ლიანა თანდილაშვილის ნერიოს. იშვიათ საარქივო მასალებზე დაყრდნობით – „ერეკლე II ურბოელთა ჩანაწერებში“ სახელოვან გვირგვინოსანზე წაიკითხავთ სხვა მნიშვნელოვან მასალებსა.

გვ. 7; 20; 39; 52

რუბრიკით „ჩემთანარ საქართველოს ვიქტორია“ იმეორდება იტალიელი ფრანჩესკო ტრევის შთამბეჭდავი ნერიოს. საგანგებოდ „იალქანისთვის“ გამოგზავნილი. როგორ ავტორი ამბობს. მას უკვარს „ქვეყანა, რომელიც ღმერთს თავისთვის უნდოდა“ (ეს ზატონი ტრევის საქართველოსადმი მიძღვნილი ერთ-ერთი ნიგნის სათაურია) და სადარ თავს ისე გომბობს. როგორც სახლში.

გვ. 12

ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორმა, წინაშეა პუბლიკაციის და ნოვატორმა გიგლა გონიჩაძე შემოგვთავაზა რამდენიმე საინტერესო ფრაგმენტი გამოსაქვეყნებლად გამაღებელი მისი მომავალი ნიგნიდან „1001 ქართული ხასიათის ქრონიკა“. ავტორი ამ ამონარიდებით გვახსენებს, რომ ომი მტრობასთან ერთად ხანდახან სხვა ფენომენურაა.

გვ. 26

საგამომცემლო ჯგუფი:

გიგლა გოგუჩია, ნინო ვახანი, ზაურ კალანდია, სალომე კახანაძე, დავით კობახიძე, ნატო კორსანტია, ნუგზარ მგალობლიშვილი, როლანდ ნიშარაძე, გურამ პეტრიაშვილი, ოთარ შორაძანი, ვინეზა რურუა, პაატა ძურდოვანიძე, გელა ჩხვენაძე, სოსო ჭუმბურიძე.

ქეთევან იაშვილი – ქალბატონი, რომელსაც უნდა იწინააღმდეგოს ქართველი ერი

ასე იწინააღმდეგება:

გამოარჩია ისეთი უანგარობით, რომ მისი დრო სამუდამოდ განვიწყობო სამივე განზომილებაში. აკეთილშობილებდა, აძლიერებდა თითოეულ დღეს სიფაქიზით, სიყვარულით. ამ ნიჭს ისეთი ფუფუნებით ფლობდა და მთელი ცხოვრება ინარჩუნებდა სიმაღლის იმ ნიშას, საიდანაც ყველაფერი მდიდრულად და თავბრუდამხვევად მოჩანდა.

ქალბატონ ქეთევან იაშვილზე მოგახსენებთ.

ბევრს, სავარაუდოდ, არც გაგიგიათ მის შესახებ, მაგრამ საზოგადოება, ქართველი ხალხი უნდა იცნობდეს ერის წინაშე ამ ვალმოხდელ პიროვნებას.

„ნახევარ საუკუნეზე მეტია, რაც ჩემი ხალხის ფიზიკურ მშვენიერებას ვემსახურები. მიზნად დავისახე, ანგარიში გამენია მისი სულიერი სიფაქიზისთვის... ვეძებდი ხელოვნების შესანიშნავ ქმნილებებს, რომლებიც შემდეგ ჩემს ხალხს, ერს, ჩემს სამშობლოს უფძლენი“, – ეს თელაველი საზოგადო მოღვაწის, ცნობილი მეცენატისა და კოლექციონერის ქეთევან იაშვილის სიტყვებია, რომელიც მან გარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე დაწერა.

ქეთევან იაშვილი დაიბადა თელავის მუნიციპალიტეტის სოფელ შალაურში, 1883 წლის 23 აპრილს, თავად მერაბ იაშვილის ოჯახში. თელავის წმინდა ნინოს სახელობის ქალთა სასწავლებლის დამთავრებისთანავე გაემგზავრა ხარკოვში, სადაც ფარმაციის ფაკულტეტზე ჩაირიცხა. ცოტა ხანს პროვიზორად იმუშავა თელავში. 1930-იან წლებში კი ახალ პროფესიას – კოსმეტოლოგიას დაეუფლა (სასწავლო კურსი გაიარა სანკტ-პეტერბურგში). სიცოცხლის ბოლომდე მუშაობდა თბილისში, საკუთარ ბინაში გახსნილ კოსმეტოლოგიურ კაბინეტში.

დალხენილი ცხოვრება არ ჰქონია (პირველი მეუღლე ადრევე გარდაეცვალა, აყვანილი გოგონაც გამოეცალა ხელიდან, მეორე ქორწინებაც უიღბლო აღმოჩნდა), მაგრამ, მიუხედავად ყველაფრისა, ყველასა და ყველაფერზე აღმატებული სიკეთე ამხნევებდა.

ქალბატონმა ქეთევანმა, რა ხანია, დატოვა ეს წუთისოფელი და უკვე დღეს აცნობიერებს მაღლიერი ქართველი, როგორ უყვარდა და როგორ აბედნიერებდა ირგვლივ მყოფთ. ეს იყო კეთილშობილი ღვანლი, რომელსაც შეეჭიდა.

ყველაფერი კი დაიწყო იმით, რომ მეცენატმა და ქველმოქმედმა ქეთევან იაშვილმა, ადრეული ასაკიდანვე გადაწყვიტა საკუთარი სახსრებით ხელოვნების უნიკალური ნიმუშების, ფერწერული ტილოების შექმნა. ასე მოიყარა თავი მის უმდიდრეს კოლექციაში XVII-XVIII-XIX ს.ს.-ის დასავლეთ ევროპის გამორჩეულ მხატვართა ნაწარმოებებმა; აგრეთვე, XIX-XX ს.ს.-ის ქართული და რუსული ცნობილი სკოლების წარმომადგენელთა საუკეთესო ნიმუშებმა. მისი ბინის კოლექციას 200-მდე ფერწერული ტილო ამშვენებდა.

„მთელს ამ სურათებს, რომელიც ჩემი შრომით მაქვს შექმნილი და რომლებიც შვილებივით მიყვარს, გადავცემ სამშობლოს, სადაც დავიბადე, გავიზარდე – ჩემს სათაყვანებელ მშობლიურ ქალაქ თელავს, მის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმს. დაე, ჩემი სიკვდილის შემდეგ მაღლიერმა მნახველმა თქვას, ამ ქალს ფუჭად არ გაუტარებია თავისი სიცოცხლე“, – ამ სტრიქონების წაკითხვის შემდეგ შეუძლებელია, უდიდესი მოწინააღმდეგე არ დაგეუფლოს, მართლაც რომ, სხივმოსილი ქალბატონის მიმართ.

ქეთევან იაშვილი გარდაიცვალა 40 წლის წინათ, 1980 წელს, 97 წლის ასაკში. ანდერძისამებრ, მსოფლიო დონის ყველა შედეგური უკლებლივ გადაეცა თელავის ისტორიულ მუზეუმს. საპატიო თელაველის – ქეთევან იაშვილის ერთადერთი სათხოვარი თანაქალაქელებისადმი ის იყო, რომ სამუდამო განსასვენებელი მიეჩინათ მუზეუმის ეზოში, მის მიერ რუდუნებით შეგროვილი მხატვრული ტილოების სიახლოვეს.

„400 მილიონ ლარზე მეტიც კი ღირს ის საგანძური, რაც ქეთევან იაშვილმა საქართველოს დაუტოვა“, – აღნიშნა ფოტოხელოვანმა გოგა ჩანადირმა.

ქეთევან იაშვილი

პროზის ოსტატის, გამორჩეული სტილის მწერლის ოთარ ჩხეიძის შემოქმედებას უარგად იცნობს ქართველი მკითხველი. მისი სიტყვა საოცრად ცოცხალია, მფეთქავი; კითხულობ, უტრმავდები და მთელი სისავსით შეიგრძნობ მადლიან ქართულ ენას; თუ უბრალო გადამკითხველი არ ხარ, როცა ბოლომდე მიჰყვები მწერლის ხმას, იგრძნობ, როგორი ახლობელი, შენეულია მის მიერ დახატული სამყარო. თითქოს შენც ნაწილი ხარ თხრობისა, ამავე დროს, შენც უხვევი მშობლიური სიტყვის სურნელში.

„შემოზამთრებას“, ოთარ ჩხეიძის მოთხრობას ციკლიდან „ჩემი სოფლის ეტიუდები“, რომელიც მწერლის სახელოვანმა შვილმა როსტომ ჩხეიძემ საგანგებოდ შეგვირჩია „იალქანისთვის“, დარწმუნებულნი ვართ, თბილად მიიღებს მკითხველი.

ოთარ ჩხეიძეს, დიდ ქართველ კლასიკოსს, წელს დაბადებიდან 100 წელი შეუსრულდებოდა.

შემოზამთრება

ოთარ ჩხეიძე

სოფლის ნაპირას აივანმოძველებული, ორსართულიანი ქვითკირის სახლი ყოველთვის უხმაურო და მინაბული მოჩანდა. მაგრამ ზოგჯერ ქარი ააჭრიალებდა აივნის ოდნავ მოღრეცილ, ლაქადასულ ბოძებს, ფოთოლგაცვენილი ვერხვნი აბუზუნდებოდნენ და თითქოს დაფუტუროებულ კარებს გამოალებდა მოხუცი ქალი, ნაცახცახდებოდა შერყეულ აივანზე, ყავარაცვენილ სახურავს გახედავდა სევდიანი თუ შეშინებული თვალით და უკუიქცეოდა. ერთადერთი ინდაური როხროხით შეხტებოდა კიბეზე და უკან დაედევნებოდა. ალერსით დაუტატანებდა მოხუცი, ცომს ჩამოუტანდა, პეშვით აჭმევდა, მეორე ხელს თავზე უსვამდა და კბილებით ეჭირა შალი, რომლის ბოლოებს ქარი უფრიალებდა.

მართლაც მხოლოდ ქარი თუ გამოაცოცხლებდა იმ სახლს, სახურავიდან ყავარს აფხრენდა და ხილნარში გაიტაცებდა, ჩამშრალი რუებიდან გამხმარ ფოთლებს ნამოკრეფდა და აივანზე გადაყრიდა. მაშინ ცოცხს გამოიტანდა მოხუცი, ბევრგან ფიცარჩავარდნილ თუ ჩამომტვრეულ აივანსა გვიდა და თანაც ბუტბუტებდა. ოლონდ, ვინ იცის, რასა ბუტბუტებდა, წყრომისა თუ იყო, ან მოგონებისა.

ხან რომელიმე ნამონაფართაგანი ეახლებოდა, ძღვენს მიართმევდა და მალევე გაეშურებოდა. თვალს გაადევნებდა მოხუცი ქალი და მისი მადლიანი სახე ისევე სევდიანდებოდა, როგორც მშრალი დღეები შემოზამთრებისას.

ციოდა. სციოდა მარტოხელა მოხუცსა. მისი ბუხრიდან კვამლი არ ამოდიოდა. დილაობით ღობის ძირებში კინანებს* თუ გამოამტვრევდა, შეჭამანდის გასათბობად ააპრიალებდა, მაგრამ მოხუცის ერთი თუ, თუნდაც, რამდენიმე ხელეური** ჩინჩხვარის*** ბოლი ბუხრის თავამდისაც ვერ ააღწევდა.

ასე გვეგონა. ასეც იყო...

და ხან ვინ, ხანაც ვინ მიადგებოდა ნაჯახით ხელში ან ლატნებით ილიაში. მაგრამ ეს ხანდახან იყო, ვისაც როდის გაახსენდებოდა, ვისაც როდის მოესურვებოდა, ვისაც როდის აუჩვილდებოდა ან მოუთბებოდა გული. და უფრო მეტად სციოდა, სციოდა.

ერთ დილას ნაჯახს მეც ავუნყე პირი; ჰო, პირი ავუნყე და ვეახლე ძველ მასწავლებელს. მან სინანულით გადმოხედა და უსასოდ გადაავლო თვალი ეზოს: იქ დასაპობი აღარაფერი იყო. მაშინ ვერხვები შევათვალაიერე. ხელები გაატატანა მოხუცმა ქალმა:

* – წვრილი ფიჩხი. ** – ნამგლით მომკილი პური, რაც ერთ ხელში თავსდება (მჭელეული).

*** – წვრილი, ხმელი ტოტები (იგივე კინანნი).

– ნუ, ნუ!.. ვერხვებს ხელს ნუ ახლებ, შენი ჭირიმე, ჩემი ქმრის დარგულია. სხვა აღარაფერი შემრჩენია იმისი ნახელავი.

– ხმელ ტოტებს შევაჭრი...

– არა, არა!.. ცუღს ნუ მიაკარებ, ხმელს თვითონვე ჩამოიყრის. რაც მეტი იქნება, თვითონვე მოიცილებს, ნუ შეანუხებ, ცუღს ნუ მიაკარებ! – ჩქროლვით იძახდა მოხუცი ქალი, ბებრული სიმკვირცხლით მოესწრაფოდა ხელებგანვდილი. თითქოს არა სჯეროდა, რომ სიტყვა შემაყოვნებდა.

შემეცოდა შემფოთებული ქალი. ნათლისმცემლის ეკლესიის ცაცხვებისაკენ ნავემართე და ახლა უფრო აცახცახდა.

– ისევ აქა, ისევ აქა, შენ შემოგეველე. ოღონდ გაარჩევ კი ხმელსა და ნედლსა? ფოთოლი შემოძარცვია, გაარჩევ? არ შეცდე, ნედლს ჭრილობა არ მიაყენო...

ჩავიცინე, რას არ გავარჩევ-მეთქი, მაგრამ ვიდრე ვერხვზე მივიფაფხებოდი, ისე კანკალებდა და ისე ცახცახებდა, სიტყვის ამოთქმისას ისე უღელავდა კბილებჩაცვენილი ყბები, რომ შემეშინდა, ცუღის მოქნევა და იმისი სულის დაღევა ერთი იქნება-მეთქი. ისევ ჩამოვედი, ჩამოვედი და სახლიდან მოვართრე დიდი კუნძები, მოვართრე და მერე კარგა ხანს მესმოდა ჩემი ცუღის გამოძახილი.

ბუხარი ავაგუზგუზეთ, ოთახში ჩამოთბა, სითბო იგრძნეს მოხუცის ძვლებმა, მაგრამ მის თვალეში იგივე სინაკლულე, იგივე ცივი ელფერი კრთოდა და მივხვდი, რომ რცხილის კუნძების ცეცხლი არა კმაროდა იმის გასათბობად, მისი სულის ასაციალებლად, სულისა, რომელიც ბებერ ძვლებზე უფრო სათუთი იყო.

იმ საღამოს ქარი ჩადგა, სუსხმა დაიკლო, მომყუდროვდა, შუკებს ბოსლების სუნი გაუჯდა.

ორი ახალგაზრდა მასწავლებელი ავიყოლიე, ერთი მათემატიკოსი იყო, გოგი ერქვა, საოცრად დინჯი იყო და ჩვეულებრივ დინჯ გოგიას უძახდნენ; მეორე ბიოლოგი იყო, ანანო, იმასაც ჰქონდა მეტი სახელი, მოცინარას უწოდებდნენ უფრო თავაზიანნი, გაიკრიჭეს – უფრო მახლობელნი ან თავაზიანობაზე რომ ცოტა მწყრაღად იყვნენ ისეთნი, თუმცა რას უძახდნენ და ვინ უძახდა, ეს რა მოსატანია; საქმე ისაა, რომ ავიყოლიე, წიგნები, რვეულები ამოვიწყეთ ილიაში და მორიდეებით დავაკაკუნეთ თითქოს სამუდამოდ დაუქმებული კარი.

კარი ჭრიალ-ჭრიალით გაგვიღო მოხუცმა მასწავლებელმა, ძველმა მასწავლებელმა, რაც შეეძლო, მალე გაგვიღო, მაგრამ მალევე ვერ გამოერკვა და ერთ ხანს ასე გამოღებულ კარში ვიდექით ოთხივენი, ერთიმეორეზე წამდგარნი; ჩვენ შესვლას ვლამობდით, ის თითქოს გვეღობებოდა. მერე გაიღიმა და განითლდა. რა საცოდაობაა, მოხუცები რომ წითლდებიან.

– რა მემართება?! – რომ განითლდა, მაშინა თქვა, – რატომ არ შეგინვევთ?! მობრძანდით, მობრძანდით, ყმანვილებო!..

და მოხუცი სულ გამოიცვალა, წყვილი სელის სკამი უჩვეულო სიმარჯვით მიიტანა ბუხართან, ტყავგადაცვეთილი, მძიმე სავარძელიც თვითონვე მიაჩოჩა; არ ქნა, ხელის მიკარება არ დაგვანება. მერე ადგილებიც თვითონვე მოგვიჩინა. მე სავარძელი მარგუნა, ცხადია, ბუხარში მოგუზგუზე ცეცხლის პატივისცემითა.

ამ ზრუნვას მორჩა და ტახტზე მოიკეცა, გახუნებული ხავერდის ბალიშზე მოიკეცა, კალთაში წიგნი ჩაიდო. და იყო ასე, მიამიტად ილიმოდა მოხუცი ქალი, ხან ჭალარა კავებს* შეეხებოდა, ხან წიგნს ფურცლავდა, ვინ იცის რამდენჯერ გადაკითხულ წიგნსა.

პირველი სიტყვა მოცინარამ დასძრა, აი, იმ მოცინარამა, დაშინაურებულნი გაიკრიჭესაც რომ უძახიან.

– ძვირფასო მასწავლებლო, – ასე თქვა მოცინარამ, რა თქმა უნდა სიცილითა თქვა, – თუ თქვენთვის ძნელი არ იქნება და საღამ-საღამოობით თითო საათს გაიმეტებთ, ჰო, თუ გაიმეტებთ, მაშინ ჩვენს დიდ სურვილს გაგანდობთ. გაიმეტებთ? ჩვენი სურვილიც ისაა, რომ ფრანგული ენა გავიკვეთოთ, თქვენ ხომ ფრანგულს ასწავლიდით? გავვიგონია, როგორ კარგად ასწავლიდით. გაიმედებთ, გამგონე შეგირდები ვიქნებით, თქვენი პატარა და მორჩილი შეგირდები.

* – საფეთქლიდან ლოყამდე ჩამოშვებული დახვეული თმა.

განცვიფრება და სიხარული გადაეფინა მოხუცის სახეს. მერე ეჭვით გადმოგვხედა, მე და გოგის გადმოგვხედა ცალ-ცალკე, ჩვენ საიმედო დასტური დავეცით ანანოს ნათქვამს, ალბათ, მართლაც საიმედო დასტური დავეცით, რომ უმაღლვე გაუქრა ეჭვი თუ რაღაც იმისი მსგავსი.

– გაიმეტებთო, რა სათქმელია! შენუხდებითო, როგორ გეკადრებათ! – ჩიფჩიფებდა ძველი მასწავლებელი, – როცა გენებოთ! რამდენი ხანიცა გსურდეთ! კარგია, გამახარეთ, გეთაყვა, გამახარეთ! ამ წუთს, ახლავე დავინყოთ! გადადება ხომ არ გინდათ? არა? კარგია, რა კარგია! მაშ, ეს პატარა მაგიდა მივნიოთ ბუხართან. ასე... ჰო, კმარა, ასე იყოს!.. დაბრძანდით! დაბრძანდით! მართლა ყოველ საღამოს ივლით? – და პასუხისთვის არ მოუცდია, ეშინოდა, ორჭოფული არაფერი დაგვცდენოდა;

თაროსთან მიცახცახდა, სკამი მიიდგა და ყაფაზებზე* ჩარიგებულ წიგნებში დაინყო ფათური – აი... აი... შესანიშნავი სახელმძღვანელო მოგიძებნეთ, პირველად მეც ამითი დავინყე.

და დაინყო ჩვენი პირველი გაკვეთილი.

ოთახში ჩამოთბა. იქ სითბო, დიდი ხანია, აღარა ყოფილიყო. ჩვენ ფრანგულ ანბანსა და დიფთონგებს** ვიზეპირებდით, ვზუზუნებდით, ვზუზუნებდით რაც შეგვეძლო ლაღად, მონდომებით. მოლიმარი, პირნათლიანი მოხუცი მასწავლებელი გაბზარული სათვალის ზემოდან გადმოგვყურებდა, დროდადრო გამოთქმას გვისწორებდა, გვაქებდა, გვეაღერებოდა – ჩვენ ხომ სულ პატარა ბავშვები ვიყავით, პატარები, ენას რომ აბორძიკებენ, ბგერათა გადაბმასა ლამობენ, შეგონება რომ უკვე ესმით და შემგონებელიც ეშხში შესულა. მაგრამ განა მხოლოდ ეს ატკობდა მოხუცი მასწავლებლის სულსა? ჰმ...

ის ხომ, კარგა ხანია, პენსიაში გასულიყო, კარგა ხანია, სკოლას დაშორებოდა, მასწავლებელი თითქოს სახელად შერჩენოდა. ახალ მოსწავლეთათვის მაინც ასე იყო... ეს პირველი გაკვეთილი იყო დიდი ხნის შემდეგ, პირველი გაკვეთილი, პირველი შევსება იმ სინაკლულისა, რასაც გამოუთქმელად განიცდიდა იმისი სული. უხაროდა, მერე როგორ უხაროდა! ჩვენ უფრო მეტად გვიხაროდა, ერთმანეთს გადავხედავდით მოლიმარნი, ანბანის წყობა აგვერეოდა, ენა მოგვეჩლიქებოდა და ალერსიანად გვინყრებოდა მოხუცი მასწავლებელი. მოხუცი? არა, არა, ეს ხომ პირველი გაკვეთილი იყო...

რარიგ ჩამოთბა მარტოხელა მოხუცის ბინაში, რომლის ცივი მყუდროების ერთადერთი ხშირი დამრღვევი კანჭებკორძიანი ინდაური იყო!

ბუხარი გიზგიზებდა, ინვოდა, ტკაცუნობდა რცხილის ნაკუნძარი.

გვიან ავიშალენით, ძალიან გვიან, ის მაინც არ გვიშვებდა, მაგრამ დალაღა პირველმა გაკვეთილმა, გავინიეთ, კარი გამოვალეთ და... თოვდა...

– თოვლი!.. – დავგასწრო, პირველად იმან ამოიძახა, ახალგაზრდული სიხალისით ამოიძახა და ხელი გაიშვირა ფიფქების დასაჭერად, – პირველი თოვლი...

– პირველი... ვინ იცის, მერამდენე პირველია, – ჩაიდუღუნა გოგიმ.

– ვინ იცის! – მაშინვე დაატანა მოხუცმა მასწავლებელმა, – მაგრამ მაინც ყოველთვის პირველია, ყოველთვის ახალი, – ესა თქვა და ხელს დაცვენილი ფიფქები ტუჩებზე მოისვა რაღაც თავისებური სიამის ამოძახილით.

ჭიშკრამდის მიგვაცილა მოხუცმა ქალმა, პირველ თოვლს გვიკვლევდა და, როცა უკუიქცა, ჩვენს ნაკვალევს როდი გაჰყვა, უკვლევზე გაიარა, ახარებდა მოხუცს პირველი თოვლი, სიახლე ახარებდა...

თოვდა. სოფელი გარინდულიყო...

* – კედლებზე გამართული თაროები.

** – ერთ მარცვლად შერწყმული ორი ხმოვანი – ორხმოვანა.

ერეკლე II უცხოელთა ჩანაწერებში

ლიანა თანდილაშვილი

XII ს.-დან მოყოლებული ევროპა დაეწაფა ე.წ. ეგზოტიკური აღმოსავლეთის ქვეყნების კულტურას. ქართულ ისტორიულ წყაროთმცოდნეობაში, სხვა უცხო წყაროთა შორის, განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს XVI-XVII ს.ს.-ის განათლებული ევროპის მოგზაურთა და მეცნიერთა ნაწერები საქართველოს შესახებ.

„თელავის სახელმწიფო მუზეუმის დირექციამ და სამეცნიერო საბჭომ გადაწყვიტა, მოიძიოს უცნობ და ცნობილ ევროპელ მეცნიერთა, მისიონერთა და სხვათა მოგზაურული თუ მეცნიერული ხასიათის ნაწერები კახეთის შესახებ“, - ვკითხულობთ მუზეუმის ფონდის ჩანაწერებში.

1963 წლის 20 სექტემბერს, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის შოთა რუსთაველის სახელობის ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომელმა თ. ფირალიშვილმა თელავის ისტორიული მუზეუმის დირექციასა და სამეცნიერო საბჭოს წარუდგინა ერეკლე II-ის თანამედროვე უცხოელ მოგზაურთა და გამოჩენილ მოღვაწეთა ჩანაწერები, მოგონებები კახეთსა და მეფე ერეკლე II-ზე.

კახეთი, როგორც სრულიად გამორჩეული ეთნიკური, კულტურული და პოლიტიკური სფერო, დიდი ხნის მანძილზე იქცევდა ევროპელთა ყურადღებას. დასავლეთ ევროპის წამყვანი ქვეყნები თვალყურს ადევნებდნენ აღმოსავლეთის კარიბჭესთან მყოფი პატარა მამაცი ერისა და მისი გამორჩეული თავკაცის ბრძოლას უთანასწორო ჭიდილში.

თ. ფირალიშვილსა და მუზეუმის დირექციას შორის დაიდო შეთანხმება და დაიწყო საქართველოსა და ევროპის სხვადასხვა ბიბლიოთეკაში არქივში მოძიებული ამ უნიკალური მემარული მასალების თარგმნა, აღმოჩნდა მანამდე სრულიად უცნობი ჩანაწერები.

ვიგებთ ამბავს ერეკლე II-ზე, როგორც სამხედრო და პოლიტიკურ მოღვაწეზე, რაც მთავარია, პოპულარულ გვირგვინოსანზე, რომლის ბედსა და უბედობაზე მიქცეულია იმ ეპოქის ევროპელთა ყურადღება. საყურადღებოა ერეკლე II-ზე რომის პაპის მიერ ბიბლიიდან დამოწმებული სიტყვები „ბრწყინავ, ვითარ შრომანი ბნელეთსა შიგან“.

განსაკუთრებით საინტერესოა იმ მოღვაწეთა ჩანაწერები, რომლებმაც პირადად მოინახულეს ქართველი პოლიტიკური, სამხედრო და სახელმწიფო მოღვაწე. და რაც მთავარია, ამ ავტორთა გვარ-სახელები მანამდე არც იყო ცნობილი სამეცნიერო თუ ბიბლიოგრაფიულ ლიტერატურაში; თარგმანები შესრულებულია იტალიურიდან, ფრანგულიდან, გერმანულიდან, ინგლისურიდან.

უცხოური პრესა ერეკლე მეფის შესახებ

ძიების გზებით...

„მე აღფრთოვანებული ვარ იმ ხალხის გემოვნებით, რომელმაც აირჩია თელავი რეზიდენციად, რადგან უფრო ლამაზი და უკეთესი სამეფო ადგილი არსად შემხვედრია. ნათელ ამინდში იშლება ულამაზესი ხედი, ჩრდილო-დასავლეთით თელავის ველი, რომელზედაც ალაზანი მოედინება და ამფითეატრივითაა ამალღებული ღრუბლებში შეჭრილი დიდებული კავკასიონი“, - აღნიშნავდა 1822 წელს შოტლანდიელი მოგზაური და ექიმი, რობერტ ლაიელი, რომელმაც მოინახულა თბილისი, თელავი, ყვარელი, გრემი, ალავერდი. 1825 წელს გამოსცა კიდევ ორტომიანი სახელწოდებით – „მოგზაურობა რუსეთში, ყირიმში, კავკასიასა და საქართველოში“.

თელაველმა მეცნიერმა გ. არსენიშვილმა ვენის არქივში მოიძია ერეკლე II-ის მიერ ევროპაში გაგზავნილი წერილები და მათი ზუსტი ასლები მშობლიურ მუზეუმს გადასცა. წერილებში შესანიშნავად იკვეთება ქართველი მეფის ევროპული ორიენტაცია. ის ავსტრია-უნგრეთის მეფეს – იოსებ II-სა და ვენეციის სენატს სთხოვს ორი პოლკისთვის ფინანსურ დახმარებას, რათა მათ ევროპული გამოცდილება გაუზიარონ ქართველ ჯარისკაცებს.

„ერეკლე მეფე ისე არაფრისკენ არ მიისწრაფვის, როგორც თავისი ხალხის ევროპულად გარდაქმნისკენ“, - წერდა საქართველოში ჩამოსული ერთ-ერთი რუსი მოხელე.

„მეფე ერეკლეს ბედსა თუ უბედობაზე ამჟამად მიქცეულია ყურადღება ევროპისა“...

წყაროებს შორის გამოირჩევა ერეკლე II-ის თანამედროვის, იტალიელი დიდგვაროვანის, კათოლიკური და პოლიტიკური ორგანიზაცია „ლა პროპაგანდა ფიდას“ თვალსაჩინო წარმომადგენლის, ბორჯიას ჩანანერები.

მას პირადად უნახავს ეპოქის სახელმწიფოებრივი პიროვნება და აღფრთოვანებულია მისით. ეს მასალა დათარიღებულია 1773 წლით და მოპოვებულია პალერმოს ბიბლიოთეკაში. ბორჯია რომის პაპისა და კარდინალთა საკრებულოსადმი გაგზავნილ მოხსენებით ბარათში იუწყება:

„სენიორ მთავარი ერეკლე 55 წლისაა, ტანდაბალია, შავგვრემანი და სახეთხელი, რომელსაც ასეთივე თხელი მწითური წვერი მოსავს. სენიორი ერეკლე მეტად ფრთხილი და წინდახედულია; შეთვისებული აქვს საღვთო და საერო მეცნიერებანი. დიდად სამართლიანია, დიდსულოვანი და დიდი მეგობარი. დაჯილდოებულია ყველა ასეთი და სხვა განსაკუთრებული თვისებებითაც თავისი ერისა და სახელმწიფოს სასახელოდ“.

ერეკლე II. ფიროსმანის ნახატი

ამასთან ერთად, ბორჯიას შეფასებით, ერეკლე მხოლოდ განათლებული გვირგვინოსანი კი არა არის, არამედ საუკეთესო კანდიდატი საკუთარი ქვეყნის, სახელმწიფოს ინტელექტუალური ცხოვრებისა და კულტურისა.

ძალზე მნიშვნელოვანია XVIII ს.-ის ფრანგი დიპლომატის პეისონელის შრომა „ნარკვევები სპარსეთსა და საქართველოს ჯანყზე“. იგი ასე ახასიათებს მეფე ერეკლეს:

„ეს სახელოვანი მეფე ყოველად ღირსია ყურადღებისა არა მარტო რომანებში გმირად გამოყვანისა (წერილები ერეკლე II-ის შესახებ ყოველ დღე ისე მზადდება, თითქოს რამე სამჭედლოში იბეჭდებოდეს ძალზე სწრაფად). ეს მეფე ერეკლეა, რომლის ბედსა და უბედობაზე ამჟამად არის მიქცეული ევროპის ყურადღება; ესაა გმირი, რომელიც იშვა თავისი სამშობლო ქვეყნის, წინაპართა და მშობელთა გასაბრწყინველად. ყველა, ვინც კი იცნობს ამ მეფეს, გვარწმუნებს, რომ იმისთანა ყოველნაირი ნიჭით სავსე კაცი აღმოსავლეთში არ მოიპოვება, რომ მისი ბადალიც სხვა არავინაა. ის, 27 წლის, შემკულია სრული ჭკუით და აღემატება თავის წლოვანებას... საარაკო ვაჟკაცია, სამაგალითო ღვთისმოსავი, შეურყეველი მართლმოსამართლე და საკვირველი მოქალაქეობაც აქვს. თავისი ქველობის მეოხებით მეფე ერისა და ჯარისთვის სათაყვანოა და იმსახურებს მეზობლების განუსაზღვრელ პატივისცემას, ხოლო მტერს შიშის ზარს სცემს... მთელს მის პირადობაში იხატება ისეთი დიდებულების იერი, რომელიც გვიმტკიცებს, რომ ის ნამდვილი გვირგვინოსანია თავის სასახლეში და სარდალი თავის ჯარში“.

„გეგონებათ, ანგელოზი დაღადებსო მისი ბაგეებით...“

„შთამომავლობით ხელმწიფე და პრინცი, ერეკლე II, ღვთისგან წყალობით მეფე ქართლისა“, როგორც მას ახასიათებდნენ, ირგვლივ მყოფთ აჯადოებდა თავისი პიროვნული ხიბლით, იშვიათი უნარით, წარმოჩენილიყო სულიერი სიფაქიზით, უდიდესი ენერგიით დამუხტული, მეფეთ-მეფის თანადგომისა და თანაგრძნობის უსათნოესი ურთიერთობებით ოჯახის წევრთა თუ ქვეშევრდომთა მიმართ.

ერეკლე II-ის ცხოვრების აღმწერთა შორის განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია ინდოელი (ეროვნებით სომეხი) პოლიტიკური მოღვაწე ჟოზეფ ემინი, რომელიც არათუ იცნობდა ახლოს, არამედ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ქართველ მეფესთან დიდხანს ურთიერთობის პატივიც ჰქონდა.

აი, როგორ იხსენებს ერეკლე II-ეს ჟოზეფ ემინი:

„ერეკლე უთუოდ ჩვენი დროის ერთ-ერთი უდიდესი ადამიანი გახდებოდა, მისი გონების ქვეყნარტებისაკენ მოქცევის მეტი საშუალება რომ ყოფილიყო. იგი იმდენად გამჭრიახი და გონებაგახსნილი ადამიანი იყო, რომ საუბრის დაწყებისთანავე ჭვრეტდა საქმის არსს. ამასთან, მისთვის უცხო იყო სიამაყე და, ვგონებ, თავის სიცოცხლეში მას არც ერთხელ არ უკადრებია, დაეტრიახნა. ერეკლე II მათ (ქართველთა) შორის ყოველმხრივ პირველი იყო და ეს მას ყოველთვის და ყველაფერში მეუფეობას ანიჭებდა. ერეკლეს პიროვნებას ოდნავადაც არ ახასიათებს ამპარტავნული სიამაყე და ქედმაღლობა, რაც ესოდენ დამახასიათებელია აზიური გვირგვინოსნებისთვის. როდესაც საუბრისას ის წარმოსთქვამს ცალკეულ სიტყვებს ან მსჯელობს რაიმე საგანზე, მისი ხმა ისეთი საამო და მიმზიდველია, რომ მსმენელი, რომელიც ვერ ხედავს მის მომწვანო, ყავისფერ სახეს, ეგონება, რომ ანგელოზი ლაღადებს მისი ბაგებით“.

ბატონის ციხის კარიბჭესთან

„ერეკლე II-ეს საქართველოში ყველაზე მამაც პიროვნებად მიიჩნევენ“

18 წლის იყო მეფისწული ერეკლე, როცა ჭაბუკი მძევლად გააგზავნეს სპარსეთის შაჰის კარზე. თავისი სიმამაცის წყალობით ინდოეთსა თუ ავღანეთში ლაშქრობისას დიდად გაითქვა სახელი. მას არ გაუზიარებია წინამორბედ მძევალთა სასტიკი ხვედრი. პირიქით, შაჰ-ნადირმა წყალობით აავსო და საჩუქრებით გამოისტუმრა სამშობლოში; მეტიც: 1744 წელს კახეთის ტახტიც დაუმტკიცა, ერეკლეს მამა თეიმურაზი კი ქართლში გააბეფა.

აი, რას წერს ერეკლე II-ზე გერმანელი ისტორიკოსი და დიპლომატი გეორგ-ავგუსტ ბრეიტენბაუერი, რომელიც პირადად იცნობდა მეფეს და აღფრთოვანებულიც ყოფილა მისით:

„ამ თავადმა თავისი ყმანვილკაცობის ნაწილი ნადირ-შაჰის კარზე და მის ლაშქრობებში გაატარა. იგი ასეთ პირობებში მიეჩვია სპარსულ წეს-ჩვეულებებს, რაც შემდეგ მთლიანად გავრცელდა მის სამფლობელოში. ერეკლე II წინდახედული, ფრთხილი, მაგრამ, ამასთან, მამაცი ადამიანია. მისი დიდი რიდი და შიში აქვთ მის სპარსულ ხანებს; იგი მეტად გამჭრიახი პოლიტიკოსია. ბრძოლებისას ერეკლე მეფე საუკეთესო მაგალითია მეომრებისთვის. მუდამ ჯარების წინამძღოლი მეფე ამოწვდილი ხმლით ეკვეთება ხოლმე მტერს. ერეკლე II-ეს საქართველოში ყველაზე უფრო მამაც პიროვნებად მიიჩნევენ. ამ მეფეს, ამავე დროს, უყვარს დიდება და ფუფუნება“.

ქველი თელავი

პ.ს. ვეცადეთ, უცხოელ მოგზაურთა და მისიონერთა პირადი ჩანაწერებით შეგვექმნა ფსიქოპორტრეტი უდიდესი პიროვნებისა, სახელოვანი მეფისა, რომელმაც იმდენად ღირსეულად იცხოვრა, მის მიერ განვლილი გზით ერი მუდამ იამაყებს. მეფე ერეკლე არის ერთადერთი მონარქი საქართველოდან, რომლის შესახებაც ყველაზე მეტი იწერებოდა ევროპაში.

ჩაის კულტურა სოსუმში

ჩაის კულტურა ცნობილია II-III ს.ს.-დან. მისი სამშობლოა ჩინეთი და მას თავდაპირველად მხოლოდ საზეიმო მიღებების დროს სვამდნენ. დიპლომატიური, პოლიტიკური თუ მდიდრული ოჯახური შეხვედრები ჩაის მირთმევით სრულდებოდა.

უკვე X ს.-ში ჩაი ჩინეთში საყოველთაო სახალხო სასმელად იქცა და მას „ჩინური ბალახი“ დაერქვა. III ს.-დან ჩაი ფართოდ გავრცელდა იაპონიასა და კორეაში, მოგვიანებით კი 27 სხვადასხვა ქვეყანაში.

რაც შეეხება საქართველოს:

გადმოცემის თანახმად, პირველად ჩაი საქართველოში გამოჩნდა 1770 წელს, როცა იმპერატორმა ეკატერინე II-ემ სამოვარი და ჩაის სერვიზი უსახსოვრა ერეკლე II-ეს.

ჩაი კი, ზოგადად, საქართველოში დაინერგა XIX ს.-ის დასაწყისში; კერძოდ, გურიაში.

ეს ნარგავი პირველად გაჩნდა 1809

წელს, გურიის სამთავროს უკანასკნელი მთავრის მამია გურიელის (V) ბაღში.

15 წლის განმავლობაში გურიელმა ჩაის, ფორთოხლისა და ლიმნის გაშენებით შესანიშნავი ბაღიც მოაწყო.

1812 წლიდან გურიელის ბაღის კეთილმოწყობას შოტლანდიელი ბარონი და მეზაღე – იაკობ მარი (ცნობილი ენათმეცნიერის ნიკო მარის მამა) ხელმძღვანელობდა. მან ჩაის 200-მდე ბუჩქი დარგო ოზურგეთის ბაღში.

ამ საშვილიშვილო საქმიანობაში მისი დამრიგებელი და მრჩეველი იყო ქართველი თავადი, სოლომონ I-ის შვილთაშვილი, მიხეილ (მიხა) ერისთავი, რომელსაც საქართველოში „ჩაის დანერგვის პიონერს“ უწოდებენ.

ჩაის კრეფა. ჩაქვი. 1905 წ.

* * *

მოკლედ მიმოვიხილეთ ჩაის ისტორია, ამ კულტურის გაშენების პირველი კერა საქართველოში, მაგრამ ამჯერად ჩვენთვის საინტერესოა, როგორ გავრცელდა იგი აფხაზეთში.

ასტამურ ოტირბა, აშუამად „აფხაზჩაის“ ხელმძღვანელი, აღნიშნავს:

„სხვადასხვა წყაროს მიხედვით, 1843-1848 წ.წ.-ში ჩაის ნარგავები ყირიმიდან და ნიკიტინის ბოტანიკური ბაღიდან გადმორგეს სოსუმის ბოტანიკურ ბაღში.

ამ კულტურაზე პოზიტიურად იმოქმედა სუბტროპიკულმა კლიმატმა“.

ბატონი ასტამური რატომღაც სხვა კონკრეტიზაციისაგან, რბილად რომ ვთქვათ, თავს იკავებს.

„აფხაზჩაის“ ხელმძღვანელი კი, ვფიქრობთ, მეტ ინფორმაციას უნდა ფლობდეს: მას „შევახსენებთ“, რომ სოხუმის ბოტანიკურ ბაღში ჩაი მოაშენა სწორედ თავადმა მიხეილ ერისთავმა, რომელმაც ის გურიიდან, ოზურგეთის მაზრის სოფელ გორაბერეჟოულის ჩაის პლანტაციიდან წამოიღო.

მოვლენები კი ასე ვითარდებოდა:

„ჩაის კულტურა გურიაში არასოდეს დაინერგება. ამ მხარის გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა, ნესტიანი ნიადაგი ამ წამოწყების განსახორციელებლად არახელსაყრელ პირობებს ქმნის“, – ასე ჩამოუყალიბა თავისი უარი მიხეილ ერისთავს რუსეთის ჩინოვნიკმა, როცა მან ჩაის საქართველოში დასაწერად რუსეთისგან სესხის გამოყოფა – 20 000 რუბლი მოითხოვა (მოგეხსენებათ, მაშინ იმპერიის ნაწილი ვიყავით).

სესხის გაცემას 4 წლის განმავლობაში აყოვნებდნენ. მხოლოდ XIX ს.-ის 40-იანი წლების ბოლოს გამოიყო სახელმწიფო ბიუჯეტიდან საჭირო რაოდენობის თანხა.

სოხუმის ბოტანიკური ბაღი. XX ს.-ის დასაწყისი

თავადი ერისთავი გაემგზავრა იალტაში, სადაც ჩაი იყო მოშენებული (თუმცა საბოლოოდ ამ კულტურამ იქაური ნიადაგი მაინც ვერ იგუა). იქიდან, კერძოდ, ნიკიტინის ცნობილი ბოტანიკური ბაღიდან თავადმა ერისთავმა, ჩაის კალმების გარდა ჩამოიტანა ყავის ხის, ანანასისა და ბანანის ნარგავებიც.

თავადი ერისთავი ბევრ ექსპერიმენტს საკუთარი სახსრებითაც ატარებდა. ჯერ ჩაის ნერგი მოაშენა დადიანების კუთვნილ ზუგდიდის ბაღში.

თავად ერისთავს სოხუმშიც ჰქონია სახლი. მისივე ინიციატივით, საქალაქო ბაღში, იგივე ბოტანიკურ ბაღში, მისმა დარგულმა ჩაიმ კარგად გაიხარა, – ვკითხულობთ „საბავშვო ენციკლოპედიაში“ (ქართულ ენაზე, ტომი IV. 1966 წ.).

1864 წელს სანკტ-პეტერბურგში

გამართულ სრულიად რუსეთის გამოფენაზე წარმოადგინეს ქართველი თავადის მიერ მოყვანილი და გადამუშავებული ქართული ჩაი.

„მამას არ ჰქონდა სპეციალური განათლება. მისი სკოლა იყო დაუღალავი შრომა და ცდების, ძიების დაუსრულებელი პროცესი“, – აღნიშნავდა მიხეილ ერისთავის ვაჟი – ანდრია. ერთი ლამაზი ლეგენდაც უკავშირდება მიხეილ ერისთავს:

გადმოცემის თანახმად, თავადი ჩინეთშიც კი გამგზავრებულა. იმ პერიოდისთვის ჩინეთიდან ჩაის ნერგებისა და თესლის გადმოტანა კანონით აკრძალული ყოფილა. მოუფიქრებია და ჩაის თესლი ერისთავს, თურმე, გახვრეტილ ტროსტში ჩაუყრია და ისე ჩამოუტანია საქართველოში...

და მაინც: განსაკუთრებულ ადამიანთა ხვედრია მათზე შეთხზული ლეგენდა თუ ლეგენდები. ჩვენ კი ქართველი დიდებული თავადი მიხეილ (მიხა) ერისთავი „გავახსენეთ“ სოხუმს.

ეს იყო ამ რამდენიმე წლის წინათ.

ფილოლოგიის დოქტორმა, ილიას უნივერსიტეტის იტალიური ცენტრის პედაგოგმა, სოხუმელმა ნანა ლომიამ ერთ-ერთი ქართული გამოცემის გვერდზე წაიკითხა სტატია იტალიელ ენთუზიასტზე, ფლორენციელი ფრანჩესკო ტრეჩის შესახებ, რომელიც გატაცებულია ქართული კულტურითა და ისტორიით, აინტერესებს ჩვენი ქვეყნის დღევანდელი და წარსული და, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, გულწრფელად აცხადებს, რომ მას უზომოდ უყვარს „ქვეყანა, რომელიც ღმერთს თავისთვის უნდოდა“ და რომ ეს მისი მეორე სამშობლოა, სადაც თავს ისე გრძნობს, როგორც სახლში.

წაიკითხეთ შიშველი და აღფრთოვანებულმა ქალბატონმა ნანამ სოციალურ ქსელში მოიძია ტრეჩის კოორდინატები და დაუკავშირდა მხოლოდ იმიტომ, რომ საქართველოსა და ქართველებზე შეყვარებულ იტალიელის მიმართ მადლიერება გამოეხატა.

42 წლის ფრანჩესკო ტრეჩიმ, ფლორენციაში დაბადებულმა, დაამთავრა პოლიტიკურ მეცნიერებათა და შუა საუკუნეების ფაქულტეტი. ამჟამად მუშაობს ინფორმაციის სფეროში. „ილქის“ მკითხველი შეიტყობს, თუ როგორ, როდის და რა გაიგო საქართველოს შესახებ, იმ ქვეყანაზე, რომლის არსებობა მანამდე არც იცოდა. „ბედნიერება ეს გზაა და არა დანიშნულების ადგილი“, - ამოვიკითხე ერთგან ახლახან. ფრანჩესკო ტრეჩისთვისაც ბედნიერება ის ერთი პოეტური გზაა, უფრო სწორად, მონაკვეთი იტალიიდან საქართველომდე, რომელიც მუდამ ალაღებს.

ჩვენი „იტალიელი ქართველი“ (მოდით, ასე მოვიხსენიოთ ბატონი ტრეჩი) ახლა ინტენსიურად სწავლობს ქართულ ენას, რომ, როცა ისე გვესტუმრება, მასსა და მასპინძლებს შორის არ იყოს ენობრივი ბარიერი.

სხვათა შორის, ფრანჩესკო ტრეჩის პირველი წიგნის პრეზენტაცია (საქართველოს მან ორი წიგნი უძღვნა) ილიას უნივერსიტეტის იტალიური კულტურის ცენტრში მოუწყო ჩვენი პუბლიკაციის მთარგმნელის - ნანა ლომიას ინიციატივითა და ამავე ცენტრის ხელმძღვანელთა თანადგომით.

ქართული გენის ღრმა სულის აღმოსაჩენად

ფრანჩესკო ტრეჩი

იტალიურიდან თარგმნა ნანა ლომიამ

რაც ჩემს თავს შევპირდი

2000 წლის შემოდგომა იყო, როდესაც იტალიურ ჟურნალ „რეპუბლიკა“-ში წავიკითხე სტატია შორეულ და ჩემთვის თითქმის უცნობ ქვეყანაზე. დღესაც მახსოვს ის შეგრძნება, რაც კითხვისას დამეუფლა. რაც მეტს ვიგებდი, მეტად მოვდიოდი განცვიფრებაში. ვერც კი ვიჯერებდი ბოლომდე, რომ არის ქვეყანა, სადაც საუბრობენ იმავე ენაზე, რომელზეც ურთიერთობდნენ ერთმანეთთან ორიათასზე მეტი წლის წინ! ეს იგივეა, ჩვენ რომ დღეს ვმეტყველებდეთ ეტრუსკულზე ან ლათინურზე. გამაოგნებელია! ენა – სიყვარულით, საკუთარი ანბანით შენახული. ასე მხოლოდ წმინდა საყდრის ნანგრევებს ინახავენ.

ფრანჩესკო ტრეჩი

ჟურნალისტი წერს, რომ ამ მიწაზე არავინ გრძნობს თავს მარტოსულად. სტუმარი, მოგზაური, უცხოელი აქ „ღვთის საჩუქრად“ მიიჩნევა. სტატიის ავტორი მოუწოდებს მკითხველს, პირადად დარწმუნდეს ამ სიტყვების სიმართლეში: „ქვეყნის ნებისმიერ კუთხეში მანქანა რომ გაგიფუჭდეთ, ან რაიმე სხვა სახის პრობლემა გაგიჩნდეთ, ყოველთვის მოიძებნება ვინმე, ვინც დახმარების ხელს გაგიწვდით“.

დავხურე ჟურნალი, ღრმად ამოვისუნთქე და ჩემს თავს შევპირდი, რომ ადრე თუ გვიან, წავიდოდი ამ პატარა სამოთხის აღმოსაჩენად; წავიდოდი საქართველოში!

დროდადრო წარმოვიდგენდი ჩემს თავს იქ, კავკასიაში, მოგზაურად ჩასულს. მაგრამ თან შიშვლად მეუფლებოდა, ვაითუ, ვერ შევძლო ამ ოცნების ასრულება-მეთქი.

ციფრული რევოლუციის სათავეებთან ვიყავით, როცა ოჯახში კომპიუტერი შევიძინეთ, მაგრამ ინტერნეტი არ გვექონდა. ამიტომ ოთხმოციანი წლების დე აგოსტინის ენციკლოპედიას დავენაფე. სწორედ იქ ვნახე თბილისის ფოტო, უცნაური და ძნელადწარმოსათქმელი მისი სახელით.

„ახლას თქვენ ხართ ქართველი“

პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე ვსწავლობდი, ფლორენციაში. 2002 წლის მარტში უნივერსიტეტის გამოცდებს ვამთავრებდი. უნდა დამეწყოს სადიპლომო ნამუშევრის წერა, მაგრამ ვერა და ვერ ვირჩევდი ჩემთვის საინტერესო თემას. ბოლოს მივედი შუა-აღმოსავლეთის ისტორიის პროფესორთან, რომელმაც მითხრა, რომ თავის სტუდენტებს სთავაზობს საბჭოურ თემებს ყოფილი საბჭოთა კავშირის ამა თუ იმ რესპუბლიკაზე: „დამრჩა საქართველო და ტაჯიკეთი. ასე რომ, თუ გსურთ, სადიპლომო დაიცვათ ჩემი ხელმძღვანელობით, აირჩიეთ ამ ორთაგან ერთ-ერთის ისტორია 1989 წლიდან დღემდე“, – მითხრა მან.

ყურებს არ ვუჯერებდი! პროფესორ პეტრიჩოლის არც დავამთავრებინე სიტყვა, ისე წამოვიძახე: „საქართველო!“. „დაფიქრდით და კარგად გაიაზრეთ, – მითხრა მან, – მერე ვერაფერს შევცვლით. აღდგომის მერე მოზრდნდით და საბოლოო პასუხი მომეცით“.

დავქოქე მოტოციკლეტი და სახლისაკენ ავიღე გეზი. მაგრამ, ორი თუ სამი შუქნიშნის გავლის მერე დამეუფლა შიში, ვაითუ, ვინმე სხვა სტუდენტმა აირჩიოს „ჩემი“ თემა! ვაითუ, დამაჯერებლად არ დავაფიქსირე ჩემი არჩევანი პროფესორთან! ვერაფრით დავკარგავდი ამ შესაძლებლობას. ამგვარად, მოვაბრუნე სკუტერი და უკან გამოვბრუნდი.

როდესაც პროფესორმა დამინახა, გაოგნებისგან გაუფართოვდა თვალები. „საქართველო ჩემია, – ვუთხარი აღლევებულმა, – ხელი ხომ არ მოვანერო რამეს?“ მანაც სიცილით მიპასუხა: „თქვენია ეს ქვეყანა, თქვენია! არ იდარდოთ. მინდა გითხრათ, ახალგაზრდობაში მეც სწორედ ამ ქვეყანაზე დავწერე ნაშრომი; მაშინ მეც ქართველს მეძახდნენ. ახლა კი თქვენ ხართ ქართველი!“

ახლაც ძალიან კარგად მახსოვს ის სიხარული, რაც დამეუფლა. მახსოვს იმიტომ, რომ ეს არის შეგრძნება, რომელიც არასდროს განმშორებია. აღტაცებული ვიყავი და შეეფიცე კიდეც ჩემს თავს, რომ წავიდოდი საქართველოში და ვისწავლიდი ქართულს.

მაშინვე დავიწყე მასალების მოძიება საქართველოს ისტორიასა და კულტურაზე. სამწუხაროდ, იტალიურ ენაზე მწირი ინფორმაცია იყო. მერე მოვიპოვე ტექსტები ინგლისურად და ფრანგულად; თუმცა მასალა არ იყო საკმარისი.

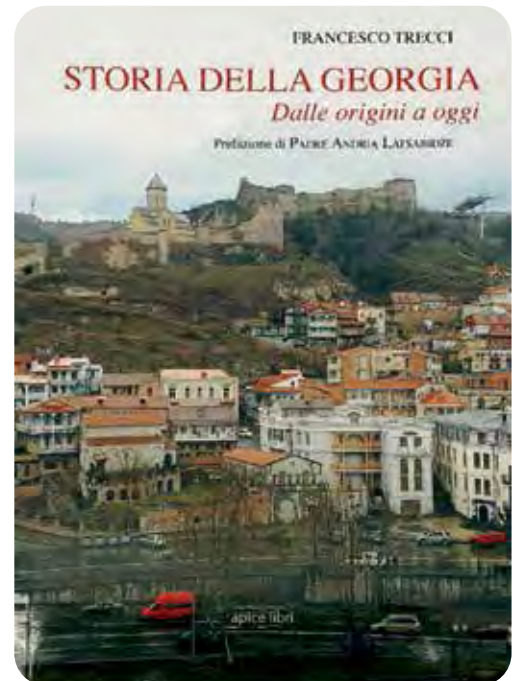
ერთი თვის შემდეგ, 2002 წლის მაისში, ფლორენციაში ჩამოვიდა დელეგაცია თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტიდან. პროფესორმა პეტრიჩოლიმ დამირეკა და მეც მიმინვია.

ამ შეხვედრაზე საუბარი წარიმართა ჩვენს ქვეყნებს შორის ურთიერთობებზე, ორგანიზაციებს შორის თანამშრომლობაზე. სტუდენტებს შორის იყო ზურაბ ზურაშვილი, ის, ვინც მომავალში იქცა ჩემს დიდ მეგობრად.

2003 წლის ივნისში დავიცავი სადიპლომო. მწველი სიცხე იყო. უნივერსიტეტის დამთავრებასთან დაკავშირებით არაფერს ვითხოვდი, არც ზეიმი მინდოდა, არც საჩუქრები. ერთი რამე მსურდა მხოლოდ – თვითმფრინავის ბილეთი თბილისის მიმართულებით.

მარცხნიდან: ზურაბ ზურაშვილი და ფრანჩესკო ტრეჩი. საქართველოში პირველი ვიზიტის დროს

ტრეჩის წიგნი „საქართველოს ისტორია“

ფრანჩესკო ტრეჩი – პირველის წიგნის „საქართველოს ისტორია“ პრეზენტაცია იტალიაში

რაც იმ პირველი დაუვინყარი მოგზაურობიდან დაინყო

მივდიოდი საქართველოში და არც კი მჯეროდა. ეს იყო 2003 წლის ივლისი – ჩემი პირველი და დაუვინყარი მოგზაურობა. საქართველოში ვნახე მხოლოდ თბილისი. ის გაცილებით უფრო ლამაზი ყოფილა, ვიდრე მასზე წიგნებიდან და ჟურნალებიდან წარმოდგენა მქონდა შექმნილი. დღემდე სათუთად ვინახავ იმ ემოციას.

დრო გადიოდა. მე კი გამუდმებით ვგრძნობდი საქართველოსთან კავშირს და ამ მიწის ძახილს; არ მინდოდა, ყველაფერი დასრულებულიყო იმ ერთი მოგზაურობით. ზურაბის წყალობით არ ვწყვეტიდი კავშირს ამ ქვეყანასთან.

სექტემბერში რიმინიში სამსახურეობრივი კონფერენციის ფარგლებში გავიცანი ქართული

დელეგაციის ხელმძღვანელი, შესანიშნავი მეცნიერი, პროფესორი პაატა კერვალიშვილი; შემდგომში ისიც ჩემი დიდი მეგობარი გახდა.

გამუდმებით ვაგრძელებდი მასალების მოძიებას საქართველოს შესახებ. ერთხელაც, პიემონტის რეგიონში, ქ. ბორგომანეროში აღმოვაჩინე სკოლა, რომელიც ახორცილებდა გაცვლით პროგრამას ერთ-ერთ ქართულ ბავშვთა სახლთან. დაუკავშირდი პროფესორ დანილო ბელოსტას და ჩემი ხელფასით დისტანციურად ვეხმარებოდი ერთ ქართველ გოგონას.

თითქმის 10 წლის შემდეგ, მუშაობის პარალელურად, 2006 წელს ავიხდინე დიდი ხნის ოცნება და მოვეწყვე ფლორენციის უნივერსიტეტის შუასაუკუნეების ისტორიის ფაკულტეტზე; სადიპლომო ნამუშევრის თემად, რა თქმა უნდა, საქართველოს ისტორია ავირჩიე. იტალიური უნივერსიტეტების საძიებო სისტემაში, **დიდი ხნის ძიების შემდეგ, აღმოვაჩინე ვენეციის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ერთადერთი ქართველი პროფესორი. მე მას დაუკავშირდი და ვთხოვე, ყოფილიყო ჩემი ხელმძღვანელი.**

სამუდამოდ მადლიერი ვიქნები პროფესორ გაგა შურლაიასი, რომელმაც ფასდაუდებელი სამსახური გამინია საქართველოს ისტორიის კვლევისას. მახსოვს, მითხრა, ძალიან ბევრი უნდა მემუშავა დასახული მიზნის მისაღწევად. დავენაფე მის ნაშრომებსაც: „ქართული სულიერება“, „წმინდა ნინო და საქართველო“ და მის სხვა უამრავ სტატიას. მომეცა საშუალება, კარგად შემესწავლა საქართველოს ისტორია და კულტურა; მაგრამ ვერ ვკმაყოფილდებოდი მხოლოდ კითხვით; მინდოდა, საკუთარი თვალთ მენახა ის ადგილები, სადაც აღწერილი ფაქტები საუკუნეების წინ ხდებოდა.

2009 წელს ის ადამიანი, ვინც შემდგომში ჩემი ცხოვრების თანამგზავრი გახდა, დავითანხმე, გამოვლოდა საქართველოში; რა თქმა უნდა, ისევ ზურაბთან ერთად მოვინახულე თბილისი, ასევე, გორი, უფლისციხე, ქუთაისი, ოზურგეთი, მცხეთა და კახეთი. ჩემი მეუღლეც აღფრთოვანებული დარჩა ქართველი ხალხითა და ულამაზესი ადგილებით.

ფრანჩესკო ტრეჩის პირველი წიგნის პრეზენტაცია ილიას უნივერსიტეტში

რაც უფრო მეტად „ვეხებოდი“ „ნამდვილ ქვეყანას“, მეტად მეუფლებოდა მისი ხელახლა ნახვის სურვილი. და აი, ცხრა თვის მერე, 2010 წლის მაისში, მე და ჩემი მეუღლე ისევ ჩამოვედით საქართველოში. ამჯერად მხვდა პატივი, თბილისში გამეცნო მამა გაბრიელე ბრაცანტინი, რომელმაც მათხოვა მიხეილ თამარაშვილის* უიშვიათესი *L'Histoire de l'Eglise georgienne* – ფასდაუდებელი ნაშრომი ჩემი თემისათვის.

მოგზაურობა გავაგრძელებე ყაზბეგში, ანანურში, ქუთაისში, ოზურგეთში და ბოლოს პაატა კერვალიშვილთან ერთად ბათუმს ვესტუმრეთ. საქართველო ის პატარა მიწაა, რომელიც მოიცავს ალპურ მთებს, თითქმის ტროპიკული მცენარეებით, უკიდვგანო დაბლობებითა და ვახით.

პირველი ქართული ეკლესია ფლორენციაში

2010 წლის დეკემბერში დავიცავი ჩემი მეორე თემა. პროფესორ შურლაიას საოცარი თანადგომით კმაყოფილი და ამაყი დავრჩი ჩემ მიერ შესრულებული ნაშრომით.

ნოემბერში, დაცვამდე რამდენიმე დღით ადრე, გავიგე, რომ ფლორენციაში ჩამოსულა მართლმადიდებელი მღვდელი საქართველოდან. მაშინვე ვეცადე, დავკავშირებოდი მას და 2011 წლის იანვარში გავიცანი კიდეც.

ჩვენს ქალაქში ჩამოსულ სტუმარს, როგორც მასპინძელმა, მივართვი მამაჩემის წარმოებული ზეითუნის ზეთი და ჩემი სადიპლომო ნაშრომი. მას შემდეგ მამა ანდრიას ჩემს ცხოვრებაში დიდი და მუდმივი ადგილი უჭირავს.

2011 წლის მარტში ფლორენციის ეკლესიამ უსასყიდლოდ და უვადოდ გადასცა ქართულ სათვისტომოს წმინდა ელისაბედის სახელობის ეკლესია სერალის ქუჩაზე. კარგად მახსოვს, რამდენიმე კვირის შემდეგ როგორ იკურთხა იგი წმინდა ნინოს სახელზე; ასე გაჩნდა პირველი ქართული ეკლესია ტოსკანის რეგიონში.

ამ ღირშესანიშნავი მოვლენის აღსანიშნავად, იმავე წლის მაისში ყველანი გავემართეთ ულამაზეს სასახლეში და სწორედ იქ გავიცანი მისი აღმატებულება აბრაამი, ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის დასავლეთ ევროპის ეპარქიის მიტროპოლიტი.

არ დავილღებ, მაღლიერება გამოვხატო საქართველოს საპატრიარქოს მიმართ იმის გამო, რომ ჩვენს ქვეყანაში საქართველოდან გამოგზავნეს სასულიერო პირები, მღვდლები – იოანე, მოსე, გაბრიელი, კირიონი. ისინი დაულალავად ემსახურებიან თავიანთ თანამემამულეებს, ქართული სათვისტომოს წარმომადგენლებს მთელ იტალიაში, ყველაზე გადაკარგულ რეგიონებშიც კი.

იტალიაში არსებულ ქართულ მართლმადიდებლურ ეკლესიას აქვს არა მარტო რელიგიური და სასულიერო დატვირთვა, ის მნიშვნელოვანია, როგორც „მუდმივი შეხვედრის ადგილი“ ჩვენს ქვეყანაში მცხოვრები ქართველებისათვის და, გარდა ამისა, როგორც ხიდი იტალიელებსა და ქართველებს შორის.

შემდგომ წლებში, ფლორენციაში, არაერთხელ შევახვედრე ერთმანეთს მამა გაბრიელე ბრაგანტინი და მამა ანდრია, რათა ჩვენ ხალხებს შორის დაწყებულ დიალოგს უფრო სხვა მასშტაბი შეეძინა.

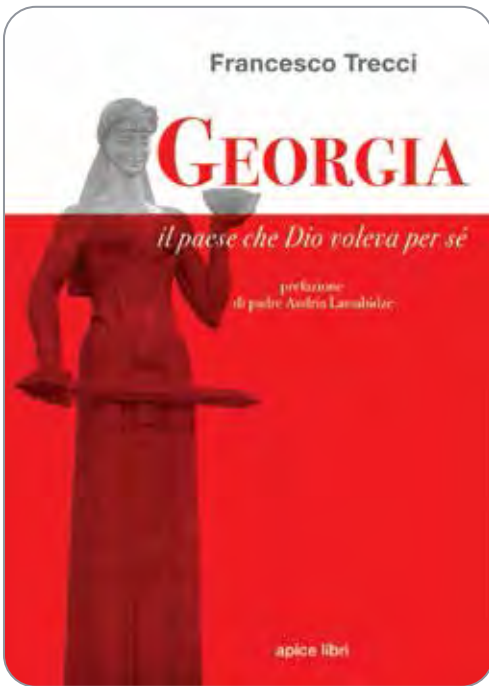
პირველი ქართული წმინდა ნინოს სახელობის სამრევლო ფლორენციაში

„ქვეყანა, რომელიც ღმერთს თავისთვის უნდოდა“

2014 წლის მარტში ისევ დავბრუნდი საქართველოში და მაშინვე მამა ანდრიასთან ერთად გადავწყვიტე, მოგვეწყო დიდი ყრილობა ფლორენციაში, სადაც შესაძლებელი იქნებოდა ბევრი იტალიელის მოწვევა. ბოლო-ბოლო, ვიპოვეთ შესაბამისი ადგილი: „დამეგობრების თეატრი“.

2014 წლის 24 ოქტომბერს საქართველო წარდგა ფლორენციის წინაშე. ქალაქმა ის კარგად მიიღო. უამრავმა ადამიანმა მოიყარა თავი. ეს ღონისძიება გააშუქა ადგილობრივმა გაზეთმა; მასში ჩაერთო სხვადასხვა ინსტიტუცია. მეც გავაკეთე მცირე მოხსენება საქართველოს ისტორიის შესახებ.

ამ წამოწყების შედეგად სურვილი გამიჩნდა, დამეწერა პატარა წიგნი, სადაც ვისაუბრებდი საქართველოს ისტორიის საინტერესო ეპიზოდებზე. მაშინვე შევუდექი წერას და 2015 წლის გაზაფხულზე უკვე დასრულებული მქონდა ნაშრომი. ეს არ წამოადგენდა მეცნიერულ კვლევას. მისი მიზანი იყო, საზოგადოებისათვის გამეცნო საქართველო, მისი ისტორია და კულტურა და, მასთან ერთად, ქართული სათვისტომო.

ფრანჩესკო ტრეჩის მეორე წიგნი „ქვეყანა, რომელიც ღმერთს თავისთვის უნდოდა“

ამგვარად დაიბადა პირველი წიგნი „Storia della Georgia“ („საქართველოს ისტორია“), რომლის ოფიციალური პრეზენტაცია მოეწყო 2016 წლის 3 იანვარს, ფლორენციაში.

ნახევარ წელში კი წიგნის წარდგენა მოხდა თბილისში, ილიას უნივერსიტეტის იტალიური კულტურის ცენტრში.

ჩემი წიგნების ბეჭდვასა და ყველა პრეზენტაციას საკუთარი ხარჯებით ვახორციელებდი. არასდროს არავისგან მიმიღია ფინანსური დახმარება.

სამწუხაროდ, ბოლო წლებში დავასკვნე, რომ ბევრი ჯერ კიდევ არ იცნობს საქართველოს, ხშირად ის ამერიკის ჯორჯიის შტატში ერევათ; ზოგსაც მიაჩნია, რომ ის რუსეთის ერთ-ერთი ცივი პროვინციაა, სადაც კირილიცაზე წერენ.

ამიტომაც, 2017 წელს, გადავწყვიტე, დამენერა მეორე წიგნი „Georgia, il paese che Dio voleva per sé“ („საქართველო ქვეყანაა, რომელიც ღმერთს თავისთვის უნდოდა“). წიგნი, რომელიც დაანახებდა იტალიელებს, თუ როგორია სინამდვილეში საქართველო, ერთობ მომხიბვლელი ქვეყანა, რომელიც ემოციებით ალავსებს მის მხილველს.

ამ წიგნის მიზანი იყო, საქართველო გამეცნო იტალიური საზოგადოებისათვის, წარმოემჩინა მისი უძველესი ქალაქები და სოფლები, ველური ტყეები, ქვეყნის ისტორია და კულტურა. მოვანყე ამ წიგნის 32 პრეზენტაცია.

ჩემს მეორე ქალიშვილს დავარქვი Giorgia*

საქართველო არის საუკუნოვანი ქვეყანა, რომელმაც შეინარჩუნა თავისი იდენტობა და დღეს სიამაყით წარმოაჩენს ამას მთელი სამყაროს წინაშე.

იმედი მაქვს, ყველა იტალიელი, ვინც წაიკითხავს ჩემს წიგნებს და გაუჩნდება მისი მონახულების სურვილი და ისევე, როგორც მე, მოიხიბლება ამ ერთით.

წელსაც, უკვე მეშვიდედ უნდა ჩამოვსულიყავი საქართველოში და უნდა მომეცლო ქვეყნის შორეული კუთხეები. თვეების განმავლობაში ვადგენდი გადაადგილების მარშრუტს, მაგრამ, სამწუხაროდ, კოვიდ 19-თან დაკავშირებულმა მდგომარეობამ ჩამიშალა გეგმები.

ყველაფერი გადავიტანე 2021 წლისათვის.

მოსანვევი ბარათი მეორე წიგნის პრეზენტაციისათვის

ამჟამად ვსწავლობ ქართულ ენას და თუ ეპიდემია დასრულდება, 2021 წლის სექტემბერში დაუვინყარ მოგზაურობას მოვანყო საქართველოში, რისთვისაც გამოვყოფ საკმარისზე მეტ დროს; ვივლი ქალაქ-ქალაქ, სოფელ-სოფელ, რათა აღმოვაჩინო ქართული გენის ღრმა სული; შევხვდები უამრავ ადამიანს, შევავროვებ ბევრ ამბავს, ცხოვრებისეულ გამოცდილებას. გადავიღებ უამრავ ფოტოს, რათა ყველას ვუჩვენო ამ ქვეყნის სილამაზე, გაუზიარო ჩემი განცდები.

ეს ყოველივე თავს მოიყრის ჩემს მესამე წიგნში, რომელიც გამოიცემა 2021 წელს.

უკვე 20 წელია, საქართველო მიყვარს უსაზღვროდ. მას აქეთ ჩემი ცხოვრებაც მას მივუძღვენი, სწორედ ამიტომაც, ჩემს მეორე ქალიშვილს დავარქვი „Giorgia“ (საქართველო).

საქართველო – ჩემი მეორე სამშობლოა, იქ თავს სახლში ვგრძნობ.

თურმე ქართველები საჰაერო ბურთის პირველ აფრენას ესწრებოდნენ! ეს იყო 1783 წლის ნოემბერში, როცა ძმებმა მონგოლფებმა ააგეს ჰაერზე უფრო მსუბუქი ხომალდი – საჰაერო ბურთი. პარიზელებთან ერთად ამ საოცარ სანახაობას ესწრებოდა ქართველიც. ჩვენამდე მოაღწია მის მიერ მეფე ერეკლესადმი გაგზავნილმა წერილმა. მასში აღწერილია ამ უჩვეულო დღის წვრილმანებიც; ისიც კი, რამდენი ბოთლი ღვინო წაიღეს თან ჰაერონავტებმა.

მოზამბიკის დროშა ერთადერთი დროშაა მსოფლიოში, რომელზეც გამოსახულია თანამედროვე რუსული საბრძოლო იარაღი – კალაშნიკოვი.

ბუტერბროდის გამომგონებლად ითვლება ინგლისელი გრაფი – სენდვიჩი. ის იმდენად აზარტული მოთამაშე იყო, რომ კარტის თამაშის დროსაც მოითხოვდა, მიერთმიათ მისთვის ცივი საუზმე პურისა და ხორცის ნაჭრის სახით. ასე გაჩნდა სენდვიჩი, ანუ ბუტერბროდი.

პირველი სტამბა, რომელიც ვახტანგ VI-ემ დააარსა 1709 წელს (პირველი ნაბეჭდი წიგნები იყო „სახარება“ და „ვეფხისტყაოსანი“), სიონის ტაძრის ახლოს იყო აგებული. იგი დაინგრა ალა-მაჰმად ხანის შემოსევისას, 1795 წლის სექტემბერში.

პლატონ გიგინეიშვილი – ბათუმელი ექიმი, რომელმაც XX ს.-ის 10-იან წლებში დაამთავრა ოდესის სამედიცინო ინსტიტუტი და დაბრუნდა მშობლიურ ქალაქში. ის ორ რეცეპტს უწერდა თავის პაციენტებს – მწვანე და თეთრ ფურცლებზე. მწვანერეცეპტიან ავადმყოფებს, ანუ ღარიბებს, პრეპარატებს აფთიაქში აძლევდნენ უფასოდ. თვის ბოლოს ბატონი პლატონი დაივილიდა სააფთიაქო დაწესებულებებს და მწვანერეცეპტიანი წამლების საფასურს საკუთარი დანაზოგიდან იხდიდა.

ლეგენდარულმა ბრაზილიელმა ფეხბურთელმა პელემ, რომელსაც მიმდინარე 2020 წელს შეუსრულდა 80 წელი, საფეხბურთო კარიერის მანძილზე ჩატარებულ 1368 თამაშში გაიტანა 1281 გოლი.

ეს მოხდა 125 წლის წინათ, 1895 წელს: ფიზიკის დარგში ნობელის პრემიის პირველმა ლაურეატმა, გერმანელმა პროფესორმა ვილჰელმ რენტგენმა ელექტრობაზე ექსპერიმენტებისას შემთხვევით აღმოაჩინა იქს-სხივები, რომლებსაც მოგვიანებით რენტგენის სხივები ეწოდა.

სიტყვა „კალენდარი“ ლათინურია და ითარგმნება, როგორც „ვალების წიგნი“. ძველ რომში ვალების პროცენტს ყოველი თვის პირველ რიცხვში იხდიდნენ და ამ დღეს ერქვა „კალენდა“. მოგვიანებით ამ სიტყვით აღნიშნავდნენ წიგნს, რომელშიც წერდნენ დღესასწაულების, იმპერატორთა დაბადების თარიღებს, სენატის შეკრების დღეებს. აქედან დამკვიდრდა ტერმინი „კალენდარი“.

ძველმა რომაელებმა მშენებლობაში პირველებმა გამოიყენეს ცემენტი.

სანტა-მარია-დელ-ფიორეს საკათედრო ტაძარი იტალიაში, ფლორენციის ცენტრალურ ნაწილშია; მისი გუმბათი ყველაზე დიდია მსოფლიოში. ტაძრის მშენებლობა დაიწყო 1296 წელს და დასრულდა 1436 წელს. ზღაპრული სილამაზის მქონე ქმნილების გრანდიოზული გუმბათი აგურით ააგო აღორძინების ეპოქის გენიალურმა იტალიელმა არქიტექტორ-სკულპტორმა – ფილიპო ბრენელესკიმ. 2-ტონიანი მოოქროებული ჯვრის აღმართვისას (საინჟინრო ტექნიკაში) მას ეხმარებოდა თვით ლეონარდო და ვინჩი. ამ ტაძრის მშენებლობაში უსაფრთხოების ქამრებიც ოსტატებმა პირველად გამოიყენეს.

მონგოლფების საჰაერო ბურთი

სანტა-მარია-დელ-ფიორეს ტაძარი

აფხაზეთში მოღვაწე წმინდა მამეები*

მონამე ვასილისკო – III-IV ს.ს.

წმინდა ვასილისკოს წყარო. სოფელი კომანი

წმინდა მონამე ვასილისკო წმინდა დიდმონამე თეოდორე ტირონის (ხსენება 17 თებერვალს) ძმისშვილი იყო და რომის იმპერატორ მაქსიმიანე გალერიუსის (295-305 წ.წ.) დროს ევტროპისა და კლეონიკესთან ერთად (ძმები იყვნენ) აღესრულა ქრისტესთვის.

წმინდა მონამენი – ევტროპი და კლეონიკე ჯვარზე გააკრეს (ხსენება 3 მარტს), მონამე ვასილისკო კი აფხაზეთში, სოფელ კომანში გადაასახლეს.

საპურობილეში მყოფ წმინდა ვასილისკოს უფალმა დახმარება აღუთქვა და ისიც აუწყა, რომ მონამეობრივად აღესრულებოდა.

კომანში ვასილისკომ დილეგის დარაჯებს სთხოვა, მშობლიურ სოფელში ოჯახთან გამოსამშვიდობებლად გაეშვათ. დარაჯებმა, რომლებიც პატივს სცემდნენ წმინდანს მის მიერ აღსრულებული სასწაულების გამო, თხოვნა შეუსრულეს.

როცა მმართველმა აგრიპამ ეს ამბავი გაიგო, განრისხდა და მკაცრად დასაჯა დარაჯები. ვასილისკოს მიძიმე ბორკილები დაადეს, ფეხზე კი ლურსმანგაჩრილი რკინის ჩექმები ჩააცვეს და ისევ კომანში გაგზავნეს.

პაპანაქებისაგან შეწუხებული ბადრაგები ერთ სახლში შევიდნენ მოსასვენებლად, მშიერ-მწყურვალნი მონამე კი მცხუნვარე მზის ქვეშ ხეზე მიაბეს. ვასილისკო მხურვალედ ევედრებოდა უფალს. მოულოდნელად ზეციდან ხმა შემოესმა: „ნუ გეშიანინან, მე შენთანა ვარ“.

მალევე მინა იძრა, კლდე გაიპო და წყარომ ამოხეთქა. მიწისძვრით შეშინებული ჯარისკაცები, ოჯახის დიასახლისი – ტროიანა გარეთ გამოცვივდნენ და მომხდარი სასწაულით განცვიფრებულებმა ვასილისკო გაათავისუფლეს.

ვასილისკოსთან სოფლის მცხოვრებნი მოდიოდნენ და კურნებას იღებდნენ.

გაშმაგებულმა აგრიპამ ბრძანა, მონამე ვასილისკო მიეგვართ მასთან. მმართველმა კერპების თაყვანისცემა მოსთხოვა ვასილისკოს. მტკიცე უარის მიღების შემდეგ აგრიპას ბრძანებით წმინდანს თავი მოჰკვეთეს, გვამი კი მდინარეში გადააგდეს.

წმინდა ვასილისკო აღესრულა 308 წელს (ხსენება 22 მაისს).

ქრისტიანებმა გამოისყიდეს მისი წმინდა ნაწილები და პატივით დაფლეს.

როდესაც აფხაზეთში, კერძოდ, სოფელ კომანში წმინდანისთვის საფლავს თხრიდნენ, ქრისტიანებს წყალი მოსწყურდათ და წმინდა ვასილისკოს შესთხოვეს დახმარება. მალევე იქვე წყარომ ამოხეთქა, რომელსაც ახლა ვასილისკოს წყარო ჰქვია და დღემდე განკურნების სასწაულებრივი მაღლი აქვს.

მონამე ევსტათი ნებელდელი მთავარი – VIII ს.

მონამე ევსტათი ნებელდელი მთავარი და მრავალნი ქართველნი, ქარანში* აღსრულებულნი, წარმოშობით დასავლეთ საქართველოდან, აფხაზეთის სამთავროდან იყვნენ.

ევსტათი ნებელდელი დაიბადა VIII ს.-ის დასაწყისში (დაახლოებით 710 წელს), აფხაზეთის სამთავროს სოფელ ნებელდაში მცხოვრებ თავად მარინის ოჯახში.

VIII ს.-ის შუა ხანებში ბიზანტია და არაბეთი თავგანწირვით ებრძოდნენ ერთმანეთს კავკასიაში, კერძოდ, დასავლეთ საქართველოში გავლენის მოსაპოვებლად. 706-711 წ.წ.-ში ქართველებმა ბიზანტიელებთან ერთად მოახერხეს აფხაზეთიდან არაბთა განდევნა.

მონამე ევსტათი ნებელდელი მთავარი

738 წელს არაბთა ხალიფა ხიშამ თავისი შვილის – სულეიმანის მეთაურობით ლაშქარი გამოგზავნა საქართველოში. არაბებმა ტყვედ აიყვანეს აფხაზეთის ქართველები, რომელთა შორის იყო ევსტათი ნებელდელიც.

ხალიფა ხიშამ ბრძანა, ამოეხოცათ საქართველოდან წაყვანილი ტყვეები და ცოცხალი დაეტოვებინათ მხოლოდ ისინი, რომლებიც მუსულმანობას მიიღებდნენ.

ევსტათი ნებელდელმა და მასთან ერთად ტყვეობაში მყოფმა ქრისტიანებმა უარი თქვეს სარწმუნოების შეცვლაზე, რის გამოც ყველანი სიკვდილით დასაჯეს.

ევსტათი ნებელდელისა და ქარანში (სადაც ისინი აწამეს) აღსრულებულ ქართველ მონამეთა ხსენება 20 სექტემბერია.

მონამე დიმიტრი ლაზი, კონსტანტინოპოლელი – xVIII ს.

მონამე დიმიტრი ლაზი, კონსტანტინოპოლელი, წარმოშობით ლაზი იყო და ცხოვრობდა სოხუმთან ახლომდებარე სოფელში.

ამ დროს აფხაზეთში შექმნილი მძიმე პოლიტიკური ვითარების გამო ადგილობრივი მოსახლეობა ტოვებდა მშობლიურ სახლ-კარს და საცხოვრებლად სხვა ქვეყანაში მიდიოდა.

ასე აღმოჩნდა 25 წლის დიმიტრი კონსტანტინოპოლში (ამჟამად სტამბული, თურქეთი). ის იქ ბერძენი ქრისტიანის, ხაჯი პანაიოტის ტავერნაში მუშაობდა.

მონამე დიმიტრი ლაზი, კონსტანტინოპოლელი

დიმიტრისთან ხშირად დადიოდნენ პონტოელი მუსულმანები და რწმენის შეცვლის სანაცვლოდ ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებას სთავაზობდნენ. დიმიტრი მტკიცედ აცხადებდა, რომ ქრისტიანად დაიბადა და ქრისტიანად დატოვებდა წუთისოფელს.

ერთხელ ტავერნაში ჩხუბი ატყდა. დიმიტრიმ ძალით გაიყვანა შენობიდან თურქები, რომლებმაც მას სასამართლოში უჩივლეს.

მუსულმანურმა სასამართლომ სიცოცხლის შენარჩუნების სანაცვლოდ დიმიტრის სარწმუნოების შეცვლა შესთავაზა.

მსჯავრდებულმა მტკიცე უარი განაცხადა.

1784 წლის 27 იანვარს დიმიტრი ლაზი სიკვდილით დასაჯეს. წმინდანის ხსენება სწორედ 27 იანვარს აღესრულება.

* – თურქეთის ერთ-ერთი პროვინცია.

ყწწანიწის ჭიქოლოდან ეაწყოია 225 წელი

თელავი საქართველოს სხვა ქალაქებიდან იმით არის გამორჩეული, რომ ერთადერთია, სადაც მეფის სასახლეა შენარჩუნებული. **საინტერესო კუთხით დაუნახავს თელავი რუს მოგზაურს – ევგენი მაკაროვს.** მან საქართველოში იმოგზაურა 1880-იან წლებში და თელავიც მოინახულა. იგი ადარებს თელავს მაღალ ცივილიზებულ ქალაქს, „რომლის მოკირწყლულ ქუჩებში ფაიტონები დადიან, სეირნობს პუბლიკა, დუქნები საქონელს გთავაზობენ, ხოლო ქალაქის ბაღებში ირმებიც კი დასეირნობენ“.

„სენიორ ერეკლეს ჯარის რაოდენობა ქართლსა და კახეთში, მთასა და ბარში, ყველგან, სადაც მისი მფარველობა სწვდება, 60 000-ზე მეტს აღწევს. იგი მას იმ შემთხვევისთვის იყენებს, როდესაც უკიდურესი გაჭირვებისა და გარდაუვალობის წინაშეა. საერთოდ, ერეკლეს სხვადასხვა ადგილას ცალკეული შემთხვევებისთვის მუდმივად ჰყავს 20 000 შეიარაღებული მეომარი“, – **წერს ერეკლეს ეპოქის იტალიელი დიდგვაროვანი, კათოლიკური და პოლიტიკური ორგანიზაცია „ლა პროპაგანდა ფრიდას“ თვალსაჩინო წარმომადგენელი, ბორჯია.** იწყება მზადება ომისათვის, ირანელი საჭურისის, დაუნდობელი ალა-მაჰმად ხანის წინააღმდეგ. უბედურება ქვეყანამ მაინც ვერ აიცილა.

ისტორიკოს იასე ცინცაძის შეფასებით, ალა-მაჰმად ხანის საქართველოზე თავდასხმის საფრთხე ჯერ კიდევ 1791 წელს დაუნახავთ და ამის შესახებ ერეკლე II-ის კარის მდივანს, დიპლომატს, სულხან თუმანიშვილს უცნობებია, რუსეთის იმპერატორის – ეკატერინე II-ის ერთ-ერთ ყველაზე გავლენიანი პიროვნებისთვის – გრიგორი პოტიომკინისთვის*.

ჯერ კიდევ 1793 წელს, საქართველოზე თავდასხმის შიში იპყრობს მეფე ერეკლეს, რომელიც რუსეთში მყოფ შვილს – მირიანს ასე უთვლის:

„გიბრძანებ შენ, ვითარცა მშობელი, გამოიჩინო ერთგულება და ჩემი თხოვნა გრაფისა და უგანათლებული თავადის გრიგორი პოტიომკინის შუამდგომლობით მის უდიდებულესობას მიართვა... რათა რაიმე საშუალებით აგრძნობინოს მტერს, რომ საქართველოს ასეთი დიდი მონარქი მფარველობს. ამ გზით შეშინებულმა მტერმა, იქნებ, გადაიფიქროს თავდასხმა“.

„მეფე ერეკლე“. გრიგოლ გაგარინის ნახატი. XIX ს.

1795 წლის ივლისში ქართველი დიპლომატი, ქართლ-კახეთის ელჩი რუსეთის იმპერიაში, გარსევან ჭავჭავაძე ულტიმატუმის მოთხოვნით უგზავნის წერილს ალექსანდრ ბეზბოროდკოს – რუსეთის იმპერიის საგარეო უწყების ხელმძღვანელს:

„სპარსეთის ახლანდელი მბრძანებელი ალა-მაჰმად ხანი მიისწრაფვის, შაჰად იქნეს ცნობილი და საქართველოზე თავდასასხმელად ემზადება. ჩემი თანამდებობისამებრ, მე უმდაბლესად გთხოვთ, გვაუწყოთ: ინებებს თუ არა რუსეთის უმაღლესი კარი ტრაქტატით გათვალისწინებული დახმარებისა და მფარველობის აღმოჩენას? ვთხოვთ თქვენს ბრწყინვალეობას, ამ ჩემს წარდგინებაზე სწრაფად მომცეთ პასუხი. ჩვენ ახლა უკიდურესად გვჭირდება ამისი ცოდნა“.

* – ეკატერინე II-ის უკანასკნელი ფავორიტი.

225 წლის წინ, 1795 წლის 11 სექტემბერს ცუდი დღე გაუთენდა თბილისს. ცა ქალაქის თავზე ბნელი და შავი იყო, წერს ისტორიკოსი; ცა კიდევ უფრო გაშავდება, გაშავდება დენთისა და გადამწვარი ქალაქიდან ავარდნილი კვამლით. დღის ბოლოს წვიმაც წამოვა, თუმცა მანამდე წვიმის წყალზე მეტი სისხლი დაიღვრება. „ალა-მაჰმად ხანი, „ღვარძლიანი საჭურისი“, როგორც მას პოეტი უწოდებს, არავის დაინდობს, თვით ქალაქსაც, მის კედლებს, სასახლეებს, ეკლესია-მონასტრებს, აბანოებს...“

„ერთბამად დაიქუხეს ყაშაყალის ზარბაზნებმა, მეტეხმაც ბანი მისცა. დაიწყო ზარბაზან-ზამბულაკების ორმხრივი გრგვინვა, მეტეხიდან მტკვრის ნაპირებს უშენდნენ, ხოლო ყაშაყალიდან – შავნაბადას ახლო მისადგომებს. მალე ქედზე მტრის ახალი ურდოები გადმოეფინენ. ჩვენი მაშველი კი არსად ჩანდა“, – ასე აღწერს ომის დაწყებას მწერალი ლევან გოთუა მოთხრობაში „კრწანისის სევდა“.

„ბანაკმა მძიმე სვლით მეოთხე დღეს მიაღწია თბილისს, მტკვრის პირას დაიბანაკა და მეორე დღესვე ბანაკმა დაიწყო გადასვლა თბილისისკენ“, – წერს ომის თვითმხილველი იაკობ ბებუთოვი, რომელიც ალა-მაჰმად ხანის ცხენოსანი ნაწილების ერთ-ერთი ქვედანაყოფის მეთაური იყო (ყურნალი „ივერია“, 1885 წ).

„პირველად ყოველ ბანაკს ძლიერ უხაროდა და სიხარულით მოვდიოდით საქართველოზედ. საქართველოს სიმდიდრე და მცხოვრებთ მშვენიერების ამბავი საჩქაროდ გავრცელდა, – იხსენებს ისევ იაკობ ბებუთოვი, – მაგრამ, როდესაც შევედით მათ მიწაში, შიში დღედაღამ ასუსტებდა ჩვენს გულებს. სხვადასხვა ჯაშუშისგან ამბავი მოგვდიოდა, რომ ერეკლე ხანს, 40 ანუ 50 ათასი კავკასიის მცხოვრებნი შეუკრებიან და ყოველი სიმაგრე უჭირავს და განზრახული აქვს, ზურგს უკან მოგვექცეს და თავს დაგვესხასო...“

„კრწანისის ბრძოლა“. ვალერიან სიღამონ-ერისთავის ნახატი. თელავის ისტორიული მუზეუმი

იაკობ ბებუთოვი და ალა-მაჰმად ხანის სხვა საველე მეთაურები მალე დარწმუნდებიან, რომ „ერეკლე ხანის“ განკარგულებაში ბევრად ნაკლები ჯარისკაცი იყო.

კრწანისის ბრძოლა 11 სექტემბერს, დღის 7 საათზე დაიწყო.

ქართველების მოწინავე ნაწილები შებმინ მტერს, დიდი სიმტკიცე გამოუჩენიათ, მაგრამ, როგორც ისტორიკოსი აღწერს, მტერი მაინც შეტევაზე გადადიოდა ახალი ძალებით. „და ბრძოდეს მენინავენი მხედრობანი მეფისანი საკვირველად“, – წერს თეიმურაზ ბატონიშვილი.

„ერეკლეს ჯარი ხუთ ნაწილად ჰყავდა დაყოფილი: მარჯვენა ფრთას სარდლობდა მეფის შვილიშვილი – დავით ბატონიშვილი, რომელიც თბილისში შემომავალი გზების შესაყარს იცავდა. მის განკარგულებაში იყო 6 საშუალო და მცირე ყალიბის ზარბაზანი; მარცხენა ფრთასაც მეფის შვილიშვილი – იოანე მუხრან-ბატონი სარდლობდა; ბრძოლის ველის ცენტრსა და მთელ ფრონტს ერეკლე სარდლობდა. ცენტრში, მეომრების უკან იდგა ორი რაზმი, რომელთაგან ერთს ვახტანგ ბატონიშვილი, ხოლო მეორეს – ოთარ ამილახვარი ხელმძღვანელობდა. ისინი მეფის უშუალო განკარგულებაში იყვნენ. იმერელი მხედრები, ზურაბ წერეთლის თავკაცობით, მთავარსარდლის მარჯვნივ იდგნენ. ერეკლეს შვილიშვილი კი მენინავე რაზმს – ავანგარდს სარდლობდა; ვახტანგ (ალმასხან) ბატონიშვილი სახელდახელოდ შეკრებილი რაზმით გვერდით უდგას მამას და კრწანისის ბრძოლის შუა ცეცხლში ტრიალებს“, – გვაუწყებს ქართველი მემკვიდრე.

თბილისის დამცველებმა რომ დაინახეს მტკვარზე გადასული ჯარი, იფიქრეს, ალყაში გვაქცევნო და უკან დაიხიეს, ირანელებმა კი წინ წაიწიეს და ბალები დაიკავეს. ერეკლემ 150 მეზრძოლთან ერთად დატოვა თბილისი. ქალაქში ალა-მაჰმად ხანის მენინავე ჯარებმა დაიწყეს შესვლა.

პლაკატი „კრწანისის ბრძოლა“. ერეკლე II და ალა-მაჰმად ხანი

აი, როგორ აღწერს ამ ტრაგიკულ დღეს იაკობ ბებუთოვი:

„ვინრო იყო ის გზა, რომელიც მიდიოდა ქალაქისაკენ. ორსავე მხარეს ბალები იყო და შაჰმა ვერ გაბედა, მაშინვე დადევნებოდა გაქცეულებს; მოითმინა ნახევარ საათამდე, ვიდრე უკან დარჩენილი ჩვენი ჯარი არ შეუერთდა და დაიწყო შესვლა ქალაქში. თვალწინ წარმოგვიდგა ეკლესიები, სასახლეები, მცხოვრებთა სახლები და აბანოები, რომელნიც, შეგვეძლო, თითო-თითო დაგვეთვალა“.

იასე ცინცაძის თქმით, კართლ-კახეთის დიპლომატიამ რუსეთის სამეფოს კარს დროულად მიანვდინა ხმა, თუმცა რუსეთის ლალატის ტოლფასი ბიუროკრატიზმის გამო საქართველოს ძალისხმევამ შედეგი ვერ გამოიღო. ეკატერინე II-ემ მხოლოდ 1795 წლის 4 სექტემბერს, თბილისზე თავდასხმამდე ერთი კვირით ადრე, მოაწერა ხელი რესკრიპტს*, რომლითაც უნდა ეხელმძღვანელა გენერალ გუდოვიჩს.

გენერალმა გუდოვიჩმა ეს ცნობა მიიღო 1 ოქტომბერს, როცა თბილისი უკვე მიწასთან იყო გასწორებული, ხოლო ალა-მაჰმად ხანი – ორი კვირის წასული საქართველოდან.

ალექსანდრე ორბელიანი, ერეკლე მეფის შვილიშვილი და 1832 წლის შეთქმულების მონაწილე კატეგორიულად იტყვის, რომ ალა-მაჰმად ხანი 10 სექტემბრის შეტაკების შემდეგ აპირებდა აყრას და სპარსეთისკენ წასვლასო.

ომში, რომელიც კრწანისის ბრძოლის სახელითაა ცნობილი, ალა-მაჰმად ხანი 75•000-ანი არმიით შემოიჭრა ქართლ-კახეთში, ერეკლეს კი მხოლოდ 6•000-ანი ჯარი ჰყავდა.

კრწანისის ომმა მძიმე კვალი დაამჩნია თბილისს, საქართველოს, მის განვითარებას. ბედის ირონიით, დაუძლურებულმა და რუსეთს მიწდობილმა ქართლ-კახეთის სამეფომ სწორედ კრწანისის ომის წლისთავზე, 1801 წლის 12 სექტემბერს ალექსანდრე I-ის „უმაღლესი მანიფესტით“ დაკარგა სუვერენიტეტი.

დედის სხივუკები

ნანა ჭანტურია

როდის მოხდა ეს ამბავი? ზღაპარში თუ ცხადში? მაგრამ ვილაცამ, ვინც მოყვა თუ მოიგონა ეს თქმულება, გადანყვიტა, რომ იგი ბევრს კი არა, ყველას უნდა გაეგო; უნდა მოეყოლა, ერთ დღესაც უშორესი მანძილიდან ციციანათელებივით როგორ ჩამოფარფატდნენ მადლიანი სხივუკები.

არაფრით გამორჩეული დილა გათენდა. მაგრამ გადასარკული ცის მოულოდნელმა და უცნაურმა გადაფერებამ ყველა გააოცა; და კიდევ უფრო იმან, რომ დღის ნათება თანდათან ისეთ სხივებს, ისეთ კაშკაშა შუქს იმატებდა, გადაბრდღვიალებული არემარეს შემხედვარე იფიქრებდი, ახალი მზე ხომ არ იბადებო.

მალევე დაინახეს, როგორ მოფრინავდნენ და მოქროდნენ ციდან პატარა სხივუკები, ნიავეარის უსწრაფესად, თითქოს ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ ერთმანეთზე უფრო კუსკუსები და ფრთამალები. ციციანათელები (ძალიან ჰგავდნენ ანთებულ სანთლებს) ერთმანეთს აგულიანებდნენ ასეთი გადაძახილ-გადმოძახილებით:

- უფრო უნდა ვიჩქაროთ!
- ჩვენ ხომ დედის სხივუკები ვართ!..
- და რაც ღაღადა მზემ და ღაღანა მთვარემ დაგვაბარეს, ყველაფერი, ყველაფერი გვახსოვს!..
- როგორ გვითხრეს?! ელაპარაკეთო ყველას იმაზე, რაც ყველამ ძალიან კარგად იცის და მანც, არ დაიღალათო, ეტიტინეთ შვილებსა და დედებსო!

- ნახეთ და დაელაპარაკეთო ჩიტსაც, ყვავილსაც, ხესაც, ბუჩქსაც, პანუკა ფესვსაც, წყლის ქვეშაც მოიძიეთო სულიერი და ბალახ-ბულახშიც შეფაცხუნდითო, რომ არავინ გამოგრჩეთ, ვისაც დედა ჰყავს და უთხარითო შორიდან დანაბარები!..

- კიდევ რაო მზემ და მთვარემ?! რაო და, დედების მკერდში ჩაკრულებიც რომ იყოთ, მაშინაც მოინატრეთ ისინიო!..

ასე გაუჩერებლად ეხმიანებოდნენ ერთმანეთს მოტიტინე სხივუკები; თითქოს ფრთხილობდნენ, დანაბარებიდან არაფერი გამორჩენოდათ, არაფერი დავინწყებოდათ. და ისეთი გულით მოქროდნენ, არც დაღლილან. სიმაღლეც მალე გაილია.

– ეს ვინ არის, ასეთი პანუკა და ნაზი? – გაიკვირვა ერთმა სხივუკამ.
 თუმცა მალევე იცნეს მალლობზე ამოსული ია.
 – მე ია მქვია, მთის ია, – თქვა ჩუმად, თითქმის თავისთვის.
 – მოდი, გავიცნოთ ერთმანეთი, – აჟღერტულდნენ მოუსვენარი სანთლუკები,
 – ჩვენ სხივუკები ვართ; მაგრამ კონა-კონებსაც გვეძახიან. კონებად დავფრინავთ, დავფარფატებთ ყველგან, სადაც შვილები და დედები გვეგულება.

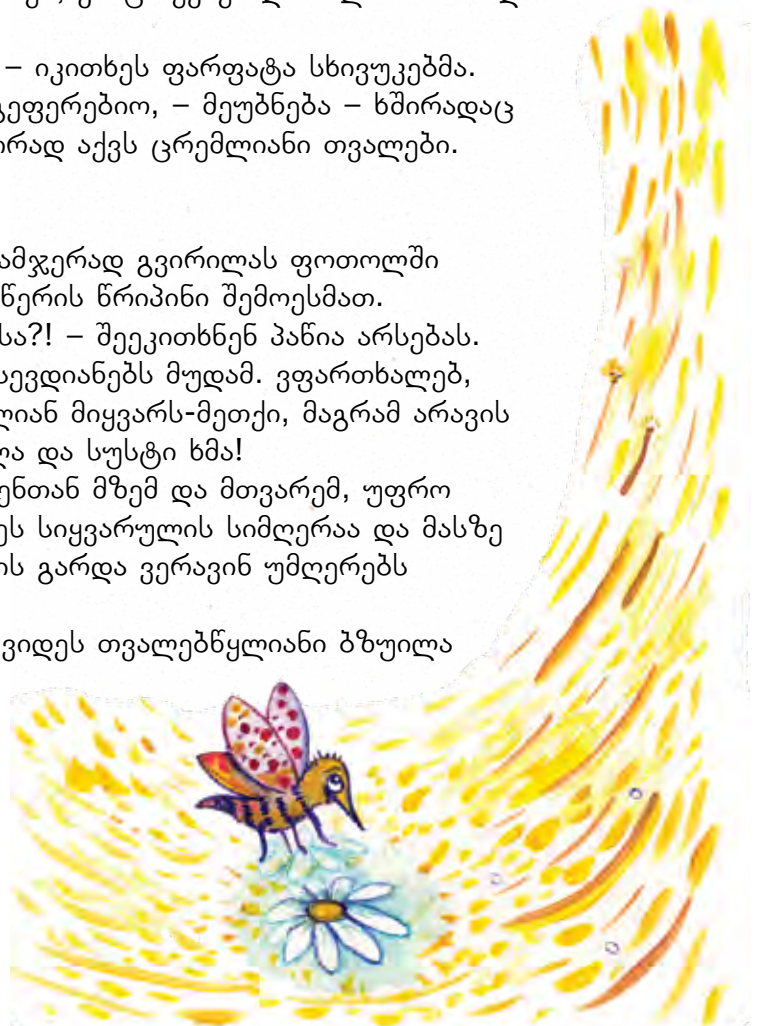
მთის იას უფრო თამამმა სხივუკამ ჰკითხა:
 – როგორ გიყვარს შენი დედიკო?
 – ძალიან მეშინია და ისე მიყვარს; დედიკო კი მეუბნება, მთის იაზე უფრო უმწეო მარტო ჩემს გარეშე ხარო; ვერანაირი ბუკიოტი და საფრთხობელა, როცა ერთად ვართ, ვერ შეგაშინებსო. ასე გვიყვარს ერთმანეთიო, ხშირად მიმეორებს.

სხივუკებმა ახლა შავხალებიანი წითელი პეპელა შეამჩნიეს, ბუერას ფოთოლზე დასკუპებული. გამოეცნაურნენ. მასაც უთხრეს, ვინც იყვნენ და ძალიან შორიდან რატომაც მოსულები.

– დედიკო როგორ გეფერება, ლამაზო?! – იკითხეს ფარფატა სხივუკებმა.
 – როგორც მიყვარხარ, ისე ვერასოდეს გეფერებო, – მეუბნება – ხშირადაც ამიტომ ვტირიო. ჩემს დედიკოს ძალიან ხშირად აქვს ცრემლიანი თვალები. სხივუკებიც აცრემლდნენ.

ფანცქვალა სანთლუკებს ამჯერად გვირილას ფოთოლში მიყუჟული ციცქნა ბზუილა მწერის წრიპინი შემოესმათ.
 – ტირი თუ იცინი, კუსკუსა?! – შეეკითხნენ პანია არსებას.
 – ჩემი უმწეო ბზუილი მასევედიანებს მუდამ. ვფართხალებ, ვზუზუნებ, ჩემი დედიკო ძალიან მიყვარს-მეთქი, მაგრამ არავის ესმის ამქვეყნად ჩემი ბზუილა და სუსტი ხმა!
 – ჩვენც ეს დაგვაბარეს შენთან მზემ და მთვარემ, უფრო იზუზუნოსო! და იცოდესო, ეს სიყვარულის სიმღერაა და მასზე უფრო ლამაზ ჰანგებს შვილის გარდა ვერავინ უმღერებს დედასო!..
 ცქნაფა სხივუკებმა დაამშვიდეს თვალებწყლიანი ბზუილა და გზა განაგრძეს.

ტრიალ მინდორში განმარტოებული, მუდამ ფოთოლმცივანა ვერხვი შრიალებდა. როგორ უხდებოდა განმარტოებულ ხეს ყვითელგულა ღაბუა ჩიტი. დაუპატიჟებელი სტუმრების დანახვამ თითქოს შეაკრთო ღუდღუდელა ფრთოსანი. ღიმილით ჰკითხა სხივუკებს:

– არ მეცნობით, საიდან მოხვედით ასეთები და ამდენი სახემცინარე, ასეთი გასხივოსნებულები?!

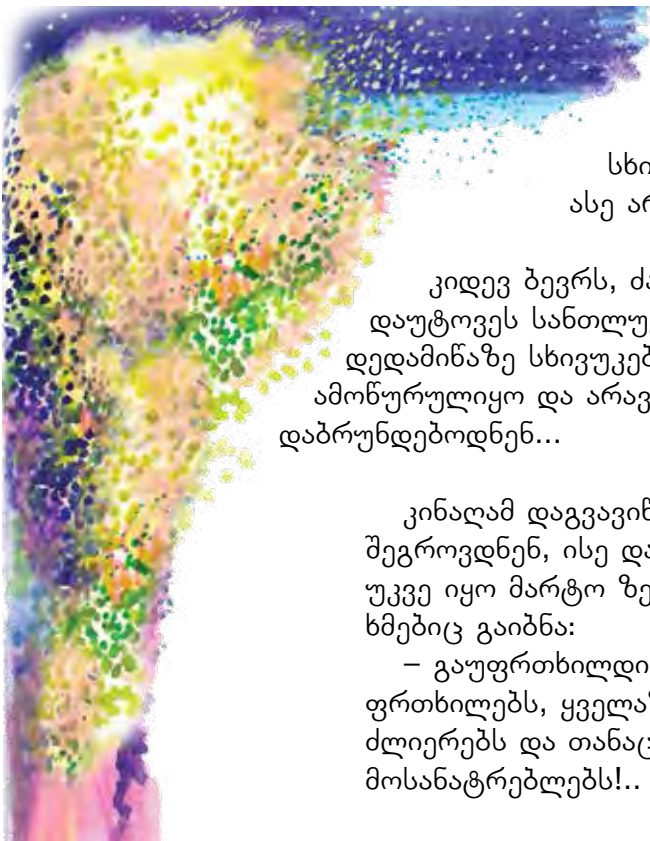
ერთმანეთს ასწრებდნენ ტიკტიკს, ტკარცალს, ჩვენ ფერია კონა-კონები ვართ, დედიკოებისა და შვილიკოების მოსაფერებლად გაჩენილებიო.

– რა კარგია, მეც რომ გამომელაპარაკეთ. როგორ მინდოდა, ვილაცისთვის მეთქვა, რაც მითხრა ამ დილით დედიკომ, ისევ საშოვრიდან დაბრუნებულს რომ ველოდები და ისევ მენატრება ძალიან?!

– ასეთი რა გითხრა შენმა დედიკომ? – აფოფინდნენ სხივუკები.

– ასე მითხრა, ამ მინდორზე, ირგვლივ ტყეში, იმის იქით მდინარესთან, ხის კენწეროსა თუ ბუჩქებში, მთელს ხეობაში მარტო შენ გხედავო; სადაც კი გადავიფრენ, ყველგან ხარ და, ასე მგონია, ერთი კი არა, ხუთი ხარ, ათიც, ასიც, ათასიც... ყველგან და ყველა ხარ, ისევ და ისევ, ჩემო ერთაო... ერთი დედიკო და ერთი შვილიკო ასე აბევერებენო სიყვარულს, ერთმანეთის გაფრთხილებით. ბოლომდე მაინც ვერ გავიგე, რაც მითხრა დედამ, მაგრამ გული ახლაც მიფართხალებს...

სხივუკები ასე არავის მოფერებიან, ასე არავის ჩახუტებიან.

კიდევ ბევრს, ძალიან ბევრს მოეფერნენ, ყველას დაუტოვეს სანთლუკების წილი, გაგვისხენებთო. დედამინაზე სხივუკების ერთდღიანი ყოფნის დრო ამონურულიყო და არავინ იცოდა, კიდევ როდის დაბრუნდებოდნენ...

კინალამ დაგვაავინყდა: სხივუკები ბოლოს ერთ გუნდად შეგროვდნენ, ისე დაბზრილდნენ, რომ ცეცხლოვანი ნათება უკვე იყო მარტო ზეცის, სადაც ნანყვეტ-ნანყვეტ მათი წკრიალა ხმებიც გაიბნა:

– გაუფრთხილდით ყველაზე მიმტყვებლებს, ცრემლიანებს, ფრთხილებს, ყველაზე ლამაზებს, იმედიანებს, დიდგულიანებს, ძლიერებს და თანაც ყველაზე თვალეზმშიშარებს, ყოველთვის მოსანატრებლებს!..

ტექნიკური უნივერსიტეტისა და ჯავახიძის საერთაშორისო უნივერსიტეტების, სდასუ-ს პროფესორი, საქართველოს საინჟინრო აკადემიის წევრ-ჟორესპონდენტი, ცნობილი პუბლიცისტი და ნოვატორი გიგლა გობეჩია ის გამორჩეული ავტორია, პირველთავე პუბლიკაციებით (XX ს.-ის 80-იანი წლებიდან) ძალზე პოპულარული ჟურნალისტიკის სახელი რომ დაიმკვიდრა. დასაძინა, რომ წიგნების თაროზე დღემდე არ დევს გიგლა გობეჩიას ერთ წიგნად შეყრული ის გახმაურებული წერილები, ესტუდიური თემებითა და ლიტერატურული გემოვნებით რომ ხიბლავდა მკითხველს (თუმცა საქართველოს ჟურნალისტიკა საერთაშორისო ფონდ "ოქროს ფრთის" ვიცე-პრეზიდენტი და საქართველოს გამომგონებელთა ასოციაცია "ლაზარისის" დამფუძნებელი და თავმჯდომარე გიგლა გობეჩია ორი მეტად საგულთსხმო წიგნისა და ორი პატენტირებული ნოვაციის ავტორია).

ამჯერად გთავაზობთ რამდენიმე საინტერესო ფრაგმენტს გამოსაცემად გამზადებული მისი მომავალი წიგნიდან "1001 ქართული ხასიათის ქრონიკა" (ავტორის თქმით, სათაური პირობითია), რომელიც მან საგანგებოდ ჟურნალ "იალქანისთვის" შეარჩია.

გიგლა გობეჩია ამ ამონარიდებით (ქართულ-აფხაზური ურთიერთობებიდან) გვახსენებს, რომ ომი მტრობასთან ერთად ხანდახან სხვა აუხსნელი ფენომენიცაა; დრო თითქოს არ უბრუნდება ომამდელ სტატუს-კვოს, და მაინც, შთაგბამებით დაშორიშორებული ადამიანები სიკეთეს თხზავენ, რომ ბავშვით გაოცდეს და იმედს მეტად ჩაებლაუჭოს.

1001 ქართული ხასიათის ქრონიკა

გიგლა გობეჩია

დეენილობაშიერ პედაგოგად დარჩენილი მამა...

აფხაზეთის ომმა 300 ათასზე მეტი ქართველი მშობლიურ მიწაზე ხიზნად აქცია. მათ შორის იყო ცნობილი ჟურნალისტიკისა და პუბლიცისტი კობა ბენდელიანი ოჯახი. მისი სახლი სოხუმში, კომკავშირის გზატკეცილი მდებარეობდა. ახლა მას ეს სახელი უკვე არ ჰქვია.

2016 წლის 4 იანვარს კობამ ფბ-ზე მისი სახლის ფოტო გამოაქვეყნა. ეს ფოტო მას სოხუმელმა ადამიანმა, მამამისის ყოფილმა მოსწავლემ გამოუგზავნა.

ფოტომ, ცხადია, მოგონებები წამოალიცლიცა და კობამაც ხელში ერთი, ძალიან საინტერესო ხასიათი ჩამიგდო.

თურმე ნუ იტყვიან და, როცა ბენდელიანების დეენილი ოჯახი სოხუმიდან ახალი გამოსული იყო, კობამ რაღაცა გზებით გაიგო და მამას „მიახარა“, ჩვენი სახლი არ გადაუნვათ, მაგრამ ახლა იქ უკვე მრავალშვილიანი აფხაზის ოჯახი ცხოვრობსო.

როგორც კობა წერს, ცოტა ხანი გაყურებულა მამამისი. დაფიქრების შემდეგ კი შვილს ასეთი რამ სთხოვა:

– კობა, მამა, დროზე მიანვდინე მაგათ ხმა, ხომ იცი, ჩვენს სახლს ელექტრობა არ უვარგოდა და ემანდ, უბედურება არ მოხდეს, ხანძარი არ გაჩნდეს და ბავშვებს არაფერი დაემართოთ!!!

სულ ეს იყო. მეტი არაფერი. სოხუმელი მასწავლებელი აპოლონ ბენდელიანი გარეთ, ჰაერზე გავიდა ამ ამბის გაგების შემდეგ.

სავსებით სწორად და სიამაყით წერს კობა:

„ასე ბრძანა დეენილობაშიერ პედაგოგად დარჩენილმა მამაჩემმა, აპოლონ ბენდელიანმა“.

რა იყო შემდეგ?

ისევ კობას მოვუსმინოთ:

ვინც მამაჩემს იცნობდა, იცის, მე მის დავალებას შეუსრულებელს ნამდვილად ვერ დავტოვებდი. არც ვნანობ.

ახლაც მახსოვს იმ ადამიანის გაკვირვება, ვისაც ვთხოვე ჩვენს სახლში მცხოვრებლებისათვის ინფორმაციის მიწვდენა...“

ბლოკნოტი კარგი ამბების ჩასანერად

2017 წლის 8 სექტემბერს ჩემს მეგობარ ნანა ჭანტურიასთან რედაქციაში მივედი... ნანა ძალიან კარგ და საჭირო საყმანვილო ჟურნალ „იალქანს“ გამოსცემს აფხაზეთის მთავრობისა და უმაღლესი საბჭოს თანადგომით.

რალაც იდეა შევთავაზე ერთ პატიოსან აფხაზ კაცზე, რომელიც ჩემი ჩხორონყუელი მეგობრის ბენო ჯობავას ღვიძლი ბიძა იყო. ეს კაცი, გვარად ჯოპუა, გუდაუთის რაიონის სოფელ აციში ცხოვრობდა, იქვე დაიღუპა და დაკრძალვაზე ჩასულ ჩემს მეგობარს ერთი რამ ემცხეთა, ყველა აფხაზი, ვინც მას პატივი მიაგო, ერთხმად აღიარებდა, რომ მას სიბინძურე არ ჩაუდენია და ქართველის ქონებაზე ხელი არ წასცდენია.

ეს მახსოვდა ბენოს მონაყოლიდან და ნანას შევთავაზე, ჩაენერა ინტერვიუ ბენოსთან. ნანას იდეა კი მოეწონა, მაგრამ „ხურდაში“ უფრო საოცარი ფაქტი მოაყოლა.

თურმე რამდენიმე დღე ჭანტურიებს სტუმრად ჰყოლიათ სოხუმიდან ჩამოსული მამიდა, ნათელა ბელქანია, რომელსაც ომის შემდეგ სოხუმი არ დაუტოვებია, იქ დარჩა და დღემდე იქაა.* მას მოუყოლია ნანასთვის, რომ იქ, სოხუმში, აფხაზეთის ტელევიზიაში მუშაობს ოცი წლის გუდაუთელი აფხაზი ბიჭი, სახელად ახრა, რომელიც დღესაც ნაქირაგებ ბინაში ცხოვრობს თურმე. არადა სოხუმში ქართველთა ცარიელი მიტოვებული საცხოვრებელი ბინები და სახლებით იქაურობა სავსეა, მაგრამ ამ ახრამ არაფრით არ ისურვა ასეთ ბინაში ცხოვრება.

ნანამ მორიდებით მამცნო, მეტი ვერაფერი მოვიფიქრე და ამ პატარა, შვილების ტოლა უმცროს უცნობ კოლეგას საჩუქრად ბლოკნოტი გავუგზავნე წარწერით – „კარგი ამბების ჩასანერად!!“

ჩემი სახლი უკეთესია, ის ფავნვათ!..

ედიშერ ჯანჯულია ზვიად გამსახურდიას მთავრობაში გალის რაიონის პრეფექტი იყო. არაერთი განსაცდელი დაატეხეს თავს ეროვნული ხელისუფლების განდევნის შემდეგ მას ხუნტისტებმა. მერე იყო აფხაზეთის ომი და ამას დევნილობაც მოჰყვა.

2018 წლის იანვარში მან ფეისბუქში გამოაქვეყნა გალის რაიონის სოფელ ოქუმის მკვიდრთა ფოტო. ფოტოდან ოთხი ახალგაზრდა ბიჭი შემოგვყურებს. მათგან ორი გარდაცვლილი აღმოჩნდა. ედიშერი იგონებს, როგორი სულიერი სიდიადის მაგალითი დაგვიტოვა ერთ-ერთმა.

როცა აფხაზეთი მოლაღატური პოლიტიკის გამტარებელმა ხუნტისტურმა ხელისუფლებამ მტერს ჩააბარა, გალში შემოჭრილმა ჩეჩენ-აფხაზთა და რუსთა მეზრძოლებმა ადგილობრივების დახვრეტა-წამებასთან ერთად დაიწყეს მათი სახლების გადაწვაც.

* – მასალა დასაბუქდად მზად იყო, როცა შევიტყვეთ ამ ქალბატონის გარდაცვალება.

იმ დროს შუქრი გოგობია აფხაზებმა ოქუმის ცენტრში დაიჭირეს და საბიგვავოს უბანში წაიყვანეს. იქ ცეცხლში იყო მთელი უბანი გახვეული. შუქრისაც უბრძანეს, თავისი ხელით წაეკიდებინა ცეცხლი ერთი სახლისთვის. თან სასტიკად გააფრთხილეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში უდაო სიკვდილი ელოდა.

როგორც ედიშერ ჯანჯულია წერს, დიდი მამის მიერ და დიდ ოჯახში გაზრდილმა, თავადაც დიდი ბუნების ვაჟკაცმა შუქრი გოგობიამ მყისვე უპასუხა მოძალადეებს – „მე აქედან, ასე, კილომეტრნახევარში ვცხოვრობ, იქ ამაზე ბევრად უკეთესი სახლი მიდგას, წავიდეთ და იმას მოვუკიდებ ცეცხლსო...“

შუქრი გოგობიას სიტყვებმა გამაოგნებელი შთაბეჭდილება მოახდინა აფხაზებზე. მათ შუქრიც ცოცხალი გამოუშვეს და არც ის სახლიც დაწვეს. თუმცა, სამწუხაროდ, ამ ომმა შუქრი გოგობიას სიცოცხლე მოგვიანებით მაინც შეინირა.

მეომარი, რომელიც მტრის ზავშვის... გადარჩენას შეეწირა!..

სულისშემძვრელი სახასიათო ისტორია დადო ჩემმა ფეისბუქმეგობარმა თამთა დემურიშვილმა 2017 წლის 4 იანვარს თავის გვერდზე. 1993 წელს, აფხაზეთში ომში, სოფელ შრომასთან დაიღუპა 25 წლის თბილისელი ბიჭი ზაზა გამგებელი. სწაიპერის ტყვიამ გააცვივა მისი გული. მხოლოდ თბილისში გადმოსვენების შემდეგ გაირკვა მისი დაღუპვის მიზეზი.

თურმე ერთ-ერთი შეტყვის დროს ზაზას აფხაზი ბავშვის ტირილის ხმა შემოესმა. ზაზა სანგრადან ამოვიდა და ბავშვისკენ გაემართა. მივიდა, ხელში აიტატა და უკან, სანგრისკენ გამოეშურა. მშვიდობით მოაღწია კიდეც სანგრამდე, ბავშვი თანამებრძოლებს გადასცა, მაგრამ მეტი ვერ შეძლო - იქვე მოუსწრო აფხაზი სწაიპერის ტყვიამ, რომელიც მისთვის საბედისწერო აღმოჩნდა.

სიკვდილის წინ ესლა მოუხერხებია და თანამებრძოლებისთვის უთქვამს – მეც ორი პატარა მყავს სახლში და მოუყევით, რომ არ ვაპირებდი მათ მარტო დატოვებასო...

კონსერვი, პური და ღირსების ქართული გაგება!

სოხუმში რომ დაეცა, დევნილები საკენის უღელტეხილით სვანეთში გადავიდნენ და პირველ ხანებში ბინა იქ, ჭუბერის საშუალო სკოლის შენობაში დაიდეს. საკენში კი დარჩა დევნილთა დიდი ნაკადი, მათ შორის, სამხედროების.

ჭუბერში ყოფნისას გადაწყდა, რომ გაჭირვებაში ჩავარდნილი ხალხისთვის პური და კონსერვი მიეწოდებინათ. გამზადდა ვერტმფრენი „მი-8“ და გაფრინდნენ საკენისკენ.

ვერტმფრენის გამცილებლობა „კვირის პალიტრის“ სამხედრო ჟურნალისტმა ირაკლი ალადაშვილმა იკისრა. მოვუსმინოთ მას:

„ზემოდან კარგად ჩანან უღელტეხილის გზაზე უწყვეტ ნაკადად მომავალი დევნილები. მფრინავებს ვუთითებ დასაჯდომად ვარგისს ადგილს, ვჯდებით, შვეულმფრენი არ რთავს ძრავას, ხრახნები ტრიალებს, მინაზე კონსერვების და პურის ნაწილი ჩამოვტვირთეთ, გზა საკენისკენ უნდა გავაგრძელოთ...“

ხალხი მადლიერი თვალთ გვიყურებს, საკვებს იღებს და გზას აგრძელებს, მათ შორის მებრძოლეებიც არიან. მოულოდნელად ისინი კონსერვებს უკან ყრიან და გვაგინებენ...

რა ხდება? თურმე ჩვენს შვეულმფრენში მყოფ ორ უცხოელ ჟურნალისტს მსხვილი პლანით იმის გადაღება დაუწყიათ, თუ როგორ იღებენ სამხედროები კონსერვებსა და პურს, რამაც ამ უკანასკნელების საშინელი გაღიაზიანება გამოიწვია.

ვცდილობ, დავანყნარო – ძმებო, გუშინ მეც თქვენს დღეში ვიყავი და ნეტავ ასე ვინმეს პური მოეწოდებინა-მეთქი. არ მისმენენ – თქვენი მათხოვრები არ ვართ, რომ ჩვენი გასაჭირი მთელ მსოფლიოში გამოაჭენოთო, ყრიან საკვებს და გზას მშვირები, მაგრამ ამაყი სახით აგრძელებენ...“ ესეც შენი კოლექტიური პარადოქსი ქართული ხასიათისა.

„წებლენიაში“ გაწვლილი... ნივა!

სოციალური ქსელის მომხმარებელმა დავით ახრახაძემ 2017 წლის 2 ივლისს ფეისბუქით ოჩამჩირეში, ტამიშთან დაღუპული მეომარი და მეგობარი ვახტანგ დანელია გაიხსენა.

იგი, კანონიერი ქურდი, აფხაზეთში საომრად არავის მოუხშია, მაგრამ ომში თვითონ, საკუთარი სურვილით წავიდა – ვერავის ჩავაფურთხებინებ სულშიო. აფხაზეთში ომისას მან ისეთი რამ გააკეთა, რაც, ალბათ, ბევრის სტანდარტში ვერ ჩაჯდება:

საკუთარი ნივა რუსებს ტანკის ცებლენიაში გაუცვალა... ვახტანგ დანელია იქ, ტამიშთან 1993 წლის 2 ივლისს რუსების გადმოსხმულ დესანტს შეაკვდა.

თითქოს ჩქარობდა, რაც შეიძლება მეტი მოესწრო, მეტი დაეწერა და დაეხატა; თითქოს გრძნობდა, რომ ხანმოკლე იქნებოდა მისი ამქვეყნად ყოფნა.

მართლაც, მეტეორივით გაიფრტვა მისმა სიცოცხლემ და ქართული ცა გაჯანრა...

დათო ჯრანაშვილი, უნიჭიერესი მხატვარი, პოეტი, მოაზროვნე, რომელსაც დიდ მომავალს უწინასწარმეტყველებდნენ და რომელიც მხოლოდ 17 გაზაფხულს მოესწრო.

სიცოცხლეშივე „პატარა გენიოსად“ აღიარებული, უამრავი ფერწერული თუ გრაფიკული ნამუშევრის, 35-მდე ტექსის და 10-მდე დღიურის ავტორი (დაჯილდოვებული იყო მუსიკალური ნაწარმოებების იმპროვიზაციის ნიჭითაც).

წელს დათო ჯრანაშვილის გარდაცვალებიდან 40 წელი გავიდა. მისი ნიჭის თაყვანისმცემლებისთვის დღესაც ძვირფასია დათო ჯრანაშვილის შემოქმედება, ხოლო ჰლანეტა №3146,* სახელით „დათო“ ახლაც დაფრინავს უსასრულობაში.

დათო ჯრანაშვილი
(1963 – 1980)

* * *

აბა, გაზაფხულზე რა უნდა მარტობას,
გიპოვი სადმე და ქვეყანას დაგიმტკიცებ,
მე შენი თვალებით შევხედავ სამყაროს.
არ გჯერა?

თუ გინდა იებზე დაგიფიცებ –
„პატარა იების სიცოცხლეს გეფიცები,
მათ ახლად ახელილ თვალებს“.

ო! ისე ლამაზად მეყვარები,
შენს თავს შენ თვითონვე შეგაყვარებ,
არა, გაზაფხულზე რა უნდა მარტობას,
გიპოვი სადმე და ქვეყანას დაგიმტკიცებ.
მე შენი თვალებით შევხედავ ყვავილებს.
არ გჯერა?

თუ გინდა იებზე დაგიფიცებ –
„პატარა იების სიცოცხლეს გეფიცები“.

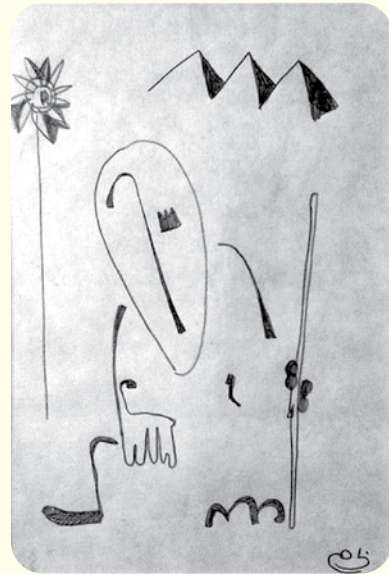
* * *

დღეს ჩემი სული ტაძარია და სანთელია ასანთები,
დღეს მხოლოდ შენ ერთს გაბარია ტაძრის კარების გასაღები.
მოდის, ამანთე სანთელივით, ნახე ხატი და სალოცავი,
თვალები ფართოდ გახელილი, ღიმილი ასე საოცარი,
რატომ დღემდე ვერ შევამჩნიე, ვის უნდა ვუთხრა საყვედური,
რატომ დღემდე ვერ დავამჩნიე ჩემს ბილიქს შენი ნაფეხური,
დღეს ჩემი სული ტაძარია და სანთელი ასანთები,
დღეს მხოლოდ შენ ერთს გაბარია ტაძრის კარების გასაღები.

მწყინს?!

ეს ერთი ღამეც თეთრად მათენდება,
გარეთ წვიმს...
მოვა ერთად დღე და დაფეთება...
აი, ეს მწყინს!
ეს ნახატი სხვისთვის მენანება;
წვიმს.
კაცი რომ თავის თავში ვერ ეტევა...
აი, ეს მწყინს!
და კიდევ საათი რომ თავის თავში ვერ ეტევა,
მწყინს!
კიდევ ბევრი რამ მწყინს...
ნუთუ, ისევ წვიმს?..
წვიმს!..

* * *

გაირბენს დრო და ჩაივლის წლები,
საათი დარეკს და ისიც მოვა.
გამიფრინდება ბავშვობის წლები,
მოვა ზაფხული და შემოდგომა.
შემოდგომაზე დავხატავ სურათს
და მე ეს ტილო გამითქვამს სახელს,
დაველოდები მერე ცივ ზამთარს
და მაინც ბოლო ნახატი მამხელს.
მოვა ზამთარი, გამოიცვლებით,
ჩაიძირებით მოგონებებში...
ოთახში ჩუმიად გარდავიცვლები
ჩემი პალიტრით და ფუნჯით ხელში.
გასვენების დღეს იქნება წვიმა.
წვეთები უკვე წუნუნს იწყებენ,
მიმაბარებენ თბილისის მიწას
და მერე ალბათ... დამივიწყებენ...

* * *

გამიქრა ყრმობის ოცნებები,
ტკბილი ზღაპრები,
მოვარდა ქარი, წაიყოლა
ჩემი აფრები.
სად არ გიარე, სად არ მივანყდი
ავდრად აშლილი, –
ძილმორეული, ცრემლმორეული
ბავშვი – ბავშვივით...
უცბად ვიხილე სანუკვარი
მძიმე კარები,
ხმაც გავიგონე – რეკდნენ მძიმედ
ცივი ზარები.
შეშინებულმა ვთქვი უსიტყვოდ,
დე, იყოს ნება...
კარებზე დიდი ასოებით ეწერა –
„ხე-ლოვ-ნე-ბა“.

* – დათო კრანაშვილის ლექსები წარმოდგენილია მისივე ნახატებით.

ჩვენო ყმაწვილებო,
 იმედია, ამჯერადაც დაგაინტერესებთ რუბრიკა „ო, ენაჲ ჩემო“-ს ორი გვერდი. ვაგრძელებთ დიდი მეცნიერის _ არნოლდ ჩიქობავას „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონიდან“ საანბანო თანმიმდევრობით ამოკრებილი სიტყვების ბეჭდვას. დარწმუნებულნი ვართ, ამა თუ იმ სიტყვის განმარტება იცით ჯიღაც, თუმცა მათ პარალელურად გელოდებით არაერთი საინტერესო ლექსიკური ერთეულის არანაკლებ საინტერესო ახსნა.
 ამჯერად გთავაზობთ „გან“-ის, „დონ“-ისა და „ენ“-ის მწერივში ანბანური რიგითობით განთავსებულ სიტყვებს.

• გ •

გააზატება – აზატად ქცევა – განთავისუფლება (ყმის)
გაალიცლიცებს – პირამდე აავსებს
გაალადლადებს – ძლიერ გაანათებს, გააღვივებს
 (ცეცხლს, ნაკვერჩხალს)
გაბუსკნული – კარგად გამაძლარი (იტყვიან ბავშვზე)
გაგრია – უსწავლელი, გაუნათლებელი
გავაზი – მტაცებელი ფრინველი

გავაზი - მტაცებელი ფრინველი

გარაბადი – კავებიანი ან რქებიანი დგამი ტანსაცმლის ჩამოსაკიდებლად – საკიდარი

გარაბადი – კავებიანი ან რქებიანი დგამი ტანსაცმლის ჩამოსაკიდებლად – საკიდარი
გარიბალდი – კრაველის ქუდი (XIX ს.-ის იტალიელი მოღვაწის სახელის მიხედვით)
გარმიანული – (ძვ.) უცხო, შორეული ადამიანი, გადამთიელი
გაქირი – ჯიუტი, ოჩანი
გაცრიატდება – გაფერმკრთალდება
გეზელი – მამალი მონადირე ფრინველი (შავარდენი, ქორი, მიმინო...)
გეზელქორი – მამალი ქორი
გერილი – წვიმა, რომელიც წარმოუშენს და მალე გადაიღებს

გოგორა – ურმის, ეტლისა და მისთანის თვალი, ბორბალი
გოზაური – ღვინო-არყის ჩამოსასხმელი მოზრდილი თიხის ჭურჭელი
გობი – კლდის ნატეხი, რიყის ქვა
გუგულისკაბა – ბალახოვანი ტყის მცენარე, წითელწიწკლებიანი ყვავილებით
გულურა – ერთი შეკვრა წვრილი შეშა, ფიჩხი
გუთნული – გუთანში ერთი შეშმა ხარ-კამეჩი (4-დან 8 ულლამდე)

გოგორა – ურმის, ეტლისა და მისთანის თვალი, ბორბალი

• ზ •

დააფრაკებული – დაბრეცილი

დაბლარი – დაბალი ვაზი, მიმაგრებული სარზე ან მავთულზე (საპირის. – მალლარი)

დავლური – 1. ქართული ცეკვა; 2. დავლური ომი – (ძვ.) თავდასხმითი ომი

დავრიში – (აღმ. ქვეყნ.) – მოხეტიალე მუსულმანი ბერი

დაინინდება – დაინიშნება (ვისიმე საცოლედ)

დალალი – 1. გრძელი ნაწნავი; 2. შუაკაცი ვაჭრობაში; 3. – მაჭანკალი

დავრიში – მოხეტიალე მუსულმანი ბერი

დაფიონი – ცის კიდურის ალისფრად შეღებვა მზის ამოსვლის წინ

დალაობა – გლოვის ზარი (თუშეთში)

დარახტული – რახტით (ოქროსა და ვერცხლის ალვირი) მორთული (ცხენი)

დაუნალავი – დაუჭედავი (ცხენი, საქონელი)

დაფიონი – ცის კიდურის ალისფრად შეღებვა მზის ამოსვლის წინ

დაშარტული – მაგრად შეკრული (თოკით, არტახებით)

დგანდგარი – დიდი ხმაურობა, გრიალი

დედაფუტკარა – ბალახოვანი მცენარე

დედოფალა – მტაცებელი ცხოველი (კვერნების ოჯახის)

დინდგელი – სკის შავი ცვილი

დინაშხო – უნაყოფო, მწირი მიწა

დროშიონი – (ძვ.) სალოცავში მიმავალი ხალხი, რომელსაც წინ დროშის მზიდველი ხევისბერი ან ხატის მსახური მიუძღოდა (ფშავში)

დუმფარა – წყლის მცენარე, ზედაპირზე ატივტივებული ფოთლებითა და ყვავილებით

დუშაყი – ცხენის ფეხების დასაბორკი თოკი ან ბორკილი

დუმფარა – წყლის მცენარე, ზედაპირზე ატივტივებული ფოთლებითა და ყვავილებით

• ე •

ემბაზი – ქრისტიანული წესით ბავშვის მოსანათლავი ჭურჭელი

ებანი – 1. სიმებიანი საკრავი – ქნარი; 2. დაირა, დაფი

ემბაზი – ქრისტიანული წესით ბავშვის მოსანათლავი ჭურჭელი

ენკენისთვე – სექტემბრის ქართული სახელწოდება

ერდო – შუაცეცხლის თავზე ამოჭრილი ადგილი – სარკმლისა და საკვამურის დანიშნულებით

ერქვანი – გუთანი (სახნავი იარაღი)

ესკადრა – სამხედრო ხომალდების მსხვილი შენაერთი

ესკადრილია – სამხედრო-საავიაციო შენაერთი

ესპერანტო – ერთ-ერთი ხელოვნური საერთაშორისო ენა

ეფრემვერდი – ასტროლოგიური (ვარსკვლავთმრიცხველობის) წიგნი; იგივე – ეფუთი

ეჯიბი – (არაბ.) 1. ქართველი მეფის დიდი მოხელე; 2. მეფის მეჯვარე

„თვითმფრინავი №658093 ითხოვს აფრენას! ზაურ ბედია, რიგითი სოხუმელი, უმაღლესი კატეგორიის სამოქალაქო მფრინავი, ისტორიული რეისის იმ ეკიპაჟის მეთაურია, ზვიად გამსახურდიას სიცოცხლე რომ ებარა და უდიდესი რისკის ფასად გადაარჩინა იგი“, - წერს ფეისბუქმომხმარებელი მედეა ცაგარეიშვილი.

დიას, ზაურ ბედიას, ლეგენდარულ მფრინავს, რომელმაც 1992 წლის იანვარში თავისი ქვეყნიდან დევნილი პრეზიდენტი ოჯახთან და დაცვის წევრებთან ერთად ერევნიდან გროზნოში გადააფრინა, იცნობს საზოგადოება.

ბატონი ზაური, ამავე დროს, ბრძანდება ქართულ-აფხაზური სახალხო დიპლომატიის თავმჯდომარე და ორივე მხრიდან არაერთი შეხვედრის მონაწილე; თუმცა, წლებია, სახალხო დიპლომატიის ფარგლებში სახელმწიფოებრივი აქტივობა შენელებულია.

აფხაზი მეგობრისადმი - სტანისლავ ეშბასადმი გაგზავნილი გულწრფელი წერილი, ვფიქრობთ, ზაურ ბედიას ამ გარემოებამ დააწერინა; იმანაც, რომ ქართულ-აფხაზური თანაცხოვრების მიღმა საუკუნეებით შეფუთული ჯანსაღი ურთიერთობები მაინც ეიმედება.

“შეიძლება, ეს ბარათი არასოდეს მომენერა...”

ზაურ ბედია

ჩემო მეგობარო, პატივსაცემო ადამიანო, ჩემო სტანისლავ!

მსურს, წერილი დავიწყო იმით, რომ დრო სწრაფად გარბის და ჩვენ, გუშინდელი ძმები, სულ უფრო ვშორდებით ერთმანეთს. ერთმანეთისგან ჩვენ უკვე გვყოფს არა მდინარე და ხიდი, არამედ ჩვენ შორის უდიდეს დაბრკოლებად აღმართული კედელი, რომელიც, თქვენთვისაც არაა დასამალი, რომ ის „ჩრდილოეთელთა“ და „ოკეანისგალმელთა“ დამსახურებაა.

არადა, აფხაზები და ქართველები ამქვეყნად ხომ თანაცხოვრებისთვის ვართ მოვლენილნი. რაც უფრო დროულად გამოვინახავთ ერთმანეთთან საერთო ენას, მით მალე და ბუნებრივად გაიღება ჩვენი „ჩარაზული კარები“. სხვა გზა არა გვაქვს, თითოეული ჩვენგანი უნდა ჩაუღრმავდეს ქართველ-აფხაზთა საერთო წარსულს, უნდა დაგვაფიქროს ნათესაურმა კავშირებმა, შერეულმა ოჯახებმა, ნათლობა-ძიძიშვილობამ, რაც ოდითგან ასე გვეამაყებოდა.

ეს ურთიერთობები, დროით გამოცდილი, საუკუნეებს ითვლის. მაგრამ ამ წრფელმა, შეუბღალავმა დამოკიდებულებამ გასტანა მანამდე, ვიდრე სიყვარულითა და თანხმობით მიღწეულ თანაცხოვრებამ არ შემოიჭრა უკეთური ძალა, რომელმაც დღევანდელი უმძიმესი რეალობის წინაშე დაგვაყენა.

ამიტომაც ვამბობ ასე თამამად და ხმამაღლა, რომ შეიძლება ამ ომის თავიდან აცილებაც და ისიც, რომ ეს ბარათი არასოდეს მომენერა თქვენთვის!

შეიძლება კი არა, აფხაზეთში აფხაზებსა და ქართველებს, როგორც გუშინ და გუშინწინ, ისევ თანხმობითა და ერთმანეთის გვერდით უნდა გვეცხოვრა, ამ ღვთიური კუთხის ბატონ-პატრონები ისევ ერთად უნდა ვყოფილიყავით, „ამრაზე“ ისევ ერთად უნდა ვმდგარიყავით ქვიშაზე მოდულებული ყავის რიგში...

ჩემო სტანისლავ, ჩემო მეგობარო, როგორ მინდა, ჩემნაირად თქვენც მისვამდეთ შეკითხვებს: ნუთუ არ დადგა დრო, ვიყოთ ერთმანეთთან გულახდილები და გავიგოთ სიმართლე, რომელსაც

საგულდაგულოდ ვმაღავდით და ვმაღავთ, საზოგადოებამ შეიტყოს, რატომ არ იცნობენ ერთმანეთს აფხაზი და ქართველი ახალგაზრდები, რა ამოავსებს უერთმანეთოდ ჩავლილ დროსა და მანძილს, როგორია დაგვიანებული სინანული და რა სახელი უნდა დავარქვათ ტრაგედიას, რომელიც დაიწყო 1992 წლის 14 აგვისტოს?

ეს იყო (და არის) უმძიმესი ტრაგედია! მომავალში, თუნდაც გამწვავდეს ურთიერთობები ქართველებსა და აფხაზებს შორის, მაინც გავიმეორებ, რასაც, წლებია, ასე დაჟინებით ვამბობ: რაც მოხდა, არ უნდა მომხდარიყო! არ უნდა დაგვეშვა ომის ესკალაცია! გაიწირა ახალგაზრდობა, რომელიც ამ ომში ორივე მხრიდან ჩაერთო.

კი, იყო ომი, მაგრამ მასაც აქვს თავისი დანერვილი თუ დაუნერვლი კანონები, რომელსაც როგორღაც უნდა დაყვე...

ქართველი და აფხაზი დედების ერთ-ერთ მორიგ აუდიენციას მეც ვესწრებოდი. მაშინ ერთმანეთს შეხვდნენ ძაძებში შემოსილი აფხაზი და ქართველი დედები. მათ შორის იყვნენ აფხაზი ესმა ჯიკირბა, აძიუბუელი ქალბატონი, რომელსაც ჯერ სახლი დაუნვეს და მერე ოჯახის თითქმის ყველა ნევრი მოუკლეს – მამა, დედა, და, ბებია, ბაბუა, და, რაც ყველაზე საშინელია, ორივე ვაჟიშვილი; აქ იყო ქართველი ნაირა კალანდიაც, რომელსაც თვალწინ მოუკლეს 17 წლის შვილი და მერე ესეც არ აკმარეს... გამოტანილი განაჩენი იყო სასტიკი. და ეს იცის ორივე მხარემ.

არაერთი ასეთი უმძიმესი შემთხვევის მიუხედავად, ეს დედები მოგვიწოდებენ, შევხვდეთ ერთმანეთს, შევრიგდეთ, გაგრძელდეს განწყვეტილი ქართულ-აფხაზური ურთიერთობები. არ გაინიროს საერთო მომავალი...

მაშ, მოდით, ჩემო სტანისლავ, ყური დავუგდოთ შაოსან დედებსაც!..

მაგრამ, თუ გვსურს, სიმართლეს თვალი გავუსწოროთ, საჭიროა, ქართველები და აფხაზები უფრო ხშირად ვხვდებოდეთ ერთმანეთს, და ვხვდებოდეთ „იმ მესამე“ სუბიექტის გარეშე, ვინც დღესაც ჩვენს შორის დგას.

ამ შეხვედრებისას იქნება კამათი, იქნება მწვავე პოლემიკა, იქნება მწარე, მაგრამ სამართლიანი რეპლიკები, ერთმანეთის მიმართ გამოთქმული. ჩვენ ვალდებულნი ვართ, მოთმინებით ავიტანოთ და მოვისმინოთ შეულამაზებელი ფრაზები, შეფასებები! ჭეშმარიტება, როგორც იტყვიან, კამათში იზადება!

ამიტომაც ეს შეხვედრები ისევე სახალხო დიპლომატიის ეგიდითა და ჩვენივე თანამოქალაქეების, აფხაზებისა და ქართველების და, რაც მთავარია, უხუცესთა თანამონაწილეობით უნდა გაგრძელდეს.

აქ არანაირი პოლიტიკა არ უნდა ჩაერთოს!

ძალისხმევა არ უნდა დავიშუროთ ჩვენ, ჭეშმარიტმა აფხაზებმა და ქართველებმა, საერთო სამკვიდროს შვილებმა და არა „უცხო სუბიექტებმა!“

ძვირფასო მეგობარო!

მე ის მალეღვებს, რომ მცირერიცხოვან ეთნოსს ემუქრება ასიმილაციის საშიშროება; ქართველებთან თანაცხოვრებისას კი ამ საფრთხის წინაშე არ აღმოჩნდებოდით!

მავანი, ჩვენ შორის „ის მესამე“, მუდამ ცდილობდა, აფხაზის თვალში ქართველისგან მტრის ხატი შეექმნა! პირიქით კი არასოდეს ხდებოდა!

ჩვენი ახალგაზრდა თაობა, აფხაზიც და ქართველიც, ისე უნდა იზრდებოდეს და ყალიბდებოდეს მენტალურად, როგორც ცხოვრობდნენ, ურთიერთობდნენ ერთმანეთთან უხსოვარი დროიდან ჩვენი ღირსეული წინაპრები.

ღრმად პატივცემულო ჩემო მეგობარო, სლავა ახმედის ძევ, გონიერი აფხაზი, ქართველი და თითოეული ადამიანი, ვინც დედამიწის ამ სამოთხისებრ მხარეში ცხოვრობს, ელოდება დღეს, როცა ქართულ-აფხაზური სახალხო დიპლომატია პოზიტიურ შედეგებზე ალაპარაკდება; როცა დავიჯერებთ, რომ მხოლოდ მშვიდობა და სიყვარული იმარჯვებს ავკაცობაზე; როცა არასოდეს არ ვიტყვით, რომ „ზღვა, რომელიც შორია“, არც ქართველისაა, არც აფხაზის, ის „იმ მესამე კაცისაა“, რომელსაც უკვე ორი საუკუნეა, პოეტისა არ იყოს, „აფხაზეთზე თვალი უჭირავს“; როცა მოგვენატრება სოხუმი, გაგრა, სადაც აფხაზურთან ერთად ქართულსაც გავიგონებთ, როცა ვინამებთ, რომ ყოვლისშემძლეა უფალი და რომ „შეუძლებელი კაცთათვის შესაძლებელია ღვთისთვის“.

ჩემო მეგობარო, უმორჩილესად გთხოვთ, ერთად დავძლიოთ სირთულეები, არ შეგეშინდეთ წინააღმდეგობების; უნდა აღვადგინოთ სიყვარულის, თანხმობისა და პატივისცემის ხიდი, რომელიც ოდითგან არსებობდა ჩვენს ხალხებს შორის! მაქსიმალურად უნდა დავიხარჯოთ!

ამ საგვარტომო საქმეში თქვენს გვერდით მიგულებთ ერთგულ ჯარისკაცად.

გფარავდეთ უფალი და ღვთისმშობელი.

სოხუმის სანაპირო

ღვთის იმედითა და ყოთილი სუბილუბით თქვენი უბოყლო მეგობარი ზაქო ბელია.

ნუნუ ჯანელიძე

ი ბ ა ვ ე ბ ი

ფითრი და მსხალი

მსხლის ხეზე რომ ცხოვრობს ფითრი,
მსხლის ასაკსაც თვითონ ითვლის.
ბაქიბუქობს: – მსხალზე ადრე
მე გავჩნდი და დავიბადე!

და მსხალი რომ ისხამს ნაყოფს,
თვითონ ჩემობს და ამაყოფს;
იქ რომ ძველი ცაცხვებია,
თავხედს მათიც არ რცხვენია.

მსხლის ხეზე რომ ფითრი ცხოვრობს,
ადგენს ალბომს სამახსოვროს,
სადაც მსხალი არც კი მოჩანს,
არ თვლის ფითრი ხახვის ფოჩად.

ნუთუ, აღარ იცის ფითრმა,
სადაც თავის, სხვისიც ითქვას?
რადგან თუ არ იქნა მსხალი,
მასაც ელის დღე სასხლავით!

მაიმუნი

მაიმუნმა შემთხვევით
თაფლში ჩადგა ფეხები.
სიხარულით, ის იყო,
დადნა, გაიპრანჭა,
რომ მის სიახლოვეს
მინის თაგვი გაჩნდა.

და მაიმუნს შესძახა:
– მართლაც რჩეულს ვეხები!
შეიძლება, ბატონო,
აგილოკო ფეხები?
თაგვს კურდღელი მოჰყვა,
კურდღელს კიდევ თახვი,
მლიქვნელები სიებს
წერდნენ მისი ნახვის.

მაიმუნმაც მშენივრად
შეიფერა მეფობა,
თქვა: – რა კარგი ყოფილა,
როცა თაფლში ეფლობი!
მაგრამ მალე, როცა
დაილია თაფლი,
ყველაფერი უცებ
გაქრა, როგორც ქაფი!
მაიმუნი ისევ
დარჩა მაიმუნად
და დაიწყო ხეზე
ძრომა ძველებურად!

„ბატონის ციხის“ საოჯახო ექსკონატები

„ნათელო კახეთო!..“

კახეთის ქალაქებს შორის ერთ-ერთი უძველესია თელავი. ქალაქის სახელწოდებას ეტიმოლოგიურად უკავშირებენ ხე-მცენარეს – თელას, რომელიც საკმაოდ დამახასიათებელია ამ რეგიონისთვის.

XIX ს.-ის გამოჩენილი გერმანელი საზოგადო მოღვაწე და ლიტერატორი არტურ ლაისტი თელავსა და კახეთზე წერდა:

„ნათელო კახეთო! ტყიანი მთების გვირგვინი შემოვლებია შენს მწვანე ველ-მონდორს. მზე და მთვარე შენი მეგობარია, ვისაც უნდა, სასწაული იხილოს, მან სავსემთვარიან ღამეს თელავიდან ალაზნის ველს უნდა უყუროს.“

„ბატონის ციხე“. თელავი

თელავის ერთ-ერთი ისტორიული უბანია XVII-XVIII ს.ს.-ში კახეთის მეფეთა რეზიდენცია, ქართული გვიანფეოდალური ხანის საერო ხუროთმოძღვრების უმნიშვნელოვანი ძეგლი — „ბატონის ციხე“.

დღეს უკვე თელავის ამ ისტორიული მუზეუმის კომპლექსში შედის ციხის ზღუდე ორი ალაყაფის კარით, მეფეთა სასახლე, აგებული XVIII ს.-ის 60-იან წლებში მეფე არჩილ II-ის მიერ, ორი კარის ეკლესია, აბანო, სასახლის ტერიტორიაზე გაყვანილი გვირაბი და ერეკლე მეფის დროინდელი წყარო, რომელსაც „ბატონის წყაროს“ უწოდებენ.

თუმცა აღსანიშნავია გაერთიანებული ჰერეთ-კახეთის პირველი მეფის-კვირიკეს მიერ (X ს.) აშენებული „სასახლე დიდი, ვითარცა ქალაქი“.

როგორც თელავის ისტორიული მუზეუმის საარქივო მასალებში ამოვიკითხეთ, „არჩილმა ახალი სასახლე კი არ ააშენა, არამედ კვირიკისეული ძველი სასახლე განაახლა. კვირიკისეულ ციხე-სიმაგრეში არქეოლოგიური კვლევის დროს აღმოჩენილი ნაგებობის ნაშთები მეფე კვირიკეს დროინდელია“.

თელავის ისტორიაში განსაკუთრებული ადგილი მაინც ერეკლე II მეფობის ხანას ეკუთვნის. გამეფებიდან (1744) სიცოცხლის ბოლომდე (1798) მან თავისი ცხოვრება უძღვნა ქართველი ერის ფიზიკური გადარჩენის ცდას.

ერეკლე II-ის მოოქრული ბარძიმი

ერეკლე მეფის პირადი ნივთები

დარეჯან დედოფლის მიერ მეუღლისადმი, ერეკლე II-დმი მიძღვნილი ვერცხლის სასმისი

თელავის ისტორიულ მუზეუმში დაცულ უამრავ ექსპონატს შორის განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა ბაგრატიონებისა და, პირადად, ერეკლე მეფის საოჯახო ნივთები.

მუზეუმის ხელნაწერთა კოლექციაში დაცულია ვახტანგ VI-ის დაარსებულ და უკვე შემდგომ ერეკლე II-ის მიერ განახლებულ სტამბაში დაბეჭდილი სიგელ-გუჯრები, საეკლესიო და საერო ხასიათის ხელნაწერები და, რაც მთვარია, ნაბეჭდი წიგნები: ოთხთავი, საქმე მოციქულთა; ყველაზე მნიშვნელოვანია 1786 წელს გამოცემული სახარება, რომელიც ერეკლე მეფის ერთ-ერთი საგვარეულო ნივთია და ახლაც ინახება მუზეუმში, გვირგვინოსნის სამუშაო ოთახში.

ერეკლე II-ვე ეკუთვნოდა მაღალფეხიანი მოოქრულ-მოვერცხლილი სასმისი-ბარძიმი, რომელიც ფერწერული მინაწერითაა შესრულებული და შემკულია წმინდანთა პორტრეტებით. შიდა მხარეს დასმულია თარიღი – 1794 წელი; ამასთან, სლავური წარწერა მიუთითებს, რომ სასმისი რუსეთიდანაა გამოგზავნილი.

მუზეუმის ექსპოზიციაში გამოფენილი ორი ხმალიც ერეკლეს სახელთანაა დაკავშირებული. ერთ-ერთი, მაღალი ხარისხის ფოლადისგანაა დამზადებული; მოსევადებული*, ვერცხლისტარიანი ხმალი ერეკლე მეფეს უჩუქნია სიმამრისთვის-იასე დადიანისთვის. პირადი მხედრული წარწერა გვაუწყებს: „მეფე ერეკლე ი. დადიან უძღვნი 1770 წ.“

მეორე ხმალი, გადმოცემით, ეკუთვნოდა სახელოვან ხევისურ ვაჟკაცს-ძალლიკა ხიმიკაურს, ასპინძის ბრძოლის მონაწილეს. ხმალი ხევისურულია, პირი – ფოლადის, ტარი – ხის.

ისტორიული ფაქტია: ერეკლე II-ეს, რომელსაც 500-ზე მეტი დიდი და მცირე ბრძოლა ჰქონდა გადატანილი და „აღმოსავლეთის ნაპოლეონსაც“ ეძახდნენ, ხშირი ხმლის ქნევისგან ბევრად განვითარებული ჰქონია მარჯვენა მხარ-ბეჭი.

ერეკლე II-ის მოსევადებული ხმალი (მხედრული წარწერით)

* – სევადა — შავი ფერის ნივთიერება, რომელსაც იყენებენ ვერცხლის ან ოქროს ნაკეთობებზე სახეების გამოსაყვანად.

მუზეუმში, ერეკლე მეფის ოთახში, პატარა საწერ მაგიდაზე დგას ვერცხლის სასმისი წარწერით — „სახსოვრად მეფეს ერეკლეს – დარიასაგან“, ანუ ერეკლე II-თვის ფიალა უჩუქნია მეუღლეს — დარეჯან დადიანს. ჭურჭლის გარე პირზე ამოჭრილია მეფე-დედოფლის პორტრეტები, დათარიღებული 1780 წლით; სასმისს მეორე დამლაცა აქვს, ხელოსნის სახელის მონოგრამა*, რაც „იაკობს“ უნდა ნიშნავდეს.

ერეკლე II-დმი რუსეთიდან გამოგზავნილი ფრანგული საათი

რვანახნაგოვანი, ხის ჩარჩოიანი, რომაული ციფერბლატითა და ფერადი სადაფებით ორნამენტირებული საათი რუსეთის იმპერატორს – ეკატერინე II-ეს ერეკლესთვის საჩუქრად გამოუგზავნია 1880 წელს; უფრო სწორად, ფრანგული საათი მეფის უსაყვარლესი ქალიშვილის, თეკლე ბატონიშვილის საქორწინო ძღვენი ყოფილა.

მოჩუქურთმებული, მეტალის ისრებიანი საათი მუზეუმში დღესაც ერეკლეს ოთახს ამშვენებს. საათი გაჩერებულია დილის 7 საათზე, იმ დროზე, როცა გარდაიცვალა დიდი გვირგვინოსანი.

საინტერესოა ერეკლე მეფის ქალიშვილის – ქეთევანის პირდაპირი შთამომავლის ნაქონი ქულაჯა**, ხავერდის, ოქრომკედით ნაქარგი (ვაზის ტოტისა და ყურძნის მტევნის მსგავსი ორნამენტებით). იგი 1977 წელს ამერიკიდან ჩამოსულმა მეფის შთამომავალმა ქეთევან ნაკაშიძე-რატიშვილმა უსახსოვრა მუზეუმს.

P.S. ერეკლე II-ის სახელნიფო რეფორმებმა ძირეულად შეცვალა ქვეყნის პოლიტიკურ-ეკონომიკური და კულტურული ორიენტაცია; მისი სახელი ქართველთათვის იქცა თავისუფლებისა და ეროვნული დამოუკიდებლობის სიმბოლოდ.

ერეკლე II-ის შთამომავლის ნაქონი ქულაჯა

ბუნებრივია, თითოეული ნივთი, რომელიც უკავშირდება ამ სახელოვან გვირგვინოსანს, ფასდაუდებელი განძია არა მარტო მუზეუმისთვის, არამედ თითოეული ქართველისთვის.

* – ორი ან რამდენიმე ასოსგან შეთხზული ნიშანი (ნახატი).
 ** – ძვირფასი ქსოვილის ზედა სამოსი, ბუნებრივად უკეთესი.

მკითხველს, როგორც დავაანონსეთ წინა ნომერში, ვთავაზობთ თანამედროვე ამერიკელი ავტორის ნინო სტრონის ნოველის „სტვენა ორი თითით“ გაგრძელებას (დასაწყისი „იალქანი“ №46).

თხრობა თითქოს სხვა სიმძაფრეს იძენს, წინ მოდის მისტიკური - ფანტასტიკური პლანი; ფრანკლინის ბრძოლისას* დაღუპულთა საფლავები სწორედ რომ შესანიშნავი გარემოა საამისოდ.

„წელიწადის ამ დღეს ყოველთვის ვცოცხლდებით“, - ეუბნება ოლივიას, ნოველის მთავარ პერსონაჟს (თხრობა პირველ პირშია. რედ.) სამოქალაქო ომში დაღუპული ახალგაზრდა. ტამის, დაიჯერო, რომ მართლაც ხდება რაღაც მისტიკური, დაუჯერებელი რამ; ოლივიასთან ერთად ტამის შენც გაგეყინოს სისხლი ძარღვებში, მაგრამ მალე კვანძი იხსნება და იგებ, რომ ყველაფერი უწყინარი (იოლი სათქმელია) ხუმრობა იყო, მხოლოდ სახელდახელოდ გათამაშებული პერფორმანსი. მშვენიერი ჰეფი ენდია!

შესანიშნავი ქართული პოეტისა და მწერლის ნინო დარბაისელის მიერ თარგმნილი (და უანგაროდ მოწოდებული ჟურნალისთვის) „სტვენა ორი თითით“, ვფიქრობთ, ჯარგი საახალწლო საჩუქარია „იალქნის“ მკითხველთათვის.

სტვენა ორი თითით**

ნინო სტრონი

ინგლისურიდან თარგმნა ნინო დარბაისელმა

ფრანკლინიდან ნეშვილის საერთაშორისო აეროპორტამდე მანქანით შორი არ არის, თუ ინტერსტიტი თავისუფალია. რეგისტრაციამდე, მინიმუმ, ორი საათით ადრე უნდა იყო იქ, მით უმეტეს, პატარა ბავშვითა და ამდენი ბარგით. დრო კარგად გვექონდა დაგეგმილი. მანქანებში ჩავსხედით, მე – ისევ მის დებორასთან, ისინი – თავის ნაქირავებში და კმაყოფილები დავიძარი!

არა... ეს – ჩვენ დავიძარი, მათი მანქანა კი არ იძვროდა, მოვტრიალდით უკან, რაღაცეები სცადა მის დებორამ, მაგრამ უშედეგოდ. დრო თუ მთელი დღე უნელესად მიდიოდა, ახლა უკვე გარბოდა. აქამდე მშვიდ და თავაზიანად სევდიან სახეზე ყველას ნერვიულობა დაეტყო.

რა ვქნათ! უბერი ხომ არ გამოვიძახოთ? – დაიწყო სასწრაფო გამოსავლის ძებნა მის დებორამ. დარეკა. იქიდან უპასუხეს, რომ ახლა დღესასწაულია, სტუმრებითაა გადატვირთული ყველაფერი და რაც შეუძლიათ, ისაა, რომ ორმოცდახუთ წუთში იპოვონ სედანის ტიპის მანქანა და გამოუშვან, თუმცა გარანტირებულად – მხოლოდ თხუთმეტი წუთში ეტყვიან პასუხს. სედანი – პატარა მანქანას ნიშნავს. კარგი, ბარგის ნაწილს აქეთ გადმოვანწყობდით, ქარსითი მაინც გადასაყენებელია, ბარგი – გადასალაგებელი, ამას, მინიმუმზე მინიმუმში, თხუთმეტი წუთი მაინც დასჭირდებოდა, უბერის კომპანიას, თავისი მხრით, ყველაფერი საუკეთესოდაც რომ მოეგვარებინა, ანუ ესეც – ერთი საათი!

ნეშვილ-სიეტლი – კვირაში ორჯერ დაფრინავს და თანაც სტუმრები ბილეთსაც ვერ გადაცვლიდნენ ამ წინასაშობაოდ, მით უმეტეს, დაფიქსირებულთარილიანი ბილეთები ჰქონდათ.

მე აქ დავრჩები და სუვენირების მაღაზიაში დაგელოდებით-მეთქი, – ვთქვი და სასტიკი უარი მივიღე. ჩაბარებულს, თანაც არასრულწლოვან ბავშვს, მე ვერავითარ შემთხვევაში ვერ დავტოვებ უცხო ქალაქში უმეთვალყურეოდ, ეს გამორიცხებულია, – მის დებორამ.

– შეგიძლიათ, სუვენირების გამყიდველს და კიდევ სხვებსაც სთხოვოთ, რომ ყურადღება მომაქციონ, – მოვძებნე გამოსავალი, თუმცა დარწმუნებული ვიყავი, მტკიცე უარს მივიღებდი და ამის ნაცვლად დავრწმუნდი ადრე ნაკითხულში, – რომ, როცა ადამიანები გამოუვალ მდგომარეობაში აღმოჩნდებიან, არაპროგნოზირებადები არიან.

უკვე დაძრულზე, ჩამონეული ფანჯრიდან უცებ ჩემი განუყრელი პლედი მესროლა, ჰაერში დავიჭირე და წავიდნენ!

* – 1864 წლის სამოქალაქო ომი.

** – ქვეყნდება ფსევდონიმით; საავტორო უფლება დაცულია.

უკვე გამყიდველებისთვის ჩაბარებული, სუვენირების მალაზიის თაროებზე გამოფენილ ყველაფერს დიდი გულდასმით ვსწავლობდი. თითქმის ერთი საათი ასე გავიყვანე, მერე მომწყინდა შიგნით ყოფნა. ქალების საპირფარეშო ზუსტად მალაზიის კარის წინაა, კლიენტებით დაკავებული გამყიდველის მზერა დავიჭირე, ვანიშნე, იქ გავალ-მეთქი. მართლაც შევედი, გამოვედი, მაგრამ მალაზიაში აღარ შევბრუნებულვარ. ჩავისუნთქე და იმწამს ვიგრძენი, ნოემბრის საღამოს მზე რომ გადადის, მთელი დღის მცხუნვარება როგორ უცებ იცვლება სუსხით. პლენი შემოვიხვიე და სასაფლაოსკენ წავედი, რადგან მუზეუმიდან, რომელიც ხელმარცხნივ დარჩა, ხალხი გარეთ გამოდიოდა, შესვლა ფასიანია და ხუთი წუთისთვის ბილეთს ხომ არ ვიყიდდი; სასაფლაო კი ხელმარჯვნივაა და უფასოა, რამდენიც გინდა, ათვალიერე თეთრი სტელეები, საბავშვო სარკოფაგები და შტატების მიხედვით ჩამწკრივებული, 1500-მდე პატარა, ერთნაირი, დანომრილი ან ინიციალებიანი საფლავის ქვა, თითოეული – ასე, ბიჟუტერიის ზარდახშის ტოლა.

ახლიდან ვნახე კერი მაკგავოკის – სამხრეთის ქვრივის, მისი სამი პატარისა და მთელი ოჯახის საფლავები, შევედი შიგა ალყაფის კარში და მარჯვნივ, ქვის სკამზე დავჯექი პლედმოხვეული, დაღვამ და ძილმა თავი წამართვა.

– მეემ, მეემ! – მომესმა ძილ-ბურანში ხმა, – ყველაფერი კარგადაა? აქ, სიბნელეში რატომ ზიხართ, ჩემს საფლავთან არ გირჩევნიათ?

ოდნავ გავახილე თვალი. ჩემ წინ, არც მაინცდამაინც ახლოს, კონფედერალისტის რუხუნიფორმიანი, ჩემი ტოლი ბიჭი იდგა, შებინდებულშიც კი მოუჩანდა ცეცხლისფერი, მოგრძოკულულებიანი თმა და რალაც უზარმაზარი, მუქი ლურჯი ან შავი, წყლიანი თვალები. უფრო ფართოდ გავახილე თვალები. საკმაოდ ბნელოდა, თორემ შევხედავდი და დავრწმუნდებოდი, მოჩვენება იყო თუ არა. წამიკითხავს, მოჩვენებებს ჩრდილი არა აქვთო. გულის მიდამოებში უნიფორმა უსწორმასწორო წრედ, უფრო მუქი უჩანდა, ალბათ, შემხმარი სისხლია-მეთქი, გავიფიქრე და გამაკანკალა. ხმა არ ამომიღია. ის ალაპარაკდა:

– მე ჯონათან ტაკერი მქვია, მეემ!

დღეს ოცდაათი დეკემბერია, ჩვენი დღე. ყველანი ვცოცხლდებით წელიწადში ერთხელ ამ დროს, ხუთი საათით და ისევ გარეთ გამოვდივართ. ყველაზე სისხლიანი სამოქალაქო ბრძოლა ამერიკის ისტორიაში ამ მიდამოებიდან ცოტა მოშორებით, 1864-ში, დღის ოთხ საათზე დაიწყო და სულ რალაც ხუთ საათში, ღამის ცხრისთვის უკვე დასრულდა. ჩემი უსახელო საფლავის გვერდით რომ ასეთივე უსახელოა, იქ ჩემი მეგობარი წევს, დენიელი.

მამაჩემი ოფიცერი იყო და თავიდან არ მივყავდი ბრძოლაში, ბოლოს ზარბაზნისთვის სატენის მისაწოდებლად დავგიტოვეს მე და ის, – დენი, დენიელი. მე ეს ფორმა ჩემი უფროსი ძმისგან მერგო, მას კი რომ შესცივდა, ისე მოიქცა, როგორც ბევრი მაშინ – მკვდარ მონინალმდევე იუნიონელს გახადა ლურჯი უნიფორმა და ჩაიცვა, რომ გამთბარიყო.

ტყვია ბრმაა, მეემ! დენის ზურგიდან მოხვდა ვილაც ჩვენიანის ნასროლი და ადგილზევე მოუღო ბოლო.

მე როგორ მოვკვდი, არც გამიგია.
სამოქალაქო ომი ასეთია, მემ, ვინ ვის კლავს და რატომ,
ხშირად მათთვისაც გაუგებარია, ქვეყანა, ჰო, მაგრამ ასეთ ომს
გამარჯვებული მეომარი არა ჰყავს, მემ, ვინც ცოცხალი რჩება,
ისიც მკვდარია.

ნუთუ ჩვენ, ყველა უნდა მოვმკვდარიყავით, რომ ერთიანი
ქვეყანა გადაჩენილიყო!

– ჯონათააან, ჯონათაააან! – მოისმა ქალის შორეული ხმა
ზემოდან, იქიდან, სადაც ბალნარის თეთრი, გრძელი ღობეა და
დავლანდე თავიდან ფეხებამდე ვიქტორიანულ შავ ტანსაცმელში
ჩაცმული, პირბადიანი ქალის გამოსახულება, თეთრ ღობე-ეკრანს
რომ მიუყვებოდა, თითქოს მისრიალებდა თუ დაბალზე მიფრინავდა.

– ჯონათაააააან! – ახმიანდნენ ყოველი მხრიდან შორეული
ლანდები.

– ვნუხვარ, უკვე უნდა წავიდე! – თითქოს გამოქვაბულიდან
გამომავალი ხმით თქვა ჯონათანმა, – ნუ გეშინიათ, გემუდარებით,
მემ, სულ რაღაც წამით დაიცადეთ, თვალი დახუჭეთ და ვიდრე
სტვენის ხმა არ მოგესმებათ და არ მიწყდება, არ გაახილოთ!

თვალეები მაგრად დავხუჭე და მართლაც არ გამიხელია. ჯერ
ოდნავ მოისმა ხმა, მერე გაძლიერდა და რხევებად გაიშალა
ირგვლივ სიბნელეში. მერე უცებ შეწყდა. თვალი რომ გავახილე
და მიმოვიხედე, დაბლა, მარცხნივ, სუვენიერების მაღაზიის წინ,
ავტოსადგომზე უკვე დებორას განათებული მანქანა დავინახე.
სირბილით დავეშვი და შიგ შევხტი. კბილს კბილზე მაცემინებდა.
ჯექსონში დაბრუნება უკვე გვიანი იყო, დებორამ გადაწყვიტა,
იქვე, ფრანკლინში, ემას მამის ნათესავეებთან, რამბლებთან
დავჩენილიყავით და გზიდანვე მობილურით შეუთანხმდა.

უნდა ვალიარო, ჩემი წუხანდელი უძილობის მიზეზებში მთავარი – სწორედ ჯონათანი იყო.
ჩემი წითელკუთლებიანი, დიდთვალება, ჩემი მოლანდებული თუ წარმოსახული ბოიფრენდი!
როგორ ამბობს ეინშტეინი? წარმოსახვა – ცოდნაზე მნიშვნელოვანია, რადგან მთელ სამყაროს
მოიცავსო!
სამყარო კი, გარდა ხილულისა, უხილავისგან შედგება და უხილავი – ხილულზე მეტია.

შოფინგზე სიარული მიყვარს, მაგრამ ბევრი ფულია საჭირო. წამოსვლისას დედაჩემმა ხუთი
ცალი ათლოლარიანი კი მომცა სხვების დასანახად, მაგრამ ჩუმად დააყოლა, გქონდეს ყოველი
შემთხვევისთვის, მაგრამ ეცადე, არ დახარჯო. კაფეტერიამდე ისე მივალნიეთ, უფროსებმა
ყველაფერი გაიგეს ნაყიდებით, მე კი ცენტრიც არ დამიხარჯავს. რიგი დიდი იყო. ალბათ, ერთი საათიც
მოგვინევდა დგომა. ირჩევ საჭმელს, იხდი ფულს, გაძლიერენ ნომერს, გადიხარ შემოლობილის გარეთ და
შენს ნომერს რომ გამოაცხადებენ, შეხვალ და მაგიდასთან დაგსვამენ.

უცნაურია, როცა ვინმეზე ფიქრობ და გენატრება, ვილაცებს სულ მას ამსგავსებ და ყოველ ჯერზე
გული გიხტის.

თავიდან, მამა რომ მენატრებოდა, ვიდრე გავიგებდი, რომ ჩვენი მეზობელი შეირთო ცოლად
და გული სულ გამიცვივებოდა, ყველა კაც-ქეიშიმში მას ვხედავდი, მით უმეტეს, დოქტორ ტონიში,
რომელმაც ოლივია დამარქვა ჯუანიტას ნაცვლად, რადგან თავიდან ესპანურად ყველას ასე
ვესალმებოდით დედა-შვილი – „ოლაა, ოლაა!“ ჰოდა, ოლა ოლივიად დაამრგვალა და დღემდე ყველა
ასე მეძახის.

ჰო, დღეს აქ ერთი ხუთი თმახუჭუჭა, გრძელ, წითელთმიანი ბიჭი მაინც მივამგვანე ჯონათანს..
ყველა მათგანს ბაცი ან მუქი ლურჯი თვალეები კი ჰქონდა, მაგრამ პატარა ან საშუალო ზომისა და არც
უბრწყინავდა.

ჩემ წინ კი, კაფეტერიის რიგში, სულაც გამხდარი, მაღალი, გრძელთმიანი გოგოა, ორ მეგობართან ერთად; იმხელა ლურჯი თვალები აქვს, თითქოს რაიმე ანიმაციური ფილმის გმირი იყოს. ვუყურებ და ვუყურებ. რამდენჯერმე მომხედა, ალბათ, დაჟინებული მზერა იგრძნო. უცებ მეგობრებს მიუტრიალდა და ეუბნება:

– არ მჯერა, აი ის – გუშინდელი ბავშვი, ჩვენებს რომ ჩააბარეს და სასაფლაოზე ძლივს ვიპოვეთ! შეხედეთ, ნამდვილად ეგაა! არა, უნდა მივიდე და დაველაპარაკო!

მე ჯერ ისედაც ენა მებმის და ახლა სულ მუცელში ჩამივარდა:

ჰაი! – მეუბნება, – მე წუხანდელი ჯონათან ტაკერი ვარ, სინამდვილეში ჯონანა მეკია, ეს კი – მის მაკგავოკია – მეგობარზე მიმითითა.

მეორე, შავთვალა გოგომ გულლიად გამიღიმა და პრინცესულად დამიქნია ხელი, მერე მეგობარს ყურთან მიუახლოვდა, „ჯონათააან“ – მისტიკური ხმით ჩასჩურჩულა, გაიცინა და განაგრძო;

– უნივერსიტეტის სტუდენტები ვართ, არტ პერფომანსს ვსწავლობთ, ჩვენი დედები კარნ ტონის მუზეუმში ერთად მუშაობენ მთელი ცხოვრება და ბავშვობიდან ამ დროს ფრანკლინის ბრძოლის წლისთავისადმი მიძღვნილ, კოსტუმირებულ საქველმოქმედო პერფომანსში ვმონაწილეობთ, შუადღეზე ეზოში რომ იმართება.

– მე ბრძოლაში დაღუპული ბიჭის როლში ვარ, – სიტყვა ჩამოართვა ჯონანამ, – ჩემი მონოლოგის ტექსტი ხომ გაგაცანით წუხელ. ძალიან კი შეგვაშინე, რომ გეძებდით და ვერ გპოულობდით. ისე, ხომ კარგი იყო?

– დედა-და-ა – სტ-სტ-ვენა?

– აა, ორი თითით? თქვენი დეიდის მანქანა რომ დავინახე და დაგემშვიდობეთ? – აქ დიდკბილებიანი პირით, ფართოდ გაიცინა და თავი ზურგჩანთაში ჩაყო, იქიდან ამოილაპარაკა, – გასწავლით, როგორ უნდა, ძნელი არაა, აი, თქვენ – ნემვილის საშობაო წარმოდგენის ორი ბილეთი. მე მთავარ როლში ვარ, სინდირელა, ესენი – ბოროტი დედინაცვლის შვილები არიან. მოდით და ყვავილები არ დაგავინყდეთ. რომ მომართმევთ ბოლოს, სცენაზე, მაშინ გასწავლით. შეიძლება, სელფი ერთად გადავიღოთ?

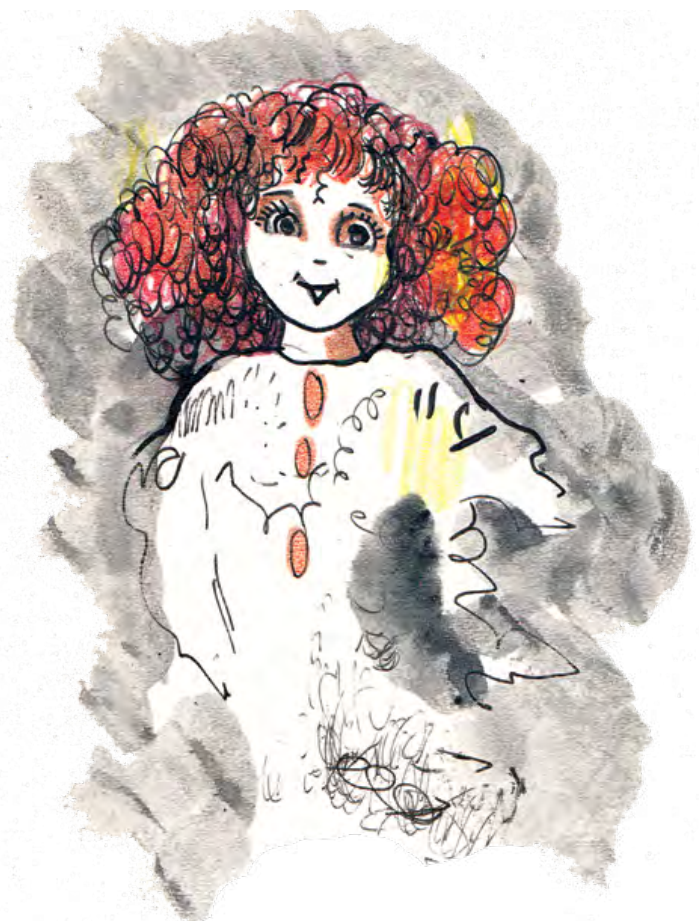
პასუხს არ დალოდებია, ასეც მოიქცა.

სურათი მაჩვენა – მე ორი ბილეთი მიჭირავს, მისი ხელი მაქვს მხრებზე გადმოხვეული, ორივე ვილიმით... მე, ჯერ კიდევ დაბნეულად, ის კი თვითდარწმუნებულად...

– თქვენი ნომერი მითხარით! ახლავე გამოვუშვებ!

– დამრჩა, მაგრამ შინ ხომ ვნახავ! – პირდაპირ ემა რამბლის ნომერი ვუთხარი. მე საკუთარი სელფონი ჯერ არა მაქვს და შობისთვის რომ მექნება, შემრცხვა ამის თქმა. სულ ვცდილობ, არ მოვიტყუო და არ გამომდის, რა!

ახლა წარმომიდგენია, ემა ამნამსვე სურათს რომ მიიღებს, ჯერ რომ ვერ მიხვდება, რაშია საქმე, მერე რომ ჩავალ და ამ ჩემს თავგადასავალს დანვრილებით მოფუყვები და თანაც ერთად რომ წავალთ ნემვილში საშობაო პერფომანსზე ყვავილებით და ბოლოს სცენაზე ავალთ და დედოფლურად გამოწყობილ მთავარ გმირს მივართმევთ, ის კი იმდენ ხალხში ორ თითს ორივე მხრიდან პირში შეიყოფს და დაუსტვენს, რომ მეც მასწავლოს!

მონაკოს სამთავრო

მონაკო, ოფიციალურად მონაკოს სამთავრო, ვატიკანის შემდეგ ყველაზე უხუცა ქალაქ-სახელმწიფოა. იგი მდებარეობს დასავლეთ ვეროპაში, საფრანგეთის რივიერაზე.

მონაკოს ფართობი 2.1 კმ. კვ.-ია, ხოლო მოსახლეობა 36,400, რითაც მსოფლიოში ყველაზე მჭიდროდ დასახლებული და, ამავე დროს, ყველაზე მდიდრული ქვეყანაა; აქ არ არსებობს საშუალო ფენა (ყველა ოჯახს ჰყავს იახტა). ცხოვრების ხარგი პირობების გამო მონაკოს მოსახლეობა მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე ჯანმრთელია; სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა არის 90 წელი.

მონაკოს უძველეს მცხოვრებლებს (რომლებიც ქვეყანაში დაიბადნენ) ჰქვიათ მონეგასკები, რომლებიც მოსახლეობის 21% შეადგენენ.

მონაკოს სამი მხრიდან ესაზღვრება საფრანგეთის ალპები, ხოლო სამხრეთიდან ხმელთაშუა ზღვა. მთელი ქალაქი, შეიძლება, საათზე ნაკლებ დროში მოიაროთ, ნახოთ მისი ყველა ღირსშესანიშნაობა.

ოფიციალური ენა ფრანგული, ასევე, ფართოდ გამოიყენება ინგლისური, იტალიური ენები და მონეგასკური დიალექტი.

მონაკოში კონსტიტუციური მონარქიაა, რომლის სათავეში დგას პრინცი ალბერ II. მონაკოს სუვერენიტეტი ოფიციალურად 1861 წელს, ფრანგულ-მონეგასკური შეთანხმების შედეგად აღიარეს. ქვეყანას არ ჰყავს საზღვაო ფლოტი, საჰაერო ძალები; არმია შედგება 100 ჯარისკაცისგან (ნაციონალურ ორქესტრში მეტი აღამიანია).

1918 წლის ხელშეკრულებით მონაკოს დაცვაზე საფრანგეთია პასუხისმგებელი.

1993 წლიდან ქვეყანა არის გაეროს წევრი.

სამთავროს შემოსავლის მთავარი წყაროა ტურიზმი (ხუთიდან ოთხი მცხოვრები ჩამოსულია) და აზარტული თამაშები. უმუშევრობა არის 3%; ქვეყანას არ აქვს შიგა სახელმწიფო ვალი. მოსახლეობა გათავისუფლებულია გადასახადებისგან.

მონაკოში 300 დღე მზიანია. აქ იმართება „ფორმულა-1-ის“ გრან-პრის რბოლა და ყველაზე მდიდრული ჰოლიუმი.

ოფიციალური რელიგია კათოლიციზმია, თუმცა არის რელიგიური თავისუფლება.

ლუქს კლასის ორი კვადრატული კილომეტრი

მონაკო თითქოს ტურისტებისთვის შეიქმნა; მთები, ლაჟვარდოვანი ზღვა, მდიდარი, მრავალსაუკუნოვანი ისტორია, პარკები, ბაღები, ცნობილი გასართობი დანესებულებები ისე მიმზიდველია, რომ მისი მონახულება ყველა მოგზაურის ოცნებაა. სხვაგან ვერსად ნახავთ ამდენ ძვირადღირებულ მანქანასა და იახტას.

მონაკოში არის პატარა, ხელოვნური, მაგრამ ყველაზე კარგი და განსაკუთრებული პლაჟი, რადგან ქვეყანა დგას ფრიალო კლდეზე; აქ არ არის ქვიშა და ქვები – ესაა წვრილი კენჭები; მასზე წოლა სასიამოვნოა და არც თმაში მეგრჩებათ.

მონაკოს სამთავრო

სამთავრო, დიდი ხანია, მოისიყვარულეს მსოფლიოს ყველაზე მდიდარმა და ცნობილმა აღამიანებმა, მაგრამ მონაკო არის ლუქს კლასის ის ორი კვადრატული კილომეტრი, სადაც ღარიბებს არაფერი ესაქმებათ.

ქვეყანას, რომელსაც მთავორიანი ლანდშაფტისა და ტერიტორიის სიმცირის გამო აეროპორტიც არ აქვს, შეგიძლიათ, 20 კილომეტრით დაშორებული ნიციდან ტაქსით, ექსპრესავტობუსითა თუ ვერტმფრენით ეწვიოთ, იმის მიხედვით, რა თანხის პატრონი ხართ.

ნმინდა ნიკოლოზის სახელობის კათედრალური ტაძარი

სამთავროს შემოსავლის წყარო, გარდა ტურიზმისა და აზარტული თამაშებისა, არის ინვესტიციები და გადასახადები იმ მილიარდელთა, რომლებიც აქ უძრავ ქონებას იძენენ. არ შეშინდეთ – კვადრატული კილომეტრი დაახლოებით 70 000 ევრო ღირს! თუმცა ამით ხომ ბინადრობის უფლებასაც ყიდულობთ (მონაკოს ბანკში 2 მლნ. ევროს შეტანით).

მთელი მსოფლიოდან ჩამოსული მენარმეები, ფინანსური მაგნატები თუ კინოვარსკვლავები თავის მოსაწონებლად და საკუთარი ავლადიდების გამოსაფენად ტურისტულ სერვისებში, კაზინოებსა თუ გასართობ ატრაქციონებზე ნამდვილად გულუხვად ხარჯავენ იოლი გზებით მოპოვებულ ფულს.

მარტოსული ჰერაკლეს ნავსაყუდელი

მონაკოს ისტორია 1215 წლიდან იწყება, როცა დღევანდელი სამთავროს ადგილზე გენუის კოლონიის მშენებლობა დაიწყო. თავის სახელს მონაკო ძველ ბერძნებს უნდა უმადლოდეს: საუკუნეების წინათ სწორედ აქ მდებარეობდა ბერძნული კოლონია მონოიკი, რაც ნიშნავს „განმარტოებული ჰერაკლეს ნავსაყუდელს“.

1297 წლის 8 იანვარს, გენუაში გაჩაღებული სამოქალაქო ომის დროს, მონაკოს ტერიტორია თავის მომხრეებთან ერთად დაიკავა ფრანჩესკო გრიმალდომ, რომელმაც სათავე დაუდო გრიმალდების დინასტიას.

1641 წლიდან მონაკო საფრანგეთის პროტექციის ქვეშ იმყოფებოდა, ხოლო 1861 წლიდან გახდა დამოუკიდებელი სახელმწიფო, რომლის მმართველობის სისტემა კონსტიტუციური მონარქიაა. გრიმალდები, რომელთა მმართველობა 700 წელზე მეტ ხანს ითვლის, ფლობდნენ აბსოლუტურ ძალაუფლებას; მაგრამ 1910 წლის მონეგასკური რევოლუციისა და 1911 წლის კონსტიტუციის შედეგად ავტორიტარული რაჟიმი მცირედით შემცირდა.

მონაკოს ძველი უბანი – მთავრის რეზიდენცია

1942 წელს მონაკოში შეიჭრა იტალია და მოახდინა რა მისი ოკუპაცია, დაამყარა ფაშისტური მმართველობა. 1943 წელს, მუსოლინის დაცემის შემდეგ, ქვეყანა დაიპყრო ვერმახტმა, რომელმაც დაიწყო ებრაელთა დეპორტაცია.

პრინცესა გრეისი და პრინცი რაინერ III

მონაკოს სამთავროს ნაცისტურ რეჟიმთან კოლაბორაციას შეენირა სამთავროს მრავალი გამოჩენილი ადამიანი, მათ შორის, მონტე-კარლოს საბალეტო თეატრის დამაარსებელი რენე ბლუმი, ოპერის ხელმძღვანელი რაულ ჰანსბურგი, წინააღმდეგობის მოძრაობის ლიდერები რენე ბორგინი, ჟოზეფ-ჰენრი ლაჟუ და ესთერ პოგიო.

2015 წლის 27 აგვისტოს პრინცმა ალბერ II-ემ ოფიციალურად მოიხადა ბოდიში მეორე მსოფლიო ომში მონაკოს მონაწილეობაზე.

პრინცესა მუხუდოს მარჯვალზე

1956 წლის 19 აპრილს მთელი მსოფლიოს ფართო მედიით გაშუქდა პრინც რაინერ III-ისა და ამერიკელი მსახიობის გრეის კელის ქორწილი, რამაც კიდევ უფრო აამაღლა მონაკოს ცნობადობა.

პოპულარობის ზენიტში მყოფმა ჰოლივუდის ვარსკვლავმა, ოსკაროსანმა გრეის კელიმ მსახიობის კარიერას პირადი გრძნობები და ოჯახის შექმნა ამჯობინა და არც არაფერი დაუკარგავს: იგი სიცოცხლის ბოლომდე იყო ბედნიერი მეუღლე და დედა, ამავე დროს, მონაკოელების სათაყვანებელი პრინცესა.

1982 წლის 13 სექტემბერს ავტომანქანით მიმავალი გრეის კელი (თვითონ იჯდა საჭესთან) და სტეფანია, მისი ქალიშვილი, მონაკოს მთავორიან გზაზე ხევში გადაიჩეხნენ. პრინცესა სტეფანია გადარჩა, ხოლო გრეის კელი მეორე დღეს, სამწუხაროდ, გონზე მოუსვლელად გარდაიცვალა.

პრინცესა გრეისს თავისი ელევანტურობის, შთამბეჭდავი ბიოგრაფიისა და სინატიფის გამო მონაკოელები (და არა მარტო) დღემდე თაყვანს სცემენ.

მონაკოში ჩასული ტურისტები დღესაც აღტაცებაში მოჰყავს ვარდების ბაღს, რომელსაც პრინცესა გრეისი საკუთარი ხელით უვლიდა. 1984 წელს სწორედ აქ გახსნა თავადმა რენიემ „ფანვეის პარკი“, რომელიც საყვარელი მეუღლის ხსოვნას მიუძღვნა.

სამორინე „მონტე-კარლო“

მონაკოს მთავარი ღირსშესანიშნაობა, კაზინო „მონტე-კარლო“, ერთ-ერთი ყველაზე პრესტიჟულია მსოფლიოში. სწორედ მას უნდა უმადლოდეს ქვეყანა თავისი სიმდიდრის დიდ ნაწილს; თუმცა სამთავროში არის კაზინოც „კაფე დე პარიზი“, სადაც შეგიძლიათ, ისაუბმოთ კიდევ.

სამორინე „მონტე-კარლო“

1850-იან წლებში, როცა სამთავროს ორი დიდი ქალაქი (ტერიტორიის თითქმის ცხრა მეათედი) გამოეყო, კარლ მესამემ შემოსავლის ალტერნატიული გზების ძიება დაიწყო. იგი დაუკავშირდა ფრანგ ბიზნესმენს, სათამაშო ინდუსტრიის კარგ მცოდნეს ფრანსუა ბლანს, რომელმაც დიდი ყოყმანის შემდეგ საფრანგეთის საუკეთესო არქიტექტორ შარლ გარნიესთან ერთად მიწის პატარა, კლდოვანი ნაგლევი აქცია ფეშენებელურ კურორტად.

„მონტე-კარლო“ დილიდან იღებს ტურისტებს. შეგიძლიათ, იქ სურათიც გადაიღოთ, შებინდებისას კი მუზეუმი სამორინედ იქცევა. დანესებულებაში იკრძალება მონევა, ალკოჰოლი და ფოტოგადაღებაც. შენობაში შორტებითა და მაისურებით ვერ შეხვალთ, ვერც უფულოდ; თუმცა სანამ მდიდრები კაზინოს შიგნით ფულის ფლანგვით არიან გართულნი (რომელიც ბევრს სიცოცხლის ფასადაც უჯდება), გარეთ, შეგიძლიათ, დატკბეთ ძვირადღირებული, თქვენი საოცნებო მანქანების დათვალიერებით.

მონაკოს მოქალაქეებს კაზინოში თამაში ეკრძალებათ; ეს კანონი ყველას ეხება, თვით სამეფო ოჯახის წევრებსაც კი.

„მონტე-კარლოში“ გადაღებულია მრავალი ცნობილი ფილმი (მათ შორის, „ჯეიმს ბონდი“); სხვათა შორის, გადაღებისას ნებადართულია ნამდვილი საბრძოლო იარაღის გამოყენება.

პატარა სამოთხე ხმელთაშუა ზღვაზე

ხუთი კვარტლისგან შემდგარ მონაკოს სამთავროში არის ყველაფერი, რაც შეიძლება, იყოს გიგანტ სახელმწიფოში. უფრო მეტიც, აქ ყველაფერი დახვეწილად, სრულყოფილად არის წარმოდგენილი.

მონაკოელები დიდ პატივს სცემენ წინაპრებს, ამაცობენ ისტორიითა და ტრადიციებით.

უჭკუობად ითვლება, თუ ოჯახის წევრი ნებისმიერ დღესასწაულს სახლის გარეთ აღნიშნავს. არ შეიძლება ახლობლების დატოვება მარტო. ერთი დიდი მაგიდის გარშემო იკრიბება ყველა; ითვლება, რომ ასე დატყულია ოჯახის ერთიანობა.

მონეგასკები გამოირჩევიან სტუმართმოყვარეობით, მეგობრული დამოკიდებულებით. ყველა ტურისტს ეპყრობიან თბილად, უჩვენებენ გზას; მაგრამ არ უნდა შეურაცხყოთ მათი ეროვნული გრძნობები—არ მოიხსენიოთ ფრანგებად, არ შელახოთ მათი მონეგასკური თავმოყვარეობა. ეს ხომ ცალკე ერია ყველა თავისი კომპონენტით.

ვარდების ბაღი „როზარიუმი“

მონაკოში არის ცნობილი ოპერის თეატრი და კლასიკური საბალეტო დასი (თავისი სიმფონიური ორკესტრით), რომელიც ხშირად მასპინძლობს მსოფლიო ვარსკვლავებს; ოკეანოგრაფიული მუზეუმი მნახველს აკვირებს თევზის მრავალი სახეობით; ულამაზესი „იაპონური ბაღი“ სამთავროს ერთ-ერთი მთავარი ღირსშესანიშნაობაა; არის 5 კათოლიკური ტაძარი; მათ შორის, ერთი კათედრალური და სხვა კონფესიების წარმომადგენელთა სამლოცველოები; აქვს უნივერსიტეტი და ფეხბურთის სტადიონი.

სათავადოს უძველეს ნაწილში, მონაკო-ვილში მდებარეობს თავადის სასახლეც, რომელიც უკვე 700 წელია, მონაკოს მმართველი დინასტიის უცვლელი რეზიდენციაა.

მონაკოში 30 000 მუშა-ხელი ყოველ დღე ჩამოდის (და მიდის) საფრანგეთიდან. აქ არის 50-მდე ბანკის წარმომადგენლობა. ქვეყანა ცნობილია, როგორც საგადასახადო თავშესაფარი, ამიტომაც ითვლება იგი შეძლებულ ადამიანთა რეკრეაციულ ცენტრად.

სამთავროს მცხოვრებთა 30%-ს ხომ მილიონერები შეადგენენ!

ლიგურიის ზღვის* სანაპიროზე მდებარე მინიატურულ ქვეყანას ტყუილად როდი უწოდებენ „ხმელთაშუა ზღვის პატარა სამოთხეს“; მონაკო, მართალია, ტურისტებს უკანასკნელ ცენტამდე უცარიელებს ჯიბეებს, მაგრამ ჩუქნის დაუვიწყარ შთაბეჭდილებებს; მართლაც, ამ წარმტაც სამთავროში მოგზაურობის ხიბლი არასოდეს დატოვებს თქვენს გულს.

* – ხმელთაშუა ზღვის ნაწილი, საფრანგეთისა და იტალიის ნაპირებს შორის.

ჯერ კიდევ მოზარდს მოუსწრო ომმა. წესით, დედისერთა ბიჭი მალე უნდა გაერიდებინათ ცეცხლის ხაზზე მდებარე სოფლისთვის, მაგრამ მშობლებთან დარჩენა თვითონ ისურვა. ამიტომ ერთ დღეს მამასთან ერთად სანგარში მყოფი ორმხრივ სროლაში რომ მოჰყვა, ალბათ, არ იყო შემთხვევით. აფეთქების ტალღამ ჰაერში აისროლა; გადარჩა, მაგრამ დაუზიანდა ხერხემალი, რამაც დროთა განმავლობაში მოძრაობა შეუზღუდა.

წყალტუბოს სანატორიუმებში განთავსებული დევნილებიდან ვინ არ იცნობდა ოჩამჩირის რაიონის სოფელ არაღუს მკვიდრს მანუჩარ მუშუქდიანს, ზრდილ, ჭკვიან, სიყვარულით და სიკეთით სავსე ახალგაზრდას.

წლების მანძილზე დედასთან ერთად იბრძოდა სიცოცხლისთვის, არასოდეს უარგავდა იმედს. ბევრს კითხულობდა, დროდადრო წერდა კიდევ, იზრდებოდა სულიერად.

ახლა მანუჩარის სიცოცხლე მის ნაწერებში გრძელდება. ავტობიოგრაფიული მოთხრობა „ვარდა“ მკითხველს გააცნობს ავტორის ფაქიზ შინაგან სამყაროს.

იქნებ ეს პუბლიკაცია მცირედი ნუგეში იყოს მარტო დარჩენილი დედისთვის.

ვ ა რ დ ა

მანუჩარ მუშუქდიანი

ქუთაისიდან ზუგდიდის მიმართულებით თითქმის ცარიელი ავტობუსი დილის ათი საათისთვის დაიძრა. მძღოლი ყველას, ვინც კი ხელს დაუქნევდა, უჩერებდა. ამის გამო მგზავრები უკმაყოფილებას გამოთქვამდნენ; ღელავდა მძღოლიც, მაგრამ ცარიელი ავტობუსით სიარულს მაინც მგზავრების საყვედურების ატანა ერჩინა.

ვლელავდი მეც, რადგან უნდა მენახა რვა თვის უნახავი ბაბუა, რომელმაც აფხაზეთიდან იძულებით წამოსვლის შემდეგ სამეგრელოში დაიდო ბინა. უნდა მენახა ვარდა, ცოტა ფეთიანი, კბენია, მაგრამ საოცრად გონიერი და ერთგული ცხენი, ჩვენი ოჯახის ნამდვილი მეგობარი. ბაბუას ახალი სამყოფლის ზუსტი მისამართი არ ვიცოდი, მაგრამ სოფელში რა დაკარგავს კაცს, მით უმეტეს, თუ ის დევნილია და თანაც, ცხენიც ჰყავს. ბაბუამ ხომ თავისი საყვარელი ვარდას წყალობით გამოაღწია სამშვიდობოს.

მალე ჩემთვის უცხო სოფლის შესასვლელამდე ჩავაღწიეთ და მძღოლმა ავტობუსი ტრასის პირას გამიჩერა. ცოტა არ იყოს, შიშმა შემიპყრო, მე ხომ იქ, ბაბუას გარდა, არავინ მეგულებოდა ნაცნობი. სოფლის გზას ფეხით გავუყევი, ფეხბურთის სტადიონი მქონდა ორიენტირად, იქვე, სადღაც, ბაბუას მიერ ახლადშეკონსტრუირებული სახლი, უფრო სწორად, ქოხი უნდა ყოფილიყო. უცებ რაღაც უხილავმა ძალამ მოედნისკენ მიმახედა და ნაცნობი ჭიხვინიც მომესმა-

ჩემსკენ ღამესავით შავი ულაცი მთელი სისწრაფით მოქროდა.

– ეს ხომ ჩემი ვარდაა! – დავიძახე გახარებულმა და მეც მის შესახვედრად გავიქეცი. მივვარდი ჭიშკარს, მაგრამ ვერაფრით გავალე, საგულდაგულოდ ჩაეკეტათ. ვერ მოვითმინე, ჭიშკარზე გადავძვერი და ვარდას მოვეხვიე.

ვარდა უფრო გაზრდილიყო და დაჭკვიანებულიყო. სადღა იყო ჯიუტი, ფეთიანი ცხენი, მე და ჩემს თანატოლებს საკბენად რომ გვეტანებოდა და გვანვალებდა. ვარდა სულ ერთიანად თრთოდა სიხარულით, თითქოს რაღაცის თქმას ცდილობდა ჩემთვის; დიდრონი, შავი თვალებიდან ცრემლიც კი გადმოუგორდა და რაღაცნაირად ამოიხვნეშა კიდევ.

უცებ შორიდან ხმამაღალი ყვირილი მომესმა. მოვტრიალდი და რას ვხედავ: ვიღაც უცნობი

ჩვენკენ ჯოხის ქნევით მოინვეს და თან გაბრაზებული მეგრულად რალაცას ამბობს. ახლოს რომ მოვიდა და მე და ვარდას შემოგვხედა, ცოტა დამშვიდდა. რომ გაიგო, ვინც ვიყავი, გაიხარა, მომიბოდიშა კიდეც, ცხენის ქურდი მეგონეო. ახლავე მიგიყვან ბაბუაშენთანო, მითხრა უცნობმა. მეც ვარდას დროებით დავემშვიდობე და უკანვე გადმოვძვერი ჭიშკარზე.

ვარდა მზერას არ მაცილებდა, იდგა გაუნძრევლად და ჭკვიანი, სევდიანი თვალებით მაკვირდებოდა, საით ნავიდოდი. რაკი დარწმუნდა, ბაბუას სახლისკენ ავიღე გეზი, თავი ასწია, კმაყოფილებით დაიჭიხვინა და საძოვარს მიუბრუნდა.

ჩემი მეგზური, ბატონი უჩა, გზაში რალაცას

მელაპარაკებოდა, მე კი გულისყური კვლავ ვარდასკენ მქონდა.

გამახსენდა, ერთხელ, იმის ხატრით, რომ ვარდაზე დამსვამდა, მამასთან ერთად როგორ ნავედი ყანაში, რომელიც მდინარის გაღმა გვეკონდა. დილით ადრე გავიღვიძეთ, შევაბით ვარდა ოთხთვალაში და გავწიეთ ყანისკენ.

როგორც კი სოფელს გავცდით და ტრიალ მინდორზე გავედით, მამას ვთხოვე, ჩემთვის მოეცა სადავე. ავკრიფე სიჩქარე და, აი, მდინარეც გამოჩნდა, საშიშრად ამღვრეული და აღელვებული.

– ალბათ, მთაში ჩამონვიმაო, – ამის თქმაღა მოასწრო მამამ, რომ უკვე მდინარის პირას ვიყავით. ვარდამ, როგორც კი იგრძნო საშიშროება, შეეცადა, გაჩერებულიყო; წინა ფეხები მთელი ძალით დაასო მიწას, უკანა ფეხებით კი ჩაჯდა და ადგილზე გაქვავდა. ინერციით ოთხთვალა და ჩვენც კინალამ თავზე გადავემხეთ თავგანწირულ ცხოველს. მე და მამა, შიშნაჭამები, სასწრაფოდ გადმოვხტით ოთხთვალიდან. ცხენი ადგილიდან არ იძვროდა, ისედაც ფართო თვალები კიდეც უფრო გაფართოებოდა, აჩქარებით სუნთქავდა და დროდადრო უცნაურად ფრუტუნებდა.

მალე ნათელი გახდა, რა განსაცდელისგან გვიხსნა ვარდამ: ღამით მართლა ეწვიმა მთაში, მოვარდნილ წყალს მდინარის ფონი ნაელეკა, ხოლო მის ადგილზე საკმაო სიმალლის ხრამი წარმოქმნილიყო. რომ არა ვარდას გონიერება და სიმამაცე, ალბათ, ძალიან ცუდად წაგვივიდოდა საქმე.

ამ ფიქრებში ვიყავი, რომ ჩემი მეგზურის ხმამ გამომაფხიზლა: აჰა, მოვედით და აგერ ბაბუაშენიცო. ბაბუამ და შვილიშვილმა დიდად გავიხარეთ ერთმანეთის ნახვით, ხოლო ვახშმობისა და ბატონი უჩას წასვლის შემდეგ გვიან ღამემდე ვილაპარაკეთ ტკბილად.

დილით ცხენის ჭიხვინმა გამომალვიდა. ვარდას შემით სავსე ოთხთვალა შემოჰქონდა ეზოში. ჩემს დანახვაზე კვლავ სიხარულით აფრუტუნდა. თავს აქნევდა, თითქოს მესალმებოდა. კისერზე ხელი მოვხვიე და დატალღულ ფაფარზე მოვეფერე. ბაბუა გაკვირვებული გვიყურებდა.

– ბიჭო, შენ არ იყავი, საკბენად რომ დაგდევედა, ახლა რა დაემართა?

– ალბათ, მოვენატრე.

– რა ვიცი, რაც შენ ნაჭენები გყავს...

– იქნებ, მაპატიო...

ვარდა სიყვარულითა და ნდობით მომჩერებოდა. მე კიდეც ერთხელ გადავუსვი ხელი თავზე. თითქოს, მშობლიური კუთხის სითბოსთან ერთად ჩემი ბავშვობის დარჩენილი ნაწილიც თან ჩამოეტანა ვარდას. იქით გავიხედე, სადაც აფხაზეთი მეგულეობდა; ცოტა დავსევდიანდი. ჭიხვინმა გამომაფხიზლა; ცხენს ახლოს მოეტანა თავი ჩემს სახესთან, თითქოს მეფერებოდა და მანუგეშებდა: ნუ გეშინია, ჩვენ ხომ შენთან ვართ, შენი საყვარელი დედა, მამა, ბაბუა და მე, შენი მეგობარი ვარდაო.

უკვე ვიცოდი, სახლის მონატრებაც ამიერიდან ასე გაუხადლისი აღარ იქნებოდა.

თავისი სიცოცხლის უკანასკნელი 3 წელიწადი ერეკლე მეფემ გაატარა თელავში. იმ დღეს, 1798 წლის იანვარის სუსხიან დღივს, უკვე საკმაოდ დაუძლიერებულმა, ითხოვა, გამოყვანეთ გარეთ, რომ სასახლის გალავნის ქონგურიდან ალაზნის ველს გადავხედო.

ეს იყო უკანასკნელი თხოვნაც და სიცოცხლის უკანასკნელი დღეც. ყოველს ხალხთ უთხარით ჩემ მაგიერ, რომ იმ სოფელშიაც ღვთის წინაშე ვიქნები მვედრებელი მათის ბედნიერებისათვის და იმედიცა მაქვს, ღმერთი არ დააგდებს თვის მოწყალებით ყოველს საქართველოს ერთა. ვინაითგან ღვთისმშობლის საუფლისწულონი ვართ, მარადის იმას არ მოვასვენებ ჩემის ვედრებითა. ნუ შეწუხდებით ჩემის სიკვდილისათვის, იქ არ დავეხსნები და ყოველთვის ღმერთს შეგავედრებთ”, - დაიბარა ანდერძად ერეკლე მეფემ, ხელმწიფე-რეფორმატორმა, მებრძოლმა და უდიდესმა მხედართმთავარმა, თავისი დროის განთქმულმა პოლიტიკოსმა.

„მეფე ერეკლეს გარდაცვალება და მისი დაკრძალვა“ გამოჩენილი რუსი სამხედრო ისტორიკოსისა და გენერლის ნიკოლოზ დუბროვინის (1837-1904 წ.წ.) წიგნის „გიორგი XII უკანასკნელი მეფე საქართველოსი და მისი შემოერთება რუსეთთან“ პირველივე თავია.

„ინტერესი რუსეთის ამ ღვთით დაჯილდოებული პოეტური ყუთხის მიმართ არასდროს არ ქრება“, - აღნიშნავს ნაშრომის წინასიტყვაობაში მისი გამომცემელი მ. ტერ-ასატუროვი.

ერეკლე მეფის გარდაცვალებიდან 70 წლის შემდეგ აღწერილი ამბავი (დუბროვინის წიგნი გამოიცა პეტერბურგში, 1867 წელს). თვითმხილველის მიერ გაცემი შთაბეჭდილებითაა გადმოცემული; ნიკოლოზ დუბროვინი, სათანადო წყაროებზე დაყრდნობით, ცდილობს მეფის სასახლეში დატრიალებული უბედურების ყველაზე უმნიშვნელო ნიუანსი, სამეფო რიტუალთა დაცული ქართული ადათის ესა თუ ის სამგლოვნიო ტრადიცია არ გამოჩვენდეს, რომ მეტი ესქურესიულობა შესძინოს თხრობას.

ერეკლე II-ის გარდაცვალება და დაკრძალვა

ნიკოლოზ დუბროვინი
რუსულიდან თარგმნა მადეა ლომიძე

ვაზის ზვრებით დაფარულ მდინარე ალაზნის ხეობაშია ჩაფლული ბალებით შემოვლებული ქალაქი თელავი, ოდესღაც კახეთის სამეფოს ყოფილი დედაქალაქი. თვითონ ქალაქი მოფენილია თელებით გარშემორტყმულ სიმაღლეზე, საიდანაც შორიდანვე მოჩანს ხეების ხშირ სიმწვანეში შერეული თეთრი ეკლესიები და ქალაქის კოშკები.

გარეუბნის გავლისას, რომელიც სამართლიანად ვარდების ქუჩადაა წოდებული და რომელიც ასევე განფენილია ბორცვზე და ბალების ჯგუფითაა გარშემოცული, თქვენ ახლაც შეგხვდებათ საკმაოდ დიდი თელავის ციხესიმაგრე, წინ წამოწეული თავისივე მრგვალი ბასტიონით. ციხესიმაგრის შიგნით, მოედანზე, დღემდე შემორჩენილია ქვითკირის ძველთაძველი კედლები, რომელიც ბატონობს გარემოზე... ეს ციხესიმაგრე მეფისაა, თვით შენობა კი – კახთ-მეფეთა ყოფილი სასახლე.

ოთახი, სადაც დაიბადა და გარდაიცვალა ერეკლე II

სასახლე ოდესღაც შედგებოდა შუაში მდიდრულად მორთული ვრცელი დარბაზისგან, რომელსაც გვერდებზე აკრავს პატარა განსასვენებლები და აზიური სტილის გალერეები. 1798 წლის 11 იანვარს ქართველები ამ დარბაზში შეკრიბნენ, რათა ეგლოვათ თავიანთი მეფის ერეკლე II-ის გარდაცვალება.

თბილისის შემდეგ ერეკლეს უსაყვარლესი რეზიდენცია იყო თელავი, რომელთანაც მას აკავშირებდა საუკეთესო მოგონებები და ბედნიერი ცხოვრება. ჯერ კიდევ კახეთის მეფედ ყოფნისას, ერეკლემ მოიპოვა სამხედრო დიდება და ხალხის სიყვარული.

მთელ ამიერკავკასიაში ცნობილი იყო, რომ თელავი კახეთის მრისხანე მეფის რეზიდენციაა. თელავში ცხოვრებისას ერეკლემ თავისი ძალაუფლების ქვეშ გააერთიანა ქართლისა და კახეთის სამეფოები; აქ კი იმისათვის ჩამოვიდა, რათა სიცოცხლის დარჩენილი დღეები აქვე დაესრულებინა. როდესაც მისი ბედნიერების ვარსკვლავი ჩაქრა და თბილისში ალა-მაჰმად-ხანის შემოსევის შემდეგ მას ძალა არ შესწევდა, ეცქირა ნახანძრალი თბილისისათვის, ესმინა მის მცხოვრებთა ტირილი და ქვითინი; ამიტომ მიაშურა თელავს, რომ სიმყუდროვეში დაეღვარა ცხარე ცრემლები.

სიკვდილის ჟამს ერეკლეს გარშემო მხოლოდ რამდენიმე დიდებული და დაახლოებული პირი იმყოფებოდა. სამაგიეროდ იყვნენ მისი მრავალრიცხოვანი ოჯახის წევრები. ის სიცოცხლეს გამოეთხოვა მაშინ, როდესაც საკუთარ ოჯახში წარმოიშვა განხეთქილებები და უთანხმოება; მის მიერ შექმნილი სამეფოსათვის ეს ძალზე დამრთგუნველი იყო.

მეფის სიკვდილისთანავე სასახლეში მაშინვე შეიკრიბნენ თელავში მყოფი კარისკაცები, სამოქალაქო და სამხედრო მოხელეები. სარეცლის წინ, რომელზედაც გარდაცვლილის სხეული ესვენა, სამეფო ტახტის მსგავს ამაღლებულ ადგილზე დააბრძანეს დიდი, მდიდრულად მორთული ბალიში, ზედ კი პორფირი* დააფინეს; ბალიშის მარჯვენა მხარეს სამეფო რეგალიები მოათავსეს, მარცხნივ – დაქვრივებული დედოფლის სამეფო სამკაულები, მეუღლის ტანსაცმელთან და იარაღთან ერთად.

დაბალ ტახტებზე ისხდნენ დიდებულთა მეუღლეები, რომლებიც თავიდან ფეხებამდე შემოსილნი იყვნენ გრძელ, თეთრ საბურველებში. მკერდში მჯილის ცემით ხმამაღლა გოდებდნენ მეფის გარდაცვალებას. ქალების მოპირდაპირე მხარეს, ტახტის მარჯვნივ, „დადუმებული, ნალვლიანი სახეებით“ იდგნენ სახელმწიფო ჩინოსნები, უმცროს-უფროსობისა და ღირსების მიხედვით. ყველაზე ზევით, ისხდნენ მეფის მინისტრები და ცერემონიამისტრები,** გადამტვრეული კვერთხებით.

ერეკლე II და დარეჯან დედოფალი

ოთახის ფანჯრიდან მოჩანდა მეფის საყვარელი ცხენი, რომელიც სასახლის კარიბჭესთან უკულმა შეკაზმული იდგა. ცხენთან სიახლოვეს მიწაზე იჯდა თავშიშველი მოხელე.

ასე გამოიყურებოდა ოთახი, სადაც ესვენა გარდაცვლილი, როდესაც იქ შევიდა დედოფალი შვილების, ნათესავებისა და დაახლოებულ პირთა თანხლებით.

დედოფალი მიუახლოვდა გარდაცვლილს და ეამბორა; რამდენიმე წუთს დასტიროდა განსვენებულს და იცემდა მკერდზე, სახეზე და იგლეჯდა თმებს. შემდეგ მიუბრუნდა დამსწრეთ და ქართული წესის მიხედვით შესჩივლა მათ, რომ დაკარგა საყვარელი მეუღლე და შვილებთან ერთად სამუდამოდ დაობლდა.

ქვეშევრდომებმა მისი სახით დაკარგეს ჭეშმარიტი მამა, – ამბობდა დედოფალი. მასთან ერთად იგივეს იმეორებდნენ სხვებიც.

გამოვიდა რა ოთახიდან, სადაც ესვენა გარდაცვლილი, დედოფალი მიუახლოვდა მოხელეს, რომელიც ცხენთან იდგა; დედოფალმა მასთან გაიმეორა იგივე, შემდეგ კი გავიდა თავის მოსასვენებელში.

იქ, იატაკზე, რომელიც მოფენილი იყო მდიდრული ხალიჩებით, იჯდა ღრმად მგლოვიარე ბედმავე ქვრივი, გაშლილი თმებით; იგი შეუჩერებლად ტიროდა, იგლეჯდა თმებს, იცემდა მკერდში მჯილს, სევდიანი ხმით იხსენებდა გარდაცვლილის ღირსებებს და თავის უმწეო მდგომარეობაზეც მოთქვამდა.

* – მეფეთა წითელი ფერის გრძელი ხავერდის საზეიმო მოსასხამი.

** – უმაღლესი ჩინის მქონე კარისკაცი, რომელიც ხელმძღვანელობს სამეფო ცერემონიებს.

ქართული ადათით დედოფალი გარშემოხვეული იყო ქალების ჯგუფით, რომლებიც ამშვიდებდნენ უბედურს და მასთან ერთად ტიროდნენ.

დამსწრეთა ყურადღებას დროებით გაფანტავდა ხოლმე მეფის რომელიმე ნათესავის გამოჩენა. მისი მოსვლით სცენა იცვლებოდა. იგი უახლოვდებოდა ქვრივს, მის წინ მუხლებზე ეცემოდა და თავდახრილი აქვითინდებოდა: როგორ მეგობრულად ცხოვრობდა თანამეცხედრესთან, როგორი ღირსეული ადამიანი იყო იგი და რა აუნაზღაურებელი დანაკარგია ყველასთვის მისი სიკვდილი.

ვინ დაგვარგეთ ჩვენ მისი სახით? – კითხულობდა შემოსული და მიმართავდა მოტირალ იქ მყოფ მგლოვიარე ადამიანებს.

განა იგი არ იყო ჩვენი ნუგეში და ქომაგი უმძიმეს დღეებში, ჩვენი გადამრჩენელი შიმშილის დროს და სიხარულის მიზეზი სიხარულში?

ვაი, ვაი, – პასუხობდნენ მგლოვიარენი.

განა მისი კეთილი მეუღლე არ იყო ჩვენი მეგობარი და დედა? ახლა კი ჩვენ ვხედავთ ჩვენს დაობლებულ დედას.

წამოძახილითა და ცრემლებით პასუხობდნენ შემოსულის კითხვებზე.

ერეკლე II-ის სასახლის საეღრო დარბაზი. XVII-XVIII ს.ს.

დაასრულებდა რა თავის ხანგრძლივ იმპროვიზაციას, ის იწყებდა ქვითინს და ქვითინებდა გულამოსკვნით, უნუგეშოდ. ქვრივ-დედოფალთან ერთად მსხდომი ქალები მასთან ერთად ქვითინებდნენ და ოთახში ყველანაირ კილოსა და ხმაზე ისმოდა გულშემზარავი ტირილი. ოდნავ რომ მიჩუმდებოდა მოთქმა, ოთახში მყოფნი ბუნებრივ მდგომარეობას უბრუნდებოდნენ, მაგრამ ყოველი შემდეგი ნათესავის გამოჩენა ანახლებდა წინანდელ სცენას...

ადათის მიხედვით, მიცვალებულის არც ერთი ნივთი დაუტირებელი არ უნდა დარჩენილიყო: არც ცხენის აღკაზმულობა, არც სამოსი, არც იარაღი, არც სახლი; თვით სახლის ბანიც კი, თუკი განსვენებულს უყვარდა იქ დასვენება და მოცალეობის ჟამს განმარტოება.

შავი ჭირის გამო, რომელიც მაშინ საქართველოში მძვინვარებდა, ორმოც დღეზე ადრე არ მოხერხდა, მეფური პატივით დაეკრძალათ ერეკლე II მცხეთის ტაძარში, საქართველოს მეფეთა ძველთაძველ აკლდამაში.

თელავის სასახლიდან გარდაცვლილი გადაასვენეს ღვთაების უძველეს ეკლესიაში, რომელსაც ოდესღაც შემოვლებული ჰქონია მტკიცე გალავანი.

„დღემდე ამ ტაძარში არსებობს საფარი, – წერს მოგზაური, – რომლის ქვეშაც ორმოცი დღე ესვენა დიდი მეფის – ერეკლეს ნემჭი“.

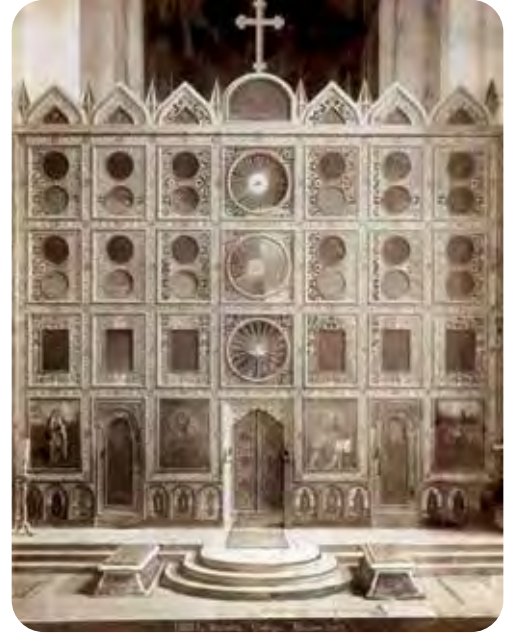
დაკრძალვის დღეს, დილაადრიან კუბოსთან იდგა „ტირილი და გოდება“. მთელი სამეფო კარი და დიდგვაროვანნი, ღრმა ძაძებში შემოსილნი, მონაწილეობდნენ სამგლოვიარო ცერემონიაში.

მედოლეებთან და სალამურზე დამკვრელებთან ერთად სამხედროები მიდიოდნენ განსვენებულთან გამოსამშვიდობებლად; მათ წინ მიუძღოდა საპარადო მოტირალთა „ორი გუნდი“, რომელთაც წინ მიუძღოდა შავებში შემოსილი ცერემონმაისტერი. არტილერიის უფროსი და მთავარსარდლები,

თავშიშვლები, რიგრიგობით მიდიოდნენ კუბოსთან. მედოლეები და სალამურის დამკვერელი ახმოვანებდნენ ნაღვლიან მელოდიას და „გოდების შესრულების“ შემდეგ დახრილი დროშებით უბრუნდებოდნენ ცერემონიით განსაზღვრულ თავიანთ ადგილებს.

პროცესის გრძელი კორტეჟი მოჩანდა თელავის ქუჩებში. ყველაზე წინ იდგა არტილერია, დახრილი და გაშიშვლებული ხმლებით, მის უკან სიგრძივ გაჭიმულიყო დანარჩენი ჯარი; ჯარის შემდეგ იდგა ორი ჯალავდარი,* რომლებსაც სადავით ეჭირათ ერთნაირად შეკაზმული ორი ცხენი. ორივე გამყოლი ქუდმოხდილი იდგა; ცხენებიდან ერთ-ერთზე გადაკიდებული იყო გარდაცვლილის იარაღი, მეორეზე კი – მისი აბჯარი.

ერეკლე II-ისა და გიორგი XII-ის 1812 წლის საფლავები სვეტიცხოველში. დიმიტრი ერმაკოვის ფოტო. XX ს.-ის დასაწყისი

დანარჩენ პროცესიას შეადგენდა: საჭურველთმცვირთველნი მშვილდ-ისრებით, საისრებითა და შუბებით, ხელჯოხიანები გადამტვრეული ტროსტებით, ხაზინადარნი, სამხედრო გადამწერნი, მოლარეთუხუცესნი ხელში ლანგრებით, რომელზედაც ელაგა გასაღებები ხაზინიდან; მდივნები, რომელთაც ეჭირათ სამელნეები და გადამტვრეული კალმები; ისინიც მწყობრად იდგნენ გზის მარჯვნივ და მარცხნივ – ქუდმოხდილნი, მონყენილნი და თვალცრემლიანნი.

ეკლესიასთან ახლოს თქვენ დაინახავდით მდივანბეგებსა და მსაჯულებს – ქართლებს მარჯვნივ და კახელებს კი მარცხნივ. მათგან შორიანხლოს იდგა პირველი გადამწერი, რომელსაც ეჭირა ვერცხლის ლანგარი ფარჩიანი ბალიშით, ზედ კი იდო კანონის წიგნი. კიდევ უფრო ახლოს ეკლესიასთან თქვენ შეხვდებოდით მანდატურთუხუცესებს მარჯვნივ, ხოლო მარცხნივ – საიდუმლო საბჭოს მანდატურთუხუცესებს, რომლებიც მთელი წლის მანძილზე თავს იკავებდნენ მცირეოდენი გართობისგანაც კი, იზრდიდნენ წვერს, ამ დროის განმავლობაში ბევრი ხორციანი საკვებისგანაც თავს იკავებდა.

უფლისწულებმა და მეფის ასულებმა ერეკლეს ნემჭი მცხეთამდე მიაცილეს. თელავში დარჩა მხოლოდ გარდაცვლილის მეუღლე, დედოფალი დარეჯანი თანამოაზრეებთან ერთად, რათა სისრულეში მოეყვანა თავისი ამბიციური ჩანაფიქრი. განვლო ერეკლე II-ის მეფობის 52 წელმა. უხუცესმა გვირგვინოსანმა თავისი დღეები დაასრულა სასიკვდილო სარეცელზე...

სვეტიცხოველი. ალექსანდრე ივანიცკის 1858 წლის ფოტო

ერეკლე II გარდაიცვალა მაშინ, როდესაც საქართველო ალა-მაჰმად-ხანის შემოსევებისა და სამეფო ოჯახში დაწყებული უთანხმოებებისაგან გმინავდა.

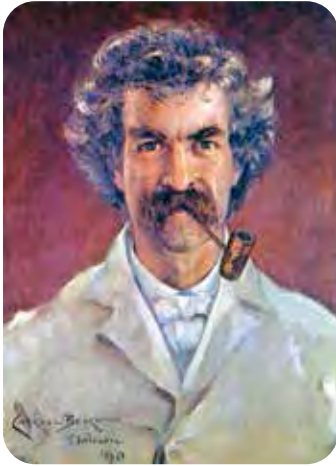
ქვეყნისათვის საჭირო იყო, რომ მის სათავეში მოსულიყო ენერგიული, ისეთი მტკიცე ხასიათის კაცი, როგორც გარდაცვლილი მეფე იყო...

* – ცხენების გამხედნავი.

მარკ ტვენი

1835-1910 წ.წ.

მარკ ტვენი

ამერიკელი მწერალი მარკ ტვენი, იგივე სემუელ ლემჯორნ კლემენსი მრავალი წელი ამერიკელთა სანუკვარი ოცნების - წარმატების სიმბოლოდ წარმოადგენდა. თვითმხილველნი ამტკიცებენ, რომ მთელი სამყაროს ტურისტები ამერიკაში ორი საოცრების - ნიაგარას ჩანჩქერისა და მწერალ მარკ ტვენის სანახავად ჩადიოდნენ.

მისი ნაწარმოებები: „ტომ სოიერის თავგადასავალი“, „უფლისწული და მათხოვარი“, „ჰეკლბერი ფინის თავგადასავალი“, „მომავალი საზღვარგარეთ“ გამოცემისთანავე აიტაცა მკითხველმა.

მწერალს არ მიუღია ბრწყინვალე აკადემიური განათლება, მაგრამ ის ბავშვობიდან ეცნობოდა და სწავლობდა მთავარ წიგნს - ცხოვრებას. მოზარდობის ასაკიდან მუშაობდა სხვადასხვა პროფესიით - სტამბაში ასოთამწყობად, გემზე ლოცმანად, მატაროში ვერცხლის მომპოვებლად; ჩაენერა სახალხო ტაშქარში - იბრძოდა სამოქალაქო ომში. ერთი ხანი იყო მასონთა ლოჟის წევრი, თუმცა ე.წ. „სადმოს“ ყოველთვის იუმორით ეკიდებოდა.

მარკ ტვენი ბევრს მოგზაურობდა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში; იყო ბრწყინვალე ორატორი, კითხულობდა ლექციებს აშშ-სა და ინგლისის რამდენიმე უნივერსიტეტში. მწერალი დიდ დროს უთმობდა ახალგაზრდა

ტალანტების მოძიებას, ეხმარებოდა მათ. მდიდარ ადამიანებსაც მოუწოდებდა, ქველმოქმედებაში დაეხარჯათ ფული.

მარკ ტვენი დაინტერესებული იყო ელექტრობითა და ტექნოლოგიებით. ამ ინტერესმა (რომელიც უკავშირდებოდა ფულსა და ინვესტიციას), იგი დაახლოვა უნგრელ ფიზიკოს-გამომგონებელ ნიკოლა ტესლასთან, რომელსაც, თავის მხრივ, ძალიან უყვარდა ლიტერატურა.

ჰანიბალში (მისურის შტატი) შემონახულია სახლი, სადაც მარკ ტვენი თამაშობდა ბავშვობაში. ტურისტებს შეუძლიათ, დაათვალიერონ „ტომ სოიერში“ აღწერილი გამოქვაბული.

2020 წელს მარკ ტვენის დაბადებიდან 185 და გარდაცვალებიდან 110 წელი შესრულდა.

კომეტა გალის თანამგზავრი...

„მე ქვეყანას 1835 წელს კომეტა გალისთან ერთად მოვევლინე“, – წერდა მარკ ტვენი...

მწერალი დაიბადა ფლორიდაში, მისურის შტატში. „ჩემი დაბადებით ფლორიდის მოსახლეობა 1%-ით გაიზარდა“, – ასეთი იუმორით აღნიშნავდა იგი ქალაქის მცირერიცხოვნობას.

მომავალი მწერლის მშობლები ვირჯინიისა და კენკუტის შტატებიდან იყვნენ. ოჯახს ჰქონდა ინგლისური და შოტლანდიური ფესვები. მამა, ჯონ მარშალ კლემენსი, პროვინციელი იურისტი, მეტად პირქუში და პედანტი კაცი იყო. სამწუხაროდ, იგი ადრე გარდაიცვალა და ოჯახს დაუტოვა საკმაო ვალები. დედა, ჯეინ ლემპტონი, რომელმაც 87 წლამდე იცოცხლა, მხიარული ხასიათით, ოპტიმიზმითა და იუმორის გრძნობით გამოირჩეოდა. ეს თვისებები და, აგრეთვე, ნიჭი ამბის საოცარი გადმოცემისა სემუელს დედისგან დაჰყვა.

მარკ ტვენის ბავშვობის სახლი (მისურის შტატი. აშშ.)

კლემენსებს ჰყავდათ 7 შვილი, მათგან მხოლოდ 4 – სემუელი, ორანი, ჰენრი და პამელა შერჩათ. როცა სემუელი 4 წლის იყო, ოჯახი ახალი, კარგი ცხოვრების საძიებლად გადავიდა ქალაქ ჰანიბალში. მოგვიანებით სწორედ ეს ქალაქი, მისი მაცხოვრებლები აღწერა მწერალმა თავის ცნობილ ნაწარმოებებში.

სემუელი ბავშვობაში ძალიან ცელქი და მხიარული ყოფილა, მაგრამ მისმა ბავშვობამ დიდხანს არ გასტანა. 12 წლის ასაკში, მამის გარდაცვალების შემდეგ, იგი სკოლიდან გამოიყვანეს. სემუელმა ძმის, ორანის სტამბაში ასოთამწყობად დაიწყო მუშაობა.

სიცოცხლით სავსე, თამაშის მოყვარული ბიჭუნასთვის ეს ადვილი არ იყო. არანაირი ანაზღაურება, მხოლოდ საჭმელი და გამონაცვალ ტანსაცმელი ეძლეოდა; ეძინა პირდაპირ იატაკზე. საოცარია, მწერლის ადრეული ბიოგრაფიაც წერასთან არის დაკავშირებული. ძმის დახმარების მიზნით სემუელი ხანდახან ყველაზე ცოცხალ საგაზეთო სტატიებსაც წერდა.

ჯხოვრება მისისიპზე

მწერლის ცხოვრებაში ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო მდინარე მისისიპზე გემის ლოცმანობა. „**ნეტა იმ დროს, როცა ლოცმანი ვიყავი და გემებს დავატარებდი მისისიპზე. ამქვეყნად ყველაფერი ამოებდა, გარდა ლოცმანობისა**“, – წერდა მარკ ტვენი.

მწერლის ლიტერატურული ფსევდონიმიც მდინარე მისისიპზე ლოცმანად მუშაობას უკავშირდება. მარკ ტვენი (Mark Twain), რაც სანაოსნო გემებისთვის საკმარის სიღრმეს ნიშნავს, ყველაზე ხშირად გაისმოდა გემზე.

მომავალი მწერალი, ჯერ კიდევ პატარა ბიჭი, მისისიპის ნაპირებზე დარბოდა; ნავსადგომებთან აყუდებული უსმენდა იქ შეკრებილი ხალხის უხემ ოხუნჯობებს. ამ ჭრელმა ბრბომვე მისცა მარკ ტვენს განათლება, რომელიც შოკში აგდებდა კეთილშობილურად აღზრდილ მასწავლებელ ქალებს. აქ მან უდიდესი ცხოვრებისეული გამოცდილება მიიღო. მდინარე მისისიპი გახდა მწერლის ბავშვური სამყაროს ლერძი.

გემზე ლოცმანად მუშაობისას აკვირდებოდა ადამიანებს, სწავლობდა მათ ხასიათებს; იხიბებოდა და ტკებოდა ბუნების საოცარი სილამაზით. **გემზე მუდამ თან ჰქონდა ნიგნაკი, სადაც ინიშნავდა მოსმენილ თუ თავს გადამხდარ ამბებს. მაშინ, ალბათ, არც კი ფიქრობდა, თუ ეს ჩანაწერები რამეში გამოადგებოდა.**

მარკ ტვენი. 15 წლის

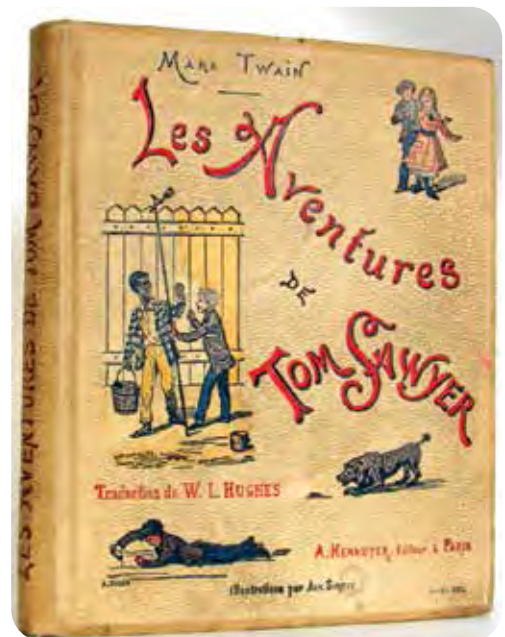
შემთხვევით მწერალი

„**ლიტერატურა არასოდეს მიტაცებდა, მხოლოდ შემთხვევამ ამაღებინა კალამი ხელში, მწერალი შემთხვევით გავხდი**“, – ამბობდა მარკ ტვენი. თუმცა სტამბაში მუშაობისას სემუელი მიხვდა, რა დიდი ძალა ჰქონდა პრესასა და ლიტერატურას. 1861 წლიდან მუშაობა დაიწყო გაზეთ „ტერიტორიალ ენტერპრაისში“ (აქ გამოიყენა პირველად თავისი ლიტერატურული ფსევდონიმი მარკ ტვენი).

თავისი პირველი მოთხრობა „ჯიმ სმაილი და მოხტუნავე ბაყაყი“ მარკ ტვენმა 30 წლის ასაკში, 1865 წელს დაწერა. ნაწარმოები წლის საუკეთესო მოთხრობად აღიარეს, რამაც ძალიან გააკვირვა ავტორი. „ვერ გამიგია, რა ნახეს ამ მოთხრობაში?!“ – წერდა იგი დედას.

მომდევნო წლები მწერალმა მივილინებებში გაატარა. 1866 წელს გაზეთმა „საკრამენტო უნიონმა“ გაგზავნა ჰავაიზე, ხოლო გაზეთ „ალტა კალიფორნიას“ გამომცემელმა შესთავაზა ტურნე ამერიკის მასშტაბით, რომლის დროსაც კითხულობდა ლექციებს. შეიძლება, თამამად ითქვას – მისი ლექციები საოცრება იყო!

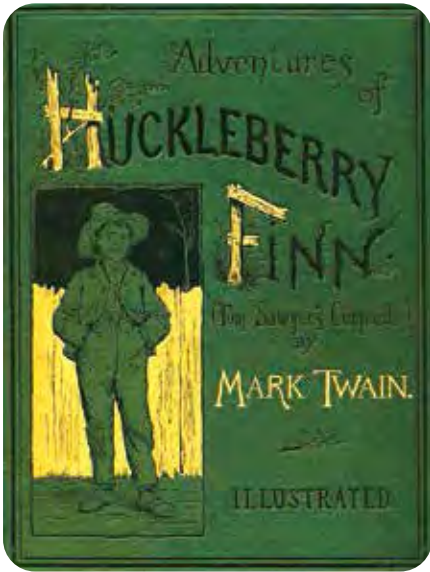
ამავე, 1866 წელს მარკ ტვენი პირველად ჩავიდა ევროპაში, იმოგზაურა ახლო აღმოსავლეთსა და რუსეთში, კერძოდ, ყირიმში. შთაბეჭდილებები გამოსცა ნიგნად „გულუბრყვილოები საზღვარგარეთ“, რამაც დიდი წარმატება მოუტანა. და ისე, რომ არც ერთი ნიგნი არ ჰქონდა გამოცემული, გახდა პოპულარული. ეს იყო ათვლის წერტილი, რამაც მთლიანად დააკავშირა მწერლობასთან.

ნიგნი „ტომ სოიერის თავგადასავალი“

წყლის ეჭანება ყველა

ნიგნი „ჰუკლბერი ფინის თავგადასავალი“

„ტომ!.. პასუხი არ ისმის“, – ეს სიტყვები ერთხელ მაინც ყველას მოუსმენია ტელეეკრანიდან, ან წაუკითხავს ავტობუსის გაჩერებაზე დამონტაჟებულ ბანერზე. დიახ, ეს მსოფლიოში ყველაზე ცნობილი ბიჭუნა ტომ სოიერია, რომელმაც ყველა ადამიანის გულში შეაღწია და დიდსა თუ პატარას თავი დაამახსოვრა.

1875 წელს მარკ ტვენმა გამოსცა „ტომ სოიერის თავგადასავალი“, რომელიც დღემდე მის ყველაზე პოპულარულ ნაწარმოებად რჩება და მილიონობით ეგზემპლარი იყიდება.

„ჩემი ჩანაფიქრია, მსუბუქად შევახსენო უფროსებს, როგორები იყვნენ ისინი თავად ოდესღაც“, – წერს წინასიტყვაობაში ავტორი. მარკ ტვენი გვახსენებს იმასაც, რომ ჩვენც ოდესღაც უფრო უკეთესები ვიყავით, ვიდრე ახლა ვართ.

ტომ სოიერის ბედნიერი, სუფთა სამყარო ნაჩვენებია საადვოკატო კანტორების, სკოლებისა და ეკლესიების პირქუშ ფონზე, სადაც ბავშვებს დადარაჯებული უფროსები ჩასაფრებია. ტომ სოიერი, რომელმაც თავდაცვის საშუალებებს პრაქტიკულობა და უზარმაზარი შემოქმედებითი წარმოსახვა შეუთავსა, ამერიკელი ბავშვების თაობებისთვის სანიმუშო გახდა.

„ტომ სოიერის“ გაგრძელებაში „ჰუკლბერი ფინის თავგადასავალი“ კიდევ უფრო მუქდება უფროსების სამყაროს მრუდზე ჩრდილი.

ყველაფერი მისურის შტატის გამოგონილ ქალაქ სანკტ-პეტერბურგში იწყება. თავად ამ ქალაქის პროტოტიპი რეალურად არსებული ქალაქი ჰანიბალია (სწორედ აქ გაატარა ბავშვობა მარკ ტვენმა). პატარა, დაკონკილი ჰეკი განდევნილად ცხოვრობდა, ვიდრე ნაპოვნმა საგანძურმა არ მიიყვანა დუგლასის ქვრივის ცივილიზებულ, მაგრამ აკრძალვებით სავსე სახლში. მაგრამ ჰუკლბერი ფინისთვის, რომანის მთავარი გმირისა და მთხრობელისთვის ისე, როგორც ტომ სოიერისთვის, წარმოუდგენელია ერთ ადგილზე გაჩერება. ის ისეთია, როგორც თავად ქვეყანა, რომლის გაჩერებაც შეუძლებელია.

საერთოდ, ეს ნიგნი გაქცევაზეა; სწორედ ამიტომაცაა ყველაზე ამერიკული ნაწარმოები, თავისუფლებისადმი მიძღვნილი ოდა. **ნაწარმოებში არის ერთ-ერთი გამორჩეული პასაჟი, როდესაც ჰეკი აცნობიერებს, რომ ადამიანის კანის ფერს მნიშვნელობა არ აქვს; 13 წლის ბიჭი ძალიან სწრაფად ერკვევა იმაში, რის გასაგებადაც კაცობრიობას საუკუნეები დასჭირდა!**

ჰეკთან ერთად რომანის მთავარი პერსონაჟი მდინარე მისისიპია, რომელიც სრულიად წარმოუდგენელია ევროპასა და ევროპულ ლიტერატურაში. ამიტომაც ამბობდა მარკ ტვენზე ფოლკნერი, რომ „იგი იყო პირველი ჭეშმარიტად ამერიკელი მწერალი“, ხოლო ჰემინგუეის თქმით, „მთელი ამერიკული ლიტერატურა „ჰუკლბერი ფინის თავგადასავლიდან“ მოდის“. როგორც თვითონ მარკ ტვენი ამბობდა: „ჩემი ნაწარმოები წყალია, გენიოსებისა – ღვინო; წყალს ეჭანება ყველა.“

ოჯახური ცკვილოებით

ოლივია ლენგდონი, მარკ ტვენის მეუღლე

1870 წელს მარკ ტვენი დაქორწინდა ქალაქ ელმირში მცხოვრებ ოლივია ლენგდონზე. მწერალი ეთაყვანებოდა ქალს, სწერდა წერილებს. ნიშნობიდან ერთი წლის შემდეგ კი ელმირში შედგა მათი ქორწილი.

ახალდაქორწინებულები საცხოვრებლად გადავიდნენ ქალაქ ბუფალოში, ოლივიას მამის მიერ ნაყიდ სახლში. პირველი შვილი – ლენგდონი, დღენაკლული დაიბადა.

ამ დროს ოლივია ტიფით დაავადდა; ამიტომ იძულებულნი გახდნენ, დაბრუნებულიყვნენ ელმირში. ოლივია გამოჯანმრთელდა, ხოლო ლენგდონი 2 წლის ასაკში დიფტერიით დაიღუპა. შემდეგ შეეძინათ სამი ქალიშვილი: სიუზენი, კლარა და ჯეინი.

ოლივიასთან ქორწინებამ მწერალი მატერიალურად უზრუნველყო, მაგრამ ვერ მოუტანა პირადი ბედნიერება. მისი ოჯახური ცხოვრება იყო „მოსანწყენი, როგორც კვირა დღე“. ოლივია, ღრმად მორწმუნე კათოლიკე, სულ ცდილობდა, ქმარი თავის რწმენაზე მოექცია; თან, განსხვავებული აღზრდა და საზოგადოებრივი სტატუსი, მიუხედავად მარკ ტვენის პოპულარობისა, სულ აჩრდილივით იდგა ცოლ-ქმარს შორის.

მარკ ტვენი ოჯახთან ერთად

სემუელ კლემენსმა თავისი ნაწარმოებებით არა მარტო სახელი, არამედ საკმაო სიმდიდრეც მოიხვეჭა. 1871 წელს კლემენსები გადავიდნენ ჰარტფორდში, თავიანთი ფულით აშენებულ 19 ოთახიან სასახლეში (დღეს მწერლის სახლ-მუზეუმი). მაგრამ საყვარელი ქალიშვილის, სიუზენის მენინგიტით გარდაცვალების შემდეგ მწერალი იქ აღარ დაბრუნებულა.

მაღე გულის ხანგრძლივი ავადმყოფობის შედეგად გარდაიცვალა ოლივია, რამაც დეპრესიაში ჩააგდო მწერალი. სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში მკვეთრად გაუარესდა ტვენის ფინანსური მდგომარეობაც, მისი საგამომცემლო კომპანია გაკოტრდა; თუმცა მწერალს ერთგვარ მხსნელად და მეგობრად მოეწონა ნავთობმაგნატი ჰენრი როჯერსი. მარკის გავლენით ჰენრი ნამდვილ ქველმოქმედად იქცა.

ნერვული აშლილობით იტანჯებოდა კლარაც, მწერლის შუათანა ქალიშვილი (დაქორწინებული იყო რუს მუსიკოს იოსიფ გაბრილოვიჩზე; მისგან ჰყავდა ქალიშვილი, რომელსაც შთამომავლობა არ დარჩენია); ხოლო როცა ეპილეფსიით დაავადებული ნაბოლარა ჯეინიც მკვდარი იპოვეს აბაზანაში, მარკ ტვენის სიცოცხლეს დასასრულს მიუახლოვდა.

„მე კომეტა გალეისთან ერთად მოვედი და მასთან ერთად გამგზავრებას ვაპირებ“, – სიკვდილამდე ერთი წლით ადრე განაცხადა მწერალმა. ეს ასეც მოხდა. 1910 წლის 21 აპრილს სემუელ ლენჰორნ კლემენსი, იგივე მარკ ტვენი 74 წლის ასაკში სტენოკარდიით გარდაიცვალა.

ბრძნული რიტაქები ირონიის ელფერით

ნებისმიერი ხსენება პრესაში, გარდა ნეჯროლოგიისა - რეკლამაა.

ყველაზე უარესი მარტოობა - როცა ადამიანი საკუთარ თავთან თავს არააკომფორტულად გრძნობს.

სიგარეტისთვის თავის დანებება ადვილია - მე ეს თითქმის ასჯერ გავაქეთე.

იმ ადამიანებს ერიდეთ, ვინც საკუთარი

რწმენის დაჯარგვისკენ გიბიძგებთ.

მოდით, მადლობა ვუთხრათ სულელებს, რადგან, რომ არა ისინი, დანარჩენებს წარმატების მიღწევა ძალიან გაუჭირდებოდათ.

თუ ფული გჭირდება, უცხოსთან წადი, თუ რჩევა - მეგობრებთან, ხოლო თუ არაფერი - ნათესავებთან.

თქვენ გჭირდებათ მხოლოდ უვიცობა და თავდაჯერებულობა და წარმატება გარანტირებული გაქვთ.

ელასიჯა ისაა, რაც ყველას უნდა, წაყითხული ჰქონდეს, მაგრამ არავის უნდა მისი წაყითხვა.

ბანკირი ის ადამიანია, რომელიც სიამოვნებით გათხოვებთ ქოლგას, როცა ცა მოწმენდილია და წაგართმევთ იმავე ქოლგას, როცა წვიმს.

ჰატარა წერილის დაწერისთვის დრო არ მყოფნის, ამიტომაც დიდ წერილებს ვწერ.

მარკ ტვენის სახლ-მუზეუმი ჰარტფორდში

1. ჩვენამდე მოღწეული ქართული წარწერებიდან რომელია უძველესი:
 ა) ბეთლემის (იერუსალიმის) ქართული წარწერა.
 ბ) ბოღნისის სიონის წარწერა.
 გ) მცხეთის ჯვრის წარწერა.

2. რუსი ქაღების ეროვნული ტანსაცმელი „სარაფანი“ საღაური წარმოშობისაა?
 ა) რუსული.
 ბ) სპარსული.
 გ) ფრანგული.

3. ევროპელებმა პირველად როღის და რე ენაზე გაიცნეს „ვეფხისტყაოსნის“ ფრეგმენტები და ვინ თარგმნე იგი?
 ა) გერმანულად, არტურ ლეისტმა.
 ბ) ფრანგულად, მარი ბროსემ.
 გ) ინგლისურად, მარჯორი უორდროპმა.

4. რას ნიშნავს „ლეი“ ებრულად?
 ა) გამარჯვებისთვის ბრძოლას.
 ბ) გაღასახლების პროცესს.
 გ) მომავალზე ფიქრს.

5. რუსეთის 14 იმპერატორიდან რამდენი იყო ქალი?
 ა) 2.
 ბ) 3.
 გ) 4.

6. რომელმა გენერალმა წარმოსთქვა ეს სიტყვები: „ყველა ჩემი ჯარისკაცის ზურგჩანთაში მარშლის კვერთხი დევს.“
 ა) ალექსანდრე მაკედონელმა.
 ბ) ნაპოლეონ ბონაპარტემ.
 გ) ალექსანდრე სუვოროვმა.

7. ვინ არის ფილმ „ჯარისკაცის მამის“ სცენარის ავტორი?
 ა) სულიკო ჟღენტი.
 ბ) სიკო დოღიძე.
 გ) გუგული მგელაძე.

8. ლექსის ეს სტრიქონები რომელ პოეტს ეკუთვნის: „ავადმყოფობა ეგონათ, ბიჭო, ლექსები, ტანზე გამონაყარი“.
 ა) პაოლო იაშვილს.
 ბ) ტიცინან ტაბიძეს.
 გ) ნიკო სამაღაშვილს.

9. რომელი ცნობილი იმპრესიონისტი მხატვრის ნახატია „ფლეიტისტი“? (1866 წ. ორსეს მუზეუმი, პარიზი).
 ა) ეღუარდ მანესი.
 ბ) კლოდ მონესი.
 გ) პიერ ოგიუსტ რენუარის.

საძიებელი

აბაბაჩი

ქეთევან იაშვილი – ქალბატონი, რომელსაც უნდა იცნობდეს ქართველი ერი 3

ჰიოზა

ოთარ ჩხეიძე
შემოზამთრება 4

იხალა მფოს აბაბაჩიან 300 წლისთავი

ლიანა თანდილაშვილი
ერეკლე II უცხოელთა ჩანაწერებში 7

ზღვისპირა იალბანი 10

ჩამთნას საჩხთვალოს ვაჟა

ფრანჩესკო ტრეჩი
ქართული გენის ღრმა სულის აღმოსაჩენად 12

იხის ნახშირი 17

იხია ელისო

აფხაზეთში მოღვაწე წმინდა მამები 18

იხალა მფოს აბაბაჩიან 300 წლისთავი

კრწანისის ბრძოლიდან გასულია 225 წელი 20

ზლაჩაჩი ელბანისთვის

ნანა ჭანტურია
დედის სხივუკები 23

ფაბაბაჩი მომავალი ნიბიან

გიგლა გობეჩია
1001 ქართული ხასიათის ქრონიკა 26

"სანი ტაძიანი"

დავით კრაწაშვილი
ლექსები 30

ო, ანა ჩამო 32

ნაილი მამბაჩის

ზაურ ბედია
„შეიძლება, ეს ბარათი არასოდეს მომენერა“ 34

"სიხიძე სისხილა"

ნუნუ ჯანელიძე
იგაგები 36

იხალა მფოს აბაბაჩიან 300 წლისთავი

„ბატონის ციხის“ საოჯახო ექსპონატები 37

თახბანი

ნინო სტრონი
სტვენა ორი თითით 40

იხალა მფოს აბაბაჩიან 300 წლისთავი

მონაკოს სამთავრო 44

ლაჟიონი

მანუჩარ მუშკუდიანი
ვარდა 48

იხალა მფოს აბაბაჩიან 300 წლისთავი

ნიკოლოზ დუბროვინი
ერეკლე მეფის გარდაცვალება და დაკრძალვა 50

იჩაბაბაჩი ბა ბაჟაბაჩიან

მარკ ტვენის 54

ლახაჩა სალაჩაჩი 58

ჩვენი მისამართია:

ქ. თბილისი, უზნაძის ქ. № 68.
ტელ.: (+995) 598 93 92 84;
(+995) 599 12 66 80;

ელ-ფოსტა: jurnali.ialqani@gmail.com

იალქანი № 3 (47), 2020 წ.
აფქიო № 3 (20), 2020 წ.

ტირაჟი: 300 ც.
ფასი სახელმძეკრულებო

ISSN 1512-2026

9 771512 202008

„სოხუმის სანავიგო“. დიმიტრი მოთიაშვილი. 12 წლის. სოხუმი